

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Champagne and good food – and I'm in heaven and love

Marilyn Monroen suhde ruokaan kirjallisuuden valossa

Helsingin yliopisto
Käyttäytymistieteellinen tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos
Kotitalousopettajan koulutus
Pro gradu -tutkielma
Kotitaloustiede
Maaliskuu 2011
Sirkku Aaltonen

Ohjaaja: Päivi Palojoki

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Käyttäytymistieteellinen		Laitos - Institution - Department Opettajankoulutuslaitos	
Tekijä - Författare - Author Sirku Lilli Päivikki Aaltonen			
Työn nimi - Arbetets titel Champagne and good food – and I'm in heaven and love			
Title Marilyn Monroen suhde ruokaan kirjallisuuden valossa			
Oppiaine - Läroämne - Subject Kotitaloustiede			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Päivi Palojoki		Aika - Datum - Month and year 3/2011	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 78 s + 11 liites.
Tiivistelmä - Referat - Abstract <i>Tavoitteet.</i> Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millainen oli Marilyn Monroen suhde ruokaan niin kuin se ilmenee hänestä kirjoitetussa kirjallisuudessa. Tarkastelun kohteena oli Marilynin aikuisikä, joka kattoi vuodet 1942–1962. Tällä aikavälillä Marilyn oli 16–36 –vuotias ja pääasiallisesti vastuussa omasta ruokailustaan. Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota seuraaviin asioihin: millaista ruokaa Marilyn söi, miten eri elämänvaiheet vaikuttivat hänen ruokailuunsa, oliko hänen nauttimansa ruoka itse valmistettua vai jonkun muun valmistamaa, kuinka kiinnostunut hän oli ruoasta sekä millaisesta ruoasta hän piti. Tutkimuksessa otettiin huomioon myös taustalla vaikuttanut yhteiskunnallinen ajankuva. <i>Menetelmät.</i> Aineistona tutkimuksessa käytettiin Marilyn Monroesta kirjoitettua kirjallisuutta. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä. Aineisto jaoteltiin kategorioihin, jotka ovat ajanjaksoja Marilynin elämästä. Aineiston valinnassa tärkeänä osana oli sen luotettavuus. <i>Tulokset ja johtopäätökset.</i> Marilynin suhde ruokaan oli eri elämänvaiheissa varsin erilainen. Ensimmäisen avioliittonsa aikana hän opetteli ruoanvalmistusta ensimmäistä kertaa elämässään, ja teki sen vuoksi joskus myös virheitä. Ruokaa hankittiin myös metsästämyllä ja kalastamalla. Nuorena tähtösenä Hollywoodissa Marilynillä ei juurikaan ollut rahaa ruokaan, joten hän söi niukasti ja edullisesti. Uran edetessä hän pystyi nauttimaan ruoastakin enemmän. Marilynin toinen aviomies oli italialaista sukua, ja Marilyn opetteli valmistamaan italialaisia ruokia sekä paistamaan pihvejä. New Yorkiin muutettuaan Marilyn söi usein ystäviensä luona. Mentyyään kolmannen kerran naimisiin hän paneutui erityisesti kotirouvan tehtäviin. Tänä aikana hänen ruoanlaittotaitonsa kehittyivät merkittävästi. Hän opetteli myös valmistamaan juutalaisia ruokalajeja. Avioliiton päätyttyä Marilyn oli jonkin aikaa tuuliajolla, kunnes muutti Los Angelesiin ja osti oman talon. Hän suunnitteli pitävänsä ystävilleen illanviettoja, ja kertoi nauttivansa samppanjasta ja herkullisesta ruoasta.			
Avainsanat - Nyckelord Marilyn Monroe, ruoka, ruoanvalmistus, ruoan merkitys, Yhdysvallat, 1950-luku			
Keywords			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto, keskustakampuksen kirjasto, käyttäytymistieteet / Minerva			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Behavioural Sciences		Laitos - Institution - Department Teacher Education	
Tekijä - Författare - Author			
Työn nimi - Arbetets titel Champagne and Good Food – And I'm In Heaven And Love			
Title Marilyn Monroe's Relation to Food As Illustrated in Literature			
Oppiaine - Läroämne - Subject Home Economics Science			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Päivi Palojoki		Aika - Datum - Month and year 3/2011	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 78 pp. + 11 appendices
Tiivistelmä - Referat - Abstract <i>Aims.</i> The aim of this thesis is to cover Marilyn Monroe's relationship with food as it appears in literature written about her. The study covers the years from 1942 to 1962, when Marilyn was between ages 16 and 36. As an adult, she was responsible for her own food intake. The emphasis of this study is on the following: what kind of food Marilyn ate, how different stages of her life affected her relationship with food, whether the food she ate was made by her or someone else, how interested she was in food, and what kind of food she liked. The historical context is also an important part of this study. <i>Methods.</i> The research material consists of literature written about Marilyn Monroe. This literature was analyzed using content analysis. The research material was then divided into categories, which are different times of Marilyn's life. Considering the sources was a very important part when gathering material. <i>Results and conclusions.</i> As a result, Marilyn's relationship with food varied during her lifetime. During her first marriage she had to learn to cook for the first time in her life, and thus she sometimes made mistakes. Food was also gathered by hunting and fishing. As a young starlet in Hollywood Marilyn didn't have a lot of money for food, so she ate very little and very inexpensively. As her career progressed she was able to enjoy food more. Marilyn's second husband was from an Italian-American family, and Marilyn learned to cook Italian food and broil steaks. After moving to New York Marilyn often ate at her friends' homes. When she got married for the third time she really wanted to be a good housewife. During this period her cooking improved considerably. She also learned to cook Jewish dishes. After the marriage ended Marilyn was facing the hardest time of her life, until she moved to Los Angeles and bought her own house. She was planning to invite friends over for food and good times, and also said that she enjoyed champagne and good food.			
Avainsanat – Nyckelord			
Keywords Marilyn Monroe, food, cooking, food meanings, United States of America, 1950's			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited City Centre Campus Library/Behavioural Sciences/Minerva			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Sisällys

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Aiheen valinta ja tutkimuskohde	1
1.2	Ruoka kulttuurissa ja elämäntavan osana.....	2
1.3	Tutkimuksen tavoitteet.....	4
1.4	Tutkimusmenetelmät	4
1.5	Kirjallisuuden valinta	7
2	ENSIMMÄINEN AVIOLIITTO: 1942–1946	13
2.1	Avioliitto vai orpokoti?	13
2.2	Kotirouvana	15
2.2.1	Vastoinkäymisistä voittoon	15
2.2.2	Metsästäminen ja kalastaminen	19
2.3	Sota-aika	20
2.3.1	Mies sodassa.....	20
2.3.2	Vierailuja	22
2.3.3	Työ vai koti?.....	24
3	NUORI TÄHTÖNEN: 1946–1953	26
3.1	Liiton loppu	26
3.2	Hampurilaiset vai näyttölemisenopinnot.....	28
3.2.1	Ruoan valintaan vaikuttavista tekijöistä	29
3.2.2	Ylellisyyden makua	31
3.2.3	Studion kanttiinit ja edulliset ravintolat.....	32
3.3	Ura urkenee	33
4	TOINEN AVIOLIITTO: 1954	35
4.1	Joe ja Marilyn sokkotreffeillä	35
4.2	Italialaisvaikutteita	38
4.3	Hellan ja nyrkin välissä	39
5	NEW YORK, NEW MARILYN: 1955	42
5.1	Greenet ja Strasbergit	42
5.2	Rostenit – ja eräs vanha tuttava	45
5.2.1	Rostenit.....	45
5.2.2	Hollywoodiin – ja takaisin New Yorkiin	46

5.2.3 Miller jälleen.....	49
6 KOLMAS AVIOLIITTO: 1956–1960.....	50
6.1 Juutalaisuus Yhdysvalloissa.....	50
6.2 Onnellisia aikoja	51
6.2.1 Kesän iloja – ja vähän surujakin	51
6.2.2 Perehtymistä ruoanlaittoon.....	53
6.3 Idylli särkyä	59
7 VIIMEISET VUODET: 1961–1962.....	61
7.1 Vaikeita aikoja	61
7.2 12305 5th Helena Drive.....	64
7.3 Tulevaisuus on olemassa, enkä malta odottaa, että pääsen sinne	64
7.3.1 Katse menneisyyteen – ja tulevaan	65
7.3.2 Viimeiset päivät.....	66
8 POHDINTAA.....	68
8.1 Yhteenveto	68
8.2 Luotettavuustarkastelua	72
8.3 Lopuksi	73
LÄHTEET	75
LIITTEET.....	78

1 Johdanto

1.1 Aiheen valinta ja tutkimuskohde

Kiinnostuin Marilynistä jo lapsena, kun näin ensimmäistä kertaa hänen elokuviaan. 11-vuotiaana minulle paljastui, ettei elokuvissa onnellista ja huoletonta näytellyt nainen todellisuudessa aina itse ollut onnellinen. Tämä ristiriitaisuus herätti mielenkiintoni ja syvennyin aiheeseen aiempaa innokkaammin. Pitkään jatkuneen harrastukseni pohjalta voin pitää itseäni jo jonkinlaisena asiantuntijana. Näin ollen on luontevaa, että myös graduni käsittelee Marilyn Monroeta.

Kotitaloustieteen eri aihealueista minua puolestaan kiinnostaa eniten ruoka: erityisesti ruokakulttuuri sekä ihmisten suhde ruokaan. Mitä ruoalta odotetaan, millaista ruokaa valmistetaan, millaiset ruoat kuuluvat mihinkin tilanteisiin, mitä symboliikkaa ruoalla on – nämä ovat asioita, joita myös halusin tutkia. Miksen siis tutkisi Marilyn Monroen suhdetta ruokaan?

Marilyn Monroe oli yhdysvaltalainen näyttelijätär, joka eli vuosina 1926-1962. Hänen oikea nimensä oli Norma Jeane Mortenson, joskin hänet tunnettiin myös Norma Jeane Bakerina (Spoto, 1993, s. 26). Norma Jeanen äidin, Gladysin, toisen aviomiehen sukunimi oli Mortensen – josta syntymätodistukseen muotoutui Mortenson – mutta Gladys oli aiemmin ollut naimisissa ja saanut kaksi lasta Baker-nimisen miehen kanssa, minkä vuoksi hän nimitti Norma Jeaneakin Bakeriksi (Morgan, 2007, s. 13). Hänen toisesta nimestään näkee silloin tällöin käytettävän myös muotoa Jean (esimerkiksi Guilesin elämäkerta on nimeltään Norma Jean), mutta Kalifornian terveysviraston väestötietopapereissa nimenä on Jeane (Spoto, 1993, s. 26).

Marilynin isää ei varmuudella tiedetä, mutta mitä ilmeisimmin se ei ollut kumpikaan Gladysin virallisista aviomiehistä. Todennäköisin isä on Charles Stanley Gifford. Gladys työskenteli Consolidated Film Industriesilla Los Angelesissa ja tapasi siellä Giffordin. Gifford ei halunnut olla Gladysin kanssa missään tekemi-

sissä sen jälkeen, kun tämä oli ilmoittanut raskaudestaan. (Morgan, 2007, ss. 12–13.)

Yksinhuoltajuus ei 1920-luvun Yhdysvalloissa ollut naiselle helpoin mahdollinen asia. Gladysin kohdalla ratkaisu oli se, että hän antoi tyttövauvansa Bolender-nimiseen perheeseen, joka otti lapsia kasvatettavakseen. Bolenderit asuivat Los Angelesin rauhallisella alueella – siihen aikaan Los Angelesissa oli jopa maalaisidylliä – ja Gladysin äiti asui aivan heidän lähellä. Gladys muutti ensin Norma Jeanen mukana Bolendereille, mutta työmatkat sekä muut paineet kasvoivat lopulta liian suuriksi, ja hän muutti asumaan yksin Hollywoodiin. Gladys ei kuitenkaan hylännyt Norma Jeaneä, vaan maksoi 25 dollaria kuussa Bolendereille tytön hoidosta, vietti usein viikonloppuja heidän luonaan eikä antanut Bolendereille lupaa adoptoida Norma Jeane, vaikka he olisivatkin halunneet tehdä niin. (Morgan, 2007, 13–14.)

Mentyään naimisiin 16-vuotiaana Norma Jeane otti ajan tavan mukaan miehensä sukunimen, ja näin hänestä tuli Norma Jeane Dougherty. Mallintöitä tehdesään hän käytti erilaisia taiteilijanimiä oman nimensä lisäksi. Kun hän erosi miehestään ja sai sopimuksen elokuvastudio 20th Century Foxin kanssa, hänelle keksittiin uusi nimi. Tämä oli hyvin yleistä niin mies- kuin naisnäyttelijöidenkin kohdalla. Norma Jeane Doughertyssä ei katsottu olevan tarpeeksi glamouria, joten hänestä tuli Marilyn Monroe. Virallisesti hän vaihtoi nimensä kuitenkin vasta vuonna 1956 (Spoto, 1993, s. 26). Tässä gradussa puhun hänestä Norma Jeanena siihen asti, kunnes hänet alettiin yleisesti tuntea Marilyninä, ts. kun tämä nimi keksittiin.

1.2 Ruoka kulttuurissa ja elämäntavan osana

Ruoka ei ole pelkkää polttoainetta. Ruokaan liittyy paljon sosiologisia ja kulttuurisia merkityksiä, jotka vahvistavat omaa identiteettiämme ja paikkaamme yhteisössä. Ruoan suunnittelu, valmistaminen, tarjoaminen ja nauttiminen ovat osa jokapäiväistä elämäämme. Ne ovat myös tapa ilmaista, keitä olemme ja mihin

kulttuuriin kuulumme. Ruoalla on erilaisia merkityksiä, mutta ruoka myös tuo elämään mielekkyyttä. (Fjellström, 2009, s. 19.)

Ruoka voi olla olennainen osa sosiaalista kanssakäymistä. Tämä on tyypillistä varsinkin perheissä. Päivän pääateria voi koota perheenjäsenet yhteen keskustelemaan päivän tapahtumista. Ruoka itsessäänkin saattaa olla kommunikoinnin väline. Ogden (2010, s. 72) tuo esille kirjassaan, miten naiset ilmentävät rakkauttaan lapsiaan, rakastajiaan, aviomiehiään ja ystäviään kohtaan nimenomaan ruoan kautta, ja ruoan valmistuksesta huolehtiminen on rakkaudenosoitus. Perhettä voi siis helliä tietyillä ruoilla, ja valmistetut ruoat voivat kertoa paljonkin perheen sisäistä suhteista. Murcottin (1992) mukaan perheelle valmistettu illallinen symbolisoi kotia, aviomiehen suhdetta siihen, vaimon paikkaa siinä sekä puolisoiden keskinäistä suhdetta. Ruoka toimii siis rakkaudenosoituksena, ja se voi symbolisoida myös perheen valtasuhteita.

Rozin (1996) esittää, että mikäli haluamme päätellä, millaista ruokaa tietty henkilö syö, meidän pitäisi yksinkertaisesti tarkastella, mihin kulttuuriin kyseinen henkilö kuuluu. Kulttuurin perusteella voi päätellä yllättävän paljon siitä, millaista ruokaa henkilö syö ja millainen on hänen suhteensa ruokaan. Kulttuurien sisällä on toki runsaasti vaihtelua. Syitä tähän ei vielä toistaiseksi ole Rozinin mukaan tutkittu riittävästi. (Rozin, 1996, 101.)

Fjellström (2009) on samaa mieltä siitä, että kulttuuri vaikuttaa huomattavasti siihen, mitä ruokalajeja pidämme tuttuina ja turvallisina. Tiettyjen ruokien tarjoaminen oikeissa tilanteissa voi symboloida turvallisuutta ja luoda tunteen hyvinvoinnista. Nämä tutuiksi ja turvallisiksi käsittämämme ruokalajit vaihtelevat kulttuurien mukaan. (Fjellström, 2009, s. 22.)

Marilyn Monroen tiedetään olleen yhdysvaltalainen, valkoihoinen nainen, joka eli vuosina 1926–1962. Mikäli tunnemme Yhdysvaltain ruokakulttuuria ja Marilynin elinajan yhteiskunnallisia oloja, voimme päätellä jotain siitä, millaista ruokaa hän elämänsä aikana söi. Kaikkea ei kuitenkaan voi päätellä tämän perusteella, vaan on perehdyttävä Marilynin elämästä kertovaan aineistoon.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millainen oli Marilyn Monroen suhde ruokaan. Tutkimuksessa tarkastellaan vuosia 1942-1962, eli Marilynin aikuisikää. Vuonna 1942 hän meni ensimmäisen kerran naimisiin ollessaan 16-vuotias ja aloitti näin oman taloudenpidon. Marilyn Monroe kuoli elokuussa 1962.

Tutkimuksessa tarkastellaan Marilynin suhtautumista ruokaan: millaista ruokaa hän söi, miten eri elämänvaiheet vaikuttivat hänen ruokailuunsa, valmistiko hän ruokaa itse vai söikö ravintoloissa/valmistiko joku muu hänelle ruokaa, kuinka kiinnostunut hän oli ruoasta, sekä millaisesta ruoasta hän piti. Tutkimuksessa otetaan huomioon Marilyn Monroen elämänkaari eri vaiheineen, arjen ja juhlatilanteiden erot sekä taustalla vaikuttava yhteiskunta.

Näitä asioita pyritään selvittämään Marilyn Monroesta kirjoitetun kirjallisuuden avulla. Tutkimusta lukiessa tulee siis ottaa huomioon, että tulokset perustuvat nimenomaan kirjallisuuteen, ei ensi käden lähteisiin. Koska Marilyn Monroe kuoli jo vuonna 1962, hänen haastattelemisensa tai arkensa seuraaminen ei ole mahdollista. Näin ollen ollaan täysin kirjallisuuden varassa. Tässä tutkimuksessa piirtyykin kuva siitä, miten ja millaisena Marilynin suhde ruokaan näyttäytyy hänestä kirjoitetussa kirjallisuudessa.

Tutkielma koostuu kuitenkin muustakin. Olen kirjoittaessani koettanut ottaa huomioon nekin ihmiset, jotka eivät tiedä juuri mitään Marilynin elämästä. Tutkielman tulee näyttäytyä johdonmukaisena ja ymmärrettävänä kaikille. Tämän vuoksi tutkielmassani on olennaista myös Marilynin elämäkertaan kuuluvien asioiden avaaminen.

1.4 Tutkimusmenetelmät

Kyseessä on laadullinen tutkimus, jolloin sen tarkoituksena ei ole tuottaa yleistettävää tietoa, vaan tarkastella lähemmin jotain tiettyä ilmiötä. Tässä tutkimuk-

nessä ilmiö on Marilyn Monroe ja hänen suhteensa ruokaan niin kuin se ilmenee hänestä kirjoitetussa kirjallisuudessa. Kyseessä on siis tapaustutkimus. Aineistona on käytetty Marilynistä kirjoitettua elämäkertakirjallisuutta, ja tätä aineistoa analysoin sisällönanalyysillä.

Sisällönanalyysiä käytettäessä voidaan tutkimuksen teoriaosuuden pohjalta määritellä kategoriat, joihin aineisto suhteutetaan. Tässä tutkimuksessa kategoriat ovat ajanjaksoja Marilynin elämässä (Spoto, 1993; Morgan, 2007). Nämä eri ajankaksot ovat

1. Ensimmäinen avioliitto v. 1942–1946
2. Tähteyden ensiaskel v. 1946–1953
3. Toinen avioliitto v. 1954
4. Marilynin uusi elämä New Yorkissa v. 1955
5. Kolmas avioliitto v. 1956–1960
6. Viimeiset vuodet v. 1960–1962

Kyseiset ajankaksot nousivat aineistosta melko luontevasti. Marilyn on eri elämänvaiheissaan elänyt varsin eri lailla, mikä on luonnollisesti vaikuttanut myös hänen ruokasuhteeseensa. Hän oli kolmesti naimisissa, ja kutakin avioliittoa leimasi pyrkimys mukautua miehen ruokatapoihin. Avioliittojen välissä oli kuitenkin kausia, jolloin Marilyn joko asui yksin tai etsi toisenlaista perhettä tuttavistaan. Kullakin kaudella on omat erityispiirteensä.

Koska tutkimuksen kohteena olevat tapahtumat tapahtuivat 1940–1960 -luvulla, tässä tutkimuksessa on mukana myös historian tutkimuksen piirteitä. Historiantutkija työskentelee päättämällä asioita lähteiden pohjalta. Tällöin kysymyksenasettelun tul-

ose olla perusteltua. Merkityksellistä on myös se, miten lähteitä käytetään. Tutkimuskohteesta tulee luoda mahdollinen ja oikeudenmukainen kuva. (Kalela, 2002, ss. 169–171.)

Kun tutkimuksen kohteena on jollain tapaa rajoitettu kohde, kuten tässä tapauksessa yksilö, puhutaan mikrohistoriasta. Peltosen (1999, s. 21) mukaan mikro-

historia ei ole tutkimusmetodi ollenkaan, vaan jotain laajempaa, joka liittyy tutkimuksen lähtökohtiin ja vaikuttaa tutkimukseen liittyviin valintoihin. Kun tutkitaan yksittäistä henkilöä, joka mainitaan nimeltä, tulee ottaa huomioon myös eettiset näkökulmat. Miten paljon ihmisen elämästä voidaan tehdä julkiseksi? Onko julkisuuden henkilöllä kuoleman jälkeen oikeutta yksityisyyteen? Leskelä-Kärki (2001, s. 99) kysyykin, onko kukaan oikeastaan yksityishenkilö historian-tutkijan silmissä. Aineistona käyttämäni kirjallisuus on jo julkaistua ja näin periaatteessa kenen tahansa saatavilla.

Tutkimukseni sivuaa hieman muistitietotutkimusta. Muistitiedolla tarkoitetaan tietoa, joka ei pohjautu kirjallisiin lähteisiin vaan muistiin (Fingerroos & Peltonen, 2006, s. 8). Kun muistitietoa käytetään tutkimuksessa lähteenä, tarkoituksena on tuoda esiin muistelijan oma näkökulma tapahtumista (Fingerroos & Peltonen, 2006, ss. 9–10). Muistitietoa voidaan ajatella tulkintaan vievänä johtolankana (Fingerroos & Haanpää, 2006, s. 33–34). On mahdollista, että ihminen muistaa tapahtumat väärin, tai ei muista kaikkia tapahtumia ollenkaan. Muistitietotutkimuksessa tärkeintä ei olekaan tapahtumien muistaminen oikein, vaan merkitys, joka tapahtumalla on ollut (Fingerroos & Haanpää, 2006, s. 33)

Tutkimuksessani käytän aineistona Marilynin elämästä kertovaa kirjallisuutta, mutta käyttämäni kirjallisuuden joukossa on esimerkiksi Marilynin ystävien kirjoittamia muistelmateoksia. Näin ollen heidän kirjoittamansa teokset pohjautuvat alun perin muistitietoon, sillä niitä ei ole kirjoitettu Marilynin elinaikana, vaan kenties jopa vuosikymmeniä Marilynin kuoleman jälkeen. Myös elämäkerturit haastattelevat usein ihmisiä, jotka ovat tunteneet Marilynin tai käyttävät aiemmin tehtyjä haastatteluja elämäkerran lähteinä. Muistitieto on siis tavallaan ollut metodi ja tutkimusaineiston muodostamisen apuväline (Fingerroos & Haanpää, 2006, s. 29). Kenties näiden teosten kirjoittajat eivät aikanaan ole tulleet ajatelleeksi tuottavansa muistitietopohjaista kirjallisuutta, jota joskus tullaan käyttämään tieteellisen tutkielman aineistona, mutta näin on kuitenkin käynyt. Tehtävänäni on siis esittää menneisyydessä tapahtuneet asiat niin kuin ne aineistossa ilmenevät tai tehdä aineiston pohjalta tulkintoja (Fingerroos & Haanpää, 2006, s. 28).

1.5 Kirjallisuuden valinta

Aineistona on käytetty Marilyn Monroesta kertovaa kirjallisuutta. Olen rajannut ulkopuolelle Marilynistä kertovan fiktion, sillä se ei palvele tämän tutkimuksen tarkoitusta. Kirjallisuudeksi luen kuitenkin elämäkerrat, muistelmateokset ja kaikenlaiset muut Marilyn-aiheiset faktapohjaiset kirjat. Olen käyttänyt aineistona myös lehtiartikkeleita.

Marilyn Monroesta on kirjoitettu satoja kirjoja. Joka vuosi ilmestyy useita uusia kirjoja, ja lisäksi aiemmin julkaistuista otetaan uusintapainoksia. Luonnollisesti näin suureen joukkoon kirjoja mahtuu kaikenlaisia teoksia niin erinomaisista huonoihin, jopa valheellisiin asti. Tähän tutkimukseen en ole ottanut mukaan kirjoja, joiden maine on kyseenalainen tai suorastaan selkeästi epäluotettava. Luotettavuutta olen päätellyt muutamien eri keinojen avulla.

Ensinnäkin olen ottanut huomioon, mitä Marilynistä kiinnostuneet ihmiset ovat mieltä teoksesta. Tässä suurena apuna on ollut internetissä toimiva keskustelufoorumi Everlasting Star (<http://www.everlasting-star.net/boards>), jonka jäsen olen ollut toiminnan alusta saakka. Everlasting Star perustettiin vuonna 2002 tarkoituksenaan tarjota Marilynistä kiinnostuneille ihmisille keskustelupaikka. Foorumille kirjoittaminen vaatii rekisteröitymisen, mutta on ilmainen. Jäseniä on ympäri maailmaa, mm. Yhdysvalloista, Iso-Britanniasta, Suomesta, ja Saksasta. Foorumin perustaja on ranskalainen. Everlasting Starin jäseniin kuuluu niin aloittelevia Marilyn-faneja kuin pitkän linjan asiantuntijoita. Lähteenä Everlasting Star onkin suhteellisen luotettava verrattuna mahdollisiin muihin keskustelufoorumeihin. Foorumi on myös käytettävyydeltään selkeä ja hyvä, sillä siellä on useita alakategorioita eri aiheisille keskusteluille. Esimerkiksi yleiselle keskustelulle Marilynistä on oma alueensa, samoin kuin Marilyn-kuville, elokuville, lehdille sekä tietenkin myös kirjoille. Mikäli kirjaa keuhataan tai se teillataan täysin, tämä osataan yleensä perustella vakuuttavasti. Usein viitataan mm. luotettaviksi katsottuihin kirjoihin tai lähteiden tasoon.

Olen huomionut kuitenkin myös kirja-arvostelut muualla kuin Everlasting Starissa. Tällaisia paikkoja ovat mm. sanomalehtien internetsivut, Marilyn Monroe – sivustot, internetkirjakauppojen sivut jne. Toinen tärkeä peruste kirjan luotettavuudelle on se, millaisena muut Marilynistä kirjoittaneet näkevät sen. Kolmas, varsin tärkeä peruste kirjan luotettavuudelle, on siinä mahdollisesti käytetyt lähteet. Jos kirjailija on tukeutunut runsaasti sellaisiin lähteisiin, joita voidaan pitää epäluotettavina, myös hänen oman teoksensa luotettavuus kärsii. Olen kirjallisuuden valinnassa luottanut myös omaan asiantuntijuuteeni. Olen lukenut Marilyn-kirjoja 11-vuotiaasta asti, ja minulle on edellä mainittujen asioiden pohjalta kehittynyt hyvä käsitys siitä, mitä Marilyn-kirjoja kannattaa ottaa mukaan tämän gradun aineistoksi.

Olen päätenyt jakamaan Marilyn Monroesta kertovat kirjat viiteen kategoriaan. Kategoriat ovat seuraavanlaiset:

1. Marilynin tunteneiden ihmisten kirjoittamat muistelmat
2. Ammattielämäkertureiden kirjoittamat elämäkerrat
3. Marilynistä kiinnostuneiden, ns. fanien, kirjoittamat kirjat
4. Valokuvaajien kuvateokset
5. Muut Marilyn-kirjat

Jokaiseen kategoriaan kuuluu niin hyviä kuin huonojakin teoksia. Teosta ei siis voi luokitella luotettavaksi tai epäluotettavaksi pelkästään sen kategorian perusteella.

Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvien kirjojen kirjoittajien, eli Marilynin tunteneiden ihmisten etuna on tietenkin se, että he ovat tunteneet Marilynin kenties erittäin hyvinkin. Tällaisia ihmisiä ovat mm. hänen aviomiehensä, läheiset ystävänsä tai taloudenhoitajansa. He ovat olleet läsnä Marilynin elämässä, ja tämän vuoksi heidän muistonsa ovat korvaamattomia. On kuitenkin huomioitava, että useimmiten tuttavuudet keskittyvät vain tiettyyn osaan Marilynin elämästä. Marilynillä ei juurikaan ollut elinikäisiä ystäviä, ja avioliitotkin karahivat karille. Muistelmista puhuttaessa kyseessä on myös aina vain yhden ihmisen näkökulma.

Suurin ongelma on kuitenkin se, että tähän kategoriaan pääseminen houkuttaa suuresti erilaisia huijareita. He haluavat uskotella ihmisille tunteneensa Marilyn – kenties päästäkseen osalliseksi hänen maineestaan ja saadakseen rahaa. Ehkäpä tunnetuin esimerkki on Robert Slatzer, joka suorastaan loi itselleen uran siitä, että väitti olleensa Marilynin aviomies. Useat tahot ovat kuitenkin kumonnet Slatzerin väitteet todistaen ne mahdottomiksi (Spoto, 1993). Toinen ongelmallinen tapaus on Marilynin newyorkinaikainen taloudenhoitaja Lena Pepitone. Hän julkaisi omat muistelmansa haamukirjoittajan avulla. Pepitone epäilemättä tiesi paljonkin Marilynin yksityiselämästä, mutta yhteistyön tuloksena syntynyt kirja on skandaalinkäryinen, ilmeisesti paljon haamukirjoittajan muokkaama. Pepitonen kirjan luotettavuutta käsittelen lisää tuonnempana.

Toisen kategorian ammattielämäkerturit ovat tottuneet kirjoittamaan elämäkertoja kuuluisista ihmisistä. Heidän on kenties mahdollista päästä käsiksi arkistoihin, nauhoituksiin tai muuhun materiaaliin, johon tavallisella ihmisellä ei ole pääsyä. Kirjoittaminen on heidän työtään, joten heillä on myös kaikki aika käytettävissään. Ammattielämäkerturit voivat hyödyntää useita eri lähteitä ja näin rakentaa monipuolisen kuvan kuvaamastaan henkilöstä. On kuitenkin ikävä tosiasia, että ammattielämäkertureiden tulot riippuvat heidän kirjojensa myynnistä. Tämä saa joskus heidät sortumaan skandaalihakuisuuteen. Kenties halu riisua myytti ja paljastaa ”todellinen Marilyn” saa jotkut kirjailijoista tarkoituksella etsimään vähemmän mairittelevia piirteitä. On hyvin yleistä, että uutta elämäkertaa markkinoidaan ”viimeisenä, lopullisena totuutena”. Ammattielämäkertureiden vaarana voi myös olla, että he uskovat myös epäluotettavia lähteitä. Jopa Robert Slatzer mainitaan harmittavan usein lähteenä.

Kolmanteen kategoriaan kuuluvien Marilynistä kiinnostuneiden ihmisten etuna on usein juuri se, että he ovat jo vuosia perehtyneet aiheeseen. He tietävät, mitkä lähteet ovat luotettavia ja jättävät epäluotettavat lähteet huomioimatta. Heidän kiinnostuksensa aiheeseen näkyy usein myös kirjoissa. Heillä voi myös olla hyvät suhteet Marilyn-maailman sisällä, mikä puolestaan edesauttaa laadukkaan kirjan kirjoittamisessa. Ongelmana on kuitenkin se, että myös tähän

kategoriaan mahtuu ihmisiä, jotka haluavat päästä osalliseksi Marilynin maineesta. Riskinä on myös Marilynin liiallinen ihannoiti.

Neljäs kategoria käsittää Marilynin valokuvaajien kuvateokset. Osa kirjoista kuuluu sekä tähän että ensimmäiseen kategoriaan, mikäli mukana on myös valokuvaajan muistelmia Marilynistä. Nämä kuvateokset voivat olla erittäin upeita ja esittää Marilynin kiinnostavalla tavalla. Mukaan mahtuu kuitenkin valitettavasti selvästi hätäisesti, rahan vuoksi kokoon hutaistuja kirjasia, joissa kuvanlaatu on huono. Tähän tutkimukseen en pääsääntöisesti ole ottanut aineistoksi kuvateoksia, poikkeuksena tietenkin ne kuvateokset, jotka sisältävät tutkimuksen kannalta hyödyllisiä muistelmia.

Viidenteen kategoriaan kuuluvat kaikki ne moninaiset kirjat, joita ei voi luokitella kuuluviksi neljään ensimmäiseen kategoriaan. Tällaisia ovat esimerkiksi kootut kuvateokset silloin, kun kokooja ei ole Marilynin valokuvaaja vaan joku täysin ulkopuolinen ihminen, hänen uraansa keskittyvät kirjat, huutokauppojen katalogit ym.

Tässä tutkimuksessa aineistona käytetty kirjallisuus kuuluu pääasiassa kolmeen ensimmäiseen kategoriaan. Mukana on kuitenkin joissain määrin kirjoja myös neljännessä ja viidennestä kategoriasta. Puhtaasti valokuvateoksiksi luokiteltavia kirjoja en kuitenkaan ole käyttänyt, sillä en tutkimuksessani ole analysoinut ollenkaan kuvia. Käyttämässäni valokuvapainotteisissa kirjoissa on siis aina tekstiä, joka on ollut analyysini kohde.

Joidenkin kirjojen luotettavuutta olen joutunut pohtimaan usealta kannalta. Kenties aineistoni ristiriitaisin kirja on Lena Pepitonen ja William Stadiemin Marilyn Monroe Confidential. Kirjaa pidetään Marilynistä kiinnostuneiden ihmisten kesken varsin epäluotettavana, ja lukiessani sitä sain vaikutelman, että kirjassa on kenties liioiteltu tai jopa keksitty joitain asioita siitä yksinkertaisesta syystä, että skandaali myy. Myös Haspiel (2006, s. 72) huomauttaa, ettei Pepitonen englanninkielentaito ole edelleenkään hyvä, vaan hän tarvitsee tulkkia. Myös Pohjola (2011) kertoi yrittäneensä 2000-luvulla haastatella Pepitonea puhelimitse kahteen otteeseen, mutta haastattelut kaatuivat Pepitonen heikkoon englanninkie-

len taitoon. Miksi sitten olen ottanut tämän kirjan osaksi aineistoa? Lena Pepitone oli kuitenkin Marilynin taloudenhoitaja, joten hänellä on varmasti ollut ensi käden tietoa Marilynin arjesta ja ruokailutottumuksista. Ruokakuvaukset ovat muutenkin kirjan neutraaleinta antia, joten niissä tuskin ollaan kovin kaukana totuudesta. Niistäkin paistaa läpi italialaisuuden ihannointi (Pepitone oli italialainen) sekä runsas samppanjan kulutus. Pepitoneen lähteenä tulee siis suhtautua jonkin verran varauksella.

Aineistoon kuuluu myös Marilynin niin kutsuttu omaelämäkerta *My Story*, suomenmennettuna *Nuruuteni*. Vilkkonen (1997, s. 16) kuvaa omaelämäkertaa tilkkutäkkinä, joka muodostuu paikalleen laitetuista muistipalasioista. Palaset tuntuvat asetuvan paikoilleen osittain satunnaisesti, osittain loogisesti, mutta aina jälkikäteen kokemuksen ohjaamana (Vilkkonen, 1997, s. 18). Tilkkutäkki sanana viittaa myös kotoisuuteen, ja koti mielletään edelleenkin usein naisten valtakunnaksi. Omaelämäkerta on matka: siinä matkataan itseen, ja tilkkutäkin palaset neulotaan yhteen (Vilkkonen, 1997, s. 54–55).

My Story eli *Nuruuteni* on omaelämäkertanakin varsin mielenkiintoinen. Tämän teoksen kohdalla ei tiedetä tarkkaan, ketkä kaikki ovat olleet osallisina tekstin muokkauksessa, ja minkä verran tekstistä todella on juuri sellaista kuin Marilyn olisi sen sanonut tai kirjoittanut. Tekijänä mainitaan yleensä Marilyn Monroe, mutta joskus myös Ben Hecht sekä jopa Joshua Greene. Kyseessä ei siis ole kirjoittaen kerrottu omaelämäkerta puhtaimmillaan, vaan kirja kuuluu ennemminkin kaunokirjalliseen omaelämäkertagenreen (Vilkkonen, 1997, s. 75).

Ne, jotka eivät tunne tämän kirjan ristiriitaisuutta, viittaavat usein kaikkeen siitä lukemaansa totuutena. Tässähän Marilyn itse kertoo omin sanoin elämästään. Mikäli jostain muusta lähteestä peräsin oleva tieto on ristiriidassa tästä kirjasta peräisin olevan tiedon kanssa, *My Story* voittaa. Asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen.

Esimerkiksi Spoto (1993) kertoo asiasta seuraavaa: Marilyn kyllä aloitti omaelämäkerran työstämisen yhdessä Ben Hechtin kanssa vuonna 1954. Mukana oli silloin tällöin myös Sidney Skolsky, joka oli kolumnisti ja Marilynin ystävä.

Ben Hechtin agentti, James Chambrun kuitenkin myi osan vielä täysin kesken-eräisestä käsikirjoituksesta lontoolaiselle lehdelle ilman Hechtin tai Monroen lupaa. Ilmeisesti käsikirjoitusta muokattiin julkaisua varten Chambrunin valvonnassa. Kirjahanke kaatui tähän. My Story kuitenkin julkaistiin sekä Hechtin että Monroen kuoltua vuonna 1974. Tällöin käsikirjoitus oli päätynyt Milton Greenen käsiin. Greene oli Marilynin valokuvaaja ja hyvä ystävä. Ilmeisesti hänkin palkkasi kirjoittajan tai pari kokoamaan sekavan kokoelman tarinoita kokonaiseksi kirjaksi. (Spoto, 1993, ss. 216–217). Lisäksi Marilyn oli kuuluisa siitä, että hän keksi kaikenlaisia pikku juttuja, eikä koskaan kertonut kenellekään koko totuutta.

Vilko (1997) mainitsee bourdieulaisen tavan tarkastella omaelämäkertoja. Sosiologi Pierre Bourdieu kutsui ”biografiseksi illuusioksi” sitä lopputulosta, joka muotoutui omaelämäkerran kirjoittamisen aikana. Hänen näkemyksensä mukaan tapahtumille luodaan helposti keinotekoisia merkityksiä, koska elämä sellaisenaan ei ole koherentti kokonaisuus. Omaelämäkerran kirjoittaja voi jälki- viisaasti tarkastella tapahtumia ja valita sieltä sopivia etappeja, joille hän antaa omat sisällöt ja omat merkitykset. Näin hän tulee luoneeksi merkityksiä tapahtumien välille. Vilko ei mene aivan näin pitkälle, mutta mukailee Bourdieun ajatuksia siinä, että tutkijalta vaaditaan omaelämäkerran rakentumisen tunnistamista ja kriittistä otetta kohteeseensa. (Vilko, 1997, ss. 112–114.) Mielestäni näitä ajatuksia voi soveltaa paitsi omaelämäkerran, myös minkä hyvänsä muun elämäkerran lukemiseen. Kun kyseessä on niinkin tunnettu ja tunteita herättävä henkilö kuin Marilyn Monroe, hänestä kirjoitetaan kaikenlaisia kirjoja. Tämän olen pitänyt mielessä valitessani aineistoa ja myös analysoidessani sitä.

2 Ensimmäinen avioliitto: 1942–1946

2.1 Avioliitto vai orpokoti?

Vuodesta 1938 eteenpäin Yhdysvallat oli joutunut kiinnittämään huomiota ulkopolitiikkaansa. Toisen maailmansodan uhka leijui Euroopan yllä, ja Yhdysvalloissa pelättiin sotaan joutumista. Yleinen ilmapiiri oli varsin sodanvastainen, sillä Ensimmäisen maailmansodan katsottiin aiheuttaneen lähinnä menetyksiä. Vuodesta 1939 vuoteen 1941 Roosevelt kielsi jatkuvasti pyrkimykset sekaantua sotaan Euroopassa. Tosiasiassa hän kaikessa hiljaisuudessa avusti Iso-Britanniaa ja Ranskaa niin paljon kuin mahdollista. Valkoinen talo kiinnitti median avulla huomiota yhdysvaltalaiseen äärioikeistoon, joka näyttäytyi uhkana. 1930-luvun lopulla miljoonat eurooppalaiset, joiden joukossa oli paljon juutalaisia, halusivat muuttaa Yhdysvaltoihin. (Jenkins, 2003, ss. 223–224.)

Kun liittoutuneet olivat kärsineet tappioita vuonna 1940, Yhdysvallat avusti Iso-Britanniaa entistä näkyvämmiin. Kansan sympatiat olivat Iso-Britannian puolella. Kuitenkin vasta Tyynenmeren tapahtumat vetivät Yhdysvallat toden teolla mukaan sotaan. 7. joulukuuta 1941 japanilaiset hyökkäsivät Pearl Harboriin, jolloin Yhdysvallat julisti sodan. Hitler puolestaan julisti sodan Yhdysvaltoja vastaan. (Jenkins, 2003, ss. 225–227.)

Norma Jeane asui Grace ja Doc Goddardin sekä Goddardin tyttären Beben luona Van Nuysissa. Tammikuussa 1942 Doc Goddard sai siirron Länsi-Virginiaan. Perhe suunnitteli muuttoa, mutta Norma Jeane ei voinut lähteä mukaan. Gracen täti, Ana Lower, joka oli aiemmin huolehtinut Norma Jeanesta, oli aiempaa huonokuntoisempi. Niinpä Ether Dougherty selitti tilanteen suorasanaisesti pojalleen: Norma Jeane joutuisi orpokotiin ellei pääsisi naimisiin. Jimiä huolestutti Norma Jeanen ikä (vaikka tämä täyttäisikin 16 kesäkuun ensimmäinen päivä ja voisi silloin mennä lain mukaan naimisiin), mutta suostui, koska viihtyi Norma Jeanen kanssa ja oli joka tapauksessa piakkoin lähdössä sotapal-

velukseen. Norma Jeane suostui myös, jottei joutuisi orpokotiin. (Spoto, 1993, s. 71).

Jim Dougherty (2001) muistelee, kuinka hänen ja Norma Jeanen avioliitosta päätettiin keväällä 1942. Yhdysvaltojen osallisuus Toisessa maailmansodassa oli varmistunut Pearl Harborin iskujen jälkeen, mutta sekä Doughertyjen että Goddardien elämä Van Nuysissa Los Angelesin kupeessa jatkui ennallaan. Asiat muuttuivat, kun Grace ja Doc Goddard alkoivat tehdä muuttoa Länsi-Virginiaan. Norma Jeane ei voinut lähteä mukaan, sillä hän ei saanut muuttaa Kaliforniasta pois. Grace Goddardin täti Ana Lower, joka oli aiemmin huolehtinut Norma Jeanesta, ei ollut enää tarpeeksi hyvässä kunnossa. Niinpä Jim Doughertyn äiti keskusteli Gracen kanssa ja ehdotti sitten pojalleen avioliittoa Norma Jeanen kanssa (Dougherty & Van Savage, 2001, s. 19–20.)

Norma Jeane Baker ja Jim Dougherty olivat tutustuneet toisiinsa automatkoilla. Norma Jeanen ja Beben koulumatka oli pidentynyt, joten Grace Goddard ja Jim Doughertyn äiti Ethel ehdottivat, että Jim toisi tytöt autolla kotiin. 15-vuotias Norma Jeane ihastui 21-vuotiaaseen Jimiin, mutta Jimin mielestä tyttö oli liian nuori. Heillä oli kuitenkin automatkoilla hauskaa yhdessä. (Spoto, 1993, ss. 68–69.)

Jim vei Norma Jeanen Doc Goddardin työpaikan joulutansseihin. Norma Jeane nojaili Jimiin hitaita tanssiessaan ja Jim viihtyi (Morgan, 2007, s. 34). Tilanteesta innostuneena Grace saattoi nuoret yhä useammin yhteen ehdottamalla patikointiretkiä, antamalla rahaa elokuviinmenoa varten tai pakkaamalla heille eväät mukaan, kun he lähtivät ulos (Spoto, 1993, s. 69). Jim oli kuitenkin sitä mieltä, että tyttö oli liian nuori, vaikka ihailu imartelikin häntä (Morgan, 2007, s. 34). Iltaisin he usein istuivat autossa Mulholland Drivella juttelemassa (Spoto, 1993, s. 69).

Kihlautunut Norma Jeane pyrki tutustumaan Doughertyn perheeseen. Hän oli mukana esimerkiksi perhepiknikillä, jonne hän toi kuusi sitruunapiirasta (Morgan, 2007, s. 47). Häitä ryhdyttiin valmistelemaan, ja Doughertyn mukaan nuori pari rakastui toisiinsa. Norma Jeane oli tyytyväinen siitä, ettei hän joutuisi ta-

kaisin orpokotiin, vaikkakin hän Doughertyn näkökulmasta kärsi tunteesta, että Goddardit olivat hylkäämässä hänet. Kenties Norma Jeane etsi Jim Doughertystä myös jonkinlaista isähahmoa, joka olisi hänen turvanaan. Kuten asiaan kuului, Norma Jeane lopettaisi koulunkäynnin kesken mennessään naimisiin. Eräs opettajista moitti Norma Jeanea, että tämä pilaisi koko elämänsä, mutta Norma Jeane ei välittänyt. (Dougherty & Van Savage, 2001, ss. 25–27.)

Norma Jeane Baker ja Jim Dougherty menivät naimisiin 19. kesäkuuta 1942. Häät pidettiin Goddardien ystävän, Chester Howellin, kotona ja häätjuhlaa vietettiin Florentine Gardensissa. Florentine Gardensin epäonninen tarjoilija onnistui tahrimaan Doughertyn juhlavaatteet spaghetinkastikkeella, mutta se ei pilannut hääonnea. (Dougherty & Van Savage, 2001, ss. 29, 31, 33.) Morganin (2007, s. 48) mukaan kyseessä oli keitto, ja Guiles (1969, s. 37) määritteleen sen kulliseksi tomaattikastiketta, mutta joka tapauksessa sulhasen vaatteet kärsivät ruokatahroista.

2.2 Kotirouvana

Pariskunta oli jo ennen häitään löytänyt Vista Del Montesta upouuden yksiön, jonka vuokraisäntä lupasi hankkia uuden sohvan, mikäli pari vuokraisi asunnon vähintään kuudeksi kuukaudeksi. Norma Jeane oli asunnosta innoissaan ja kertoi Jim Doughertylle häitä ennen, ettei malttanut odottaa pääsevänsä ensimmäiseen ikiomaan kotiinsa Jimin vaimona. (Dougherty & Van Savage, 2001, s. 30.) Nuorenparin asunto oli kuitenkin varsin vaatimaton: pieni olohuone, makuuhuone sekä pikkuruinen keittiö (Morgan, 2007, s. 48).

2.2.1 Vastoinkäymisestä voittoon

Jim Doughertyn veljet Tom ja Marion keksivät häälahjaksi täyttää nuorenparin keittiönkaapit. He päättivät kuitenkin tehdä jekun, ja poistivat kaikki etiketit, niin että säilykepurkit näyttivät tismalleen samoilta. Jim Doughertyn sukulaispoika Paul Kanteman muisteli tapausta seuraavasti:

"Aunt Norma asked me to have lunch with her at the new house, and it was like a treasure hunt, shaking this can and that can until we found one that sounded right. We were going to have tuna-salad sandwiches that day, but the can of tuna turned out to be water-chestnuts, and the peas turned out to be fruit cocktail! So when I say the lunch was different it really was, but Aunt Norma kept a stiff upper lip and laughed about it."

Jim Dougherty'n veljien temppu ei ainakaan edistänyt nuoren vaimon menestystä keittiön puolella, mutta onneksi tällä oli huumorintajua. (Morgan, 2007, s. 49.)

Tarinat Norma Jeanen ruoanlaittokyvyistä vaihtelevatkin varsin mielenkiintoisesti. Vuonna 1953 kirjoittamassaan artikkelissa Dougherty muistelee vaimoaan kaikin puolin ahkerana kotitöissä, mutta ruoanlaittotoidoissa oli ainakin aluksi toivomisen varaa. Häiden jälkeisenä aamuna Norma Jeane tarjoi tuoreelle puolisolleen ensimmäisen kupillisen itse keittämänsä kahvia, joka maistui kuin meriveteen keitetyltä: hän oli kuullut pienen suolamäärän tekevän kahvista hyvää, joten hän oli laittanut sitä kupilliseen teelusikallisen verran (Dougherty, 1953, s. 75). Spoton (1993, s. 76) mukaan "kulinaariset virhearvionnit olivat talossa tavallisia"; esimerkkeinä hän mainitsee herneiden ja porkkanoiden loputtoman tarjoamisen, kykenemättömyyden valmistaa kalaruokia sekä erään kerran, jolloin Norma Jeane tarjosi kalan raakana, Dougherty hermostui ja tokaisi toivovansa joskus saavansa kypsää ruokaa, jolloin hänen vaimonsa loukkaantui ja huusi miehensä tässä olevan raaka. Dougherty (1953, s. 80) kuitenkin mainitsee, että Catalina Islandin aikoihin Norma Jeanesta oli kuoriutunut jo melkoinen ruoanlaittaja: hän esimerkiksi tiesi miehensä pitävän sitruunapiirakasta, joten hän käytti sen valmistamiseen yli kaksi tuntia joka kerta.

Victor (1999, s. 88) mainitsee, kuinka nuorella vaimolla ei oikein ollut käsitystä ruoanlaitosta eikä hän erityisesti välittänyt kotitöistä. Morganin (2007, s. 49) mukaan Norma Jeane yritti parhaansa keittiössä, mutta taitojen vähäisyys kävi nopeasti ilmi. Dougherty'n mielestä vaimo oli muuten erinomainen – kun hän vain osaisi laittaa ruokaa (Barris, 2003, s. 42). Spoto (1993, s. 77) kuvailee, kuinka Norma Jeane valmisti joka päivä samanlaiset munavoileivät miehelleen evääksi: Dougherty'n työkaveri Robert Mitchum, joka sittemmin näytteli Marilyn

Monroen kanssa elokuvassa Joki jolta ei ole paluuta, ihmetteli joka päivä toistuvia leipiä ja toivoi vaimon edes näyttävän leipiä paremmalta. Doughertyn (2001, s. 35) mukaan vaimolla oli kuitenkin suloinen tapa livauttaa eväslaatikkoon jokin romanttinen viesti.

Myöhemmin Dougherty muisteli vaimonsa ruoanlaittoa pelkästään lähes hyvällä. Norma Jeane oli hänen mukaansa erittäin hyvä ruoanlaittaja, varsinkin seurattessaan tarkasti keittokirjan ohjeita, ja hänen erityisosaamiseensa kuuluivat riistaruoat. Usein mainitut herneet ja porkkanat Dougherty kuittaa sanoen, että Norma Jeane tarjoili niitä usein, koska piti niiden väreistä lautasella. Hän korostaa kuitenkin, ettei Norma Jeane ajatellut vain ruoan ulkonäköä vaan myös ravitsevuutta: ruoan täytyi olla täyttävää ja terveellistä. Ainoa Norma Jeanelle sattunut erhe oli puoliraakana tarjoiltu kalaruoka, jonka vuoksi ruoanlaittaja itse herkesi kyyneliin. (Dougherty & Van Savage, 2001, s.57–58.)

Carpozin (1961, s. 49) mukaan Marilyn itse kertoi myöhemmin ensimmäisen avioliittonsa aikaisista ruoanlaittotaidoistaan seuraavasti:

"We were poor, so naturally my job was to keep the house on the lowest possible budget. I had done dishes and scrubbed floors in all the homes in which I had lived, but I had never learned how to cook. So I had to learn – and I did."

Marilynillä oli omat keinonsa kehittää ruoanvalmistustaitojaan:

"I listened to cooking experts over the radio -- I clipped recipes from magazines. I asked neighbors to help me. One neighbor even taught me to bake bread. I baked it every other day."

Carpozi (1961, s. 49) jatkaa, kuinka hän oli jokin aika sitten haastatellut Jim Doughertyä ja keskustellut tämän kanssa myös ruoasta. Kun Carpozi kysyi Doughertyltä, valmistiko Norma Jeane hänellekin pihvejä niin kuin Marilyn nyt Joe DiMaggiolle, Doughertyn mukaan asia ei todellakaan ollut näin. Dougherty oli ottanut esimerkiksi jälleen herneet ja porkkanat. Kenties herneitä ja porkka-

noita oli usein tarjolla senkin vuoksi, että ne todennäköisesti olivat edullisempia kuin pihvit, eikä Doughertyillä ollut yhtä paljon varaa ruokaan kuin Marilynillä ja DiMaggiolla. Carpozi kertoi keskustelustaan Marilynille ja kysyi, oliko tällä vaikeuksia ruokaohjeiden noudattamisessa. Marilyn vastasi seuraavasti:

"I tried to prepare simple meals, nothing elaborate. I used to broil meats and serve them with vegetables. Nothing fancy. The food seemed all right to me."

(Carpozi, 1961, s. 49.)

Guiles (1969, s. 40) mainitsee, että erityisen kuumina päivinä Norma Jeane saattoi spontaanisti pakata kylmän lounaan eväskoriin, ja lähteä bussilla Santa Monicaan rannalle. Ensimmäisen joulun nuoripari puolestaan vietti todennäköisimmin Doughertyn vanhempien luona. Paul Kanteman muistelee, kuinka Norma Jeane viihtyi illanistujaisissa, joissa Doughertyn vanhemmat soittivat ja lauloivat. Jim Dougherty lauloi vaimolleen rakkauslaulun ja Norma Jeanekin saattoi laulaa jotain, vaikka pitikin enemmän katselemisesta ja kuuntelemisesta. Jälkikäteen Norma Jeane auttoi aina tiskaamisessa ja muussa siivoamisessa. (Morgan, 2007, s. 50.)

Guiles (1969) kuvailee, kuinka Dougherty suojeli Norma Jeanea ja esti samalla tämän työssäkäynnin. Norma Jeane eli kotirouvan elämää: päivät olivat yksinäisiä miehen ollessa töissä, joten aikaa riitti huolelliseen siivoamiseen, radion kuunteluun ja ateriasuunnitteluun. Kun pariskunta muutti Van Nuysiin, heidän uudessa kodissaan oli pienen makuuhuoneen, keittokomeron ja olohuoneen lisäksi kylpyhuone kylpyammeineen. Ammeessa kylpemisestä tuli yksi Norma Jeanen huvittelukeinoista. Myöhemmin pariskunta hankki koiran, Muggsienimisen collien, josta Norma Jeane piti hyvää huolta. (Guiles, 1969, ss. 40–41.)

Alkoholi oli myös nuorelle Norma Jeanelle uusi tuttavuus. Victorin (1999, s. 89) mukaan Norma Jeane innostui samppanjasta omissa häissään, ja kiinnostus jatkui koko elämän. Dougherty (1953, s. 78) puolestaan muistelee, kuinka alkoholiin ja sen annosteluun tottumaton vaimo tarjoili drinkkejä, joissa oli 2 ½ dl

viskiä lasillista kohti. Morgan (2007, s. 49) mainitsee saman tapauksen kertoessaan, kuinka Norma Jeane kerran jakoi kokonaisen viskipullon neljän ihmisen kesken. Guiles (1969, s. 40) kuitenkin väittää, ettei Norma Jeane ensimmäisen avioliittonsa aikana koskaan maistanutkaan viiniä.

2.2.2 Metsästäminen ja kalastaminen

Ruokaa ei hankittu pelkästään kaupasta ostamalla. Jim Dougherty kertoo opettaneensa nuorikkonsa metsästämään sekä kalastamaan, missä vaimo osoittautuikin melko hyväksi. Eläimiä Norma Jeane ei suostunut ampumaan, mutta elottomia maalitauluja kylläkin. Dougherty näytti vaimolleen, kuinka ammuttu jänis nyljettiin ja vaikka tilanne olikin Norma Jeanelle vaikea, Dougherty muistelee jälkikäteen ylpeänä, kuinka vaimo selvisi siitä. Hän tiesi Norma Jeanen olevan hyvin herkkä ja rakastavan eläimiä niin paljon, ettei halunnut missään nimessä vahingoittaa niitä. Doughertyjen perheelle metsästys oli kuitenkin jo kauan merkinnyt ainoa tapaa saada lihaa pöytään, ja Dougherty muistelee, ettei hän tuhlannut luoteja tai aiheuttanut eläimille turhaa kärsimystä metsästäessään. Norma Jeane ei kuitenkaan hänen mukaansa pitänyt metsästyksestä, mutta kalastaminen ei aiheuttanut samanlaisia tunnontuskia. Norma Jeane oli jo aiemmin oppinut soutamaan, ja kehittyi varsin hyväksi kalastajaksi. Huolimatta eläinrakkaudestaan Norma Jeane myös valmisti erinomaisia hirvi- ja jänisruokia. (Dougherty & Van Savage, 2001, s.55–57.)

Spotolla on hieman eriävä mielipide Norma Jeanen reippaasta suhtautumisesta metsästyksen ja varsinkin jäniksen nylkemiseen. Hänen mukaansa jo kuolleen eläimen näkeminen oli Norma Jeanelle liikaa. Syöminen ei tullut kysymykseenkään. Spoto selittää tätä Norma Jeanen syvällä rakkaudella ja hellyydellä, jota tämä tunsikin eläimiä kohtaan. (Spoto, 1993, s. 76.)

Guiles (1969) puolestaan esittää, ettei Norma Jeane edes itse kalastanut. Hänen mukaansa Jim Dougherty kalasti ja ojensi saaliin veneessä istuvalle vaimolleen, joka pudotti kalat koriin. Norma Jeane kieltäytyi ottamasta koukkua kalan suusta, eikä Guilesin mukaan katsellut edes syvyyksiin. Kotona hän kuitenkin sujuvasti perkasi ja kypsensi kalat. (Guiles, 1969 s. 38.)

2.3 Sota-aika

Toinen maailmansota sai Jim Doughertyn listautumaan kauppalaivastoon, ja pariskunta muutti Los Angelesin edustalla olevalle Catalinan saarelle. Jim Dougherty työskenteli alokaskomppanian kouluttajana harjoitustukikohdassa, ja Norma Jeane pysytteli kotirouvana. Kun kotityöt oli hoidettu, Norma Jeane hemmotteli itseään sekä koiraansa Muggsieta. (Morgan, 2007, ss. 51–52; Spoto, 1993, ss. 78–79.)

2.3.1 Mies sodassa

Yhdysvaltain läntiset osavaltiot olivat tärkeässä osassa sotavalmisteluissa. Lockheedin tehtaat työllistivät 50000 ihmistä ennen kuin Yhdysvallat lähti mukaan sotaan, ja vuoden 1943 puolivälissä luku oli kaksinkertaistunut. Tuotanto avusti aluksi Iso-Britanniaa, mutta myöhemmin pääasiassa Yhdysvaltoja. Seattlen, San Franciscon, Los Angelesin ja San Diegon satamista lähdettiin sotaan Tyynelle valtamerelle. Kaiken kaikkiaan 16 miljoonaa yhdysvaltalaista palveli armeijassa vuosina 1941–1945. Heistä 292000 kuoli taistelussa ja 114000 muista syistä. Miesten sotaanlähtö vaikutti positiivisesti naisten sekä mustien työllistymiseen. (Jenkins, 2003, ss. 229–230.)

Keväällä 1944 Jim Dougherty sai komennuksen Tyynelle valtamerelle (Spoto, 1993, s. 81). Kun Jim lähti sotaan, Norma Jeane muuttii appivanhempiensä luokse. Hän pyysi anoppiaan järjestämään hänelle jotain työtä Radioplanen tehtaalla, jossa Ethel Dougherty työskenteli terveydenhoitajana. Töitä löytyi, ja huhtikuussa 1944 Norma Jeane aloitti työt, vaikka hänen anoppinsa pelkäsikin tämän tuhoavan hiuksensa ja terveytensä tehtaan huruissa. Vaikka appivanhempien luona asuminen ei ehkä kuulosta unelmatilanteelta, Norma Jeane viihtyi Doughertyillä hyvin: aamuisin hän joi kahvit anoppinsa kanssa ja myöhemmin he usein kävivät yhdessä ostoksilla. (Morgan, 2007, s. 53.) Guilesin (1969, s. 48) mukaan Norma Jeane ja Ethel Dougherty söivät yhdessä tehtaan lounastauolla, ja heillä oli kummallakin samanlaiset mustat eväslaatikot.

Winkler (1986) kirjoittaa, kuinka toinen maailmansota toi mukanaan suuria muutoksia. Nämä muutokset näkyivät työelämässä siten, että miesten ollessa sotimassa naisia alettiin työllistää yhä enemmän. Aiemmin naiset olivat olleet toisen luokan kansalaisia: heillä ei ollut mahdollisuutta tehdä kaikenlaista työtä, ja heille usein maksettiin työstään vähemmän kuin miehille. Naisten työllistyminen sodan aikanaan ei kuitenkaan ollut itsestäänselvyys, ja erityisesti teollisuusala oli nihkeä palkkaamaan naisia töihin. Naisten kestävyyttä ja taitoja kyseenalaistettiin, eikä teollisuusalan toimijoita kannustettu palkkaamaan naisia laajemmin töihin ennen kuin alueen kaikki mahdollinen miespuolinen työvoima olisi työllistetty. (Winkler, 1986, ss. 49–50.)

Tilanne muuttui, kun yhä useammat miehet lähtivät mukaan sotaan. Naiset pääsivät työelämään entistä helpommin. Eräskin mainos Seattlessa huomautti, että koska kunnan amerikkalaisella naisella on voimaa ja kykyä hoitaa kotia ja kasvattaa lapsia, hänellä on myös voimaa ja kykyä osallistua sotaponnisteluihin. Vuosien 1941 ja 1944 välillä työssäkävien naisten osuus nousikin hieman vajaalla viidellä miljoonalla, ja vuonna 1944 37% naisista kävi töissä. Erityinen muutos tapahtui naimisissa olevien naisten kohdalla. Perinteisesti työssäkäyvät naiset olivat naimattomia, mutta sotavuosien aikana naimisissa olevien naisten työssä käyminen lisääntyi niin, että lopulta heitä oli työelämässä enemmän kuin naimattomia kanssasisariaan. Noin puolet sotilaiden vaimoista oli työelämässä, ja sodan loppupuolella noin puolet työssäkävistä naisista oli yli 35-vuotiaita. (Winkler, 1986, s. 50.)

Naisille aukeni uusia työelämän mahdollisuuksia aloilla, jotka aiemmin olivat olleet heiltä suljettuja. Muun muassa tehtaat palkkasivat naisia, samoin kuin sanomalehdet sekä puolustusvoimat. Työnantajat olivat naisiin tyytyväisiä, sillä he uskoivat, että naiset sopivat miehiä paremmin yksitoikkoihin, toistoa vaativiin töihin. Naiset eivät edelleenkään päässeet helposti johtaviin asemiin. (Winkler, 1986, s. 51.)

Toisaalta naisten työllistyminen herätti myös vastustusta. Se pelotti joitain miehiä, jotka näkivät edessään uhkakuvia uudesta naistyypistä, joka on täysin hy-

lännyt feminiinisyytensä ja joka kiroilee, juopottelee ja käyttäytyy jopa miestä aggressiivisemmin. Huoli siitä, kuka hoitaisi talouden ja lapset naisten käydessä töissä, nousi esiin. Perinteinen malli, jossa mies elätti perheen ja nainen pysyi kotona, oli joutunut kyseenalaiseksi. Osittain huoli oli aiheellinen: pientenkin lasten äidit saattoivat käydä töissä, mutta päivähoitojärjestelmä ei ollut vielä kehittynyt. Päivähoitojärjestelmän jarruna oli myös virallinen käsitys, jonka mukaan alle kaksivuotiaiden sijoittaminen ryhmähoitoon vaurioittaisi muun muassa lapsen henkistä kehitystä ja kykyä muodostaa kunnollisia ihmissuhteita. Yleisen käsityksen mukaan naisen pääasiallinen tehtävä oli edelleen pitää huolta lapsista ja kodista. Työ tuli tärkeysjärjestyksessä vasta näiden jälkeen. Näin ollen naisten työtaakka lisääntyi: he hoitivat edelleen lapset ja kodin, mutta kävivät lisäksi töissä. Lisäksi naiset itsekin huolestuivat lastensa hyvinvoinnista sekä omasta naisellisuudestaan. (Winkler, 1986, ss. 51–52.)

Vaikka osalle naisista työssäkäyminen aiheutti huolia, suurin osa oli kuitenkin tyytyväisiä työllistymiseensä. Raha oli tervetullutta, sillä monilla oli lainoja tai vaikkapa talo maksettavana. Naisten ei myöskään tarvinnut olla yksin kotona, kun työpaikalla saattoi jutella työkavereiden kanssa. Palkkatyö nähtiin myös tervetulleena vaihteluna palkattomaan koti- ja hoivatyöhön. Työnteko sai ainakin osalle naisista tunteen, että he tekivät jotain konkreettista, jolla oli merkitystä. Työskentely nosti näin naistan itsetuntoa. (Winkler, 1986, ss. 53–54.)

Naisten työssäkäynti ei kuitenkaan ollut mutkatonta. Heihin saatettiin suhtautua työpaikalla alentuvasti, ja naisen tuli joskus ikään kuin todistaa pystyvänsä kaikkien mihin mieskin – ellei jopa enempäänkin – ennen kuin hänet otettiin vakavasti. Suurin ongelma oli silti palkka. Naiset saivat työstään vähemmän palkkaa kuin miehet, vaikka säädösten mukaan palkan tuli olla samanlaisesta työstä kaikille sama. Naiset sijoitettiin työpaikalla usein huonoiten palkattuihin tehtäviin. Työt jaoteltiin helposti miesten ja naisten töihin, ja naisten töistä maksettiin vähemmän. (Winkler, 1986, ss.54–55.)

2.3.2 Vierailuja

Morgan (2007, s. 53–54) kertoo, kuinka arkea piristi Paul Kantemanin viikon mittainen vierailu Doughertyjen luona. Norma Jeane ehdotti eräänä päivänä lounasta, ja Paul Kantemanille se sopi, kunhan Norma Jeane ei olisi vastuussa ruoanlaitosta. Norma Jeane ehdotti The Hangman's Tree –nimistä hampurilaispaikkaa. Paul Kanteman muistelee lounasta seuraavasti:

”The food looked really good and I ordered a Bar-B-Q cheeseburger with a coke and she ordered just a regular burger with all the trimmings and a lemon coke. The orders came but her coke was cherry not lemon as she had ordered. --- She stood her ground and they made the right coke, and it was a good lunch.”

Norma Jeane oli pitänyt yhteyttä siskopuoleensa Bernieceen siitä lähtien, kun oli saanut tietää hänestä. Vuonna 1944 Jimin ollessa Tyynellämerellä sodassa hän teki pienen matkan Detroitiin, missä Berniece asui miehensä ja tyttärensä kanssa. Siskokset tapasivat tuolloin ensimmäistä kertaa ja viihtyivät hyvin yhdessä. Norma Jeane halusi osallistua kotitöihin ja ilmoitti eräänä iltana laittavansa yksinkertaisen illallisen, johon Berniecellä todennäköisesti olisi kaikki tarvittava. Illallinen koostui herneistä ja porkkanoista. (Miracle & Miracle, 2003, s.42.)

Spoton (1993, s. 82) mukaan Norma Jeane vieraili kesällä 1944 myös Gracen luona, jolle hän oli aiemmin kirjoittanut kirjeitä. Eräässä kirjeessä Norma Jeane kuvaa, kuinka ikävöi sodassa olevaa Jimiä ja kuinka onnellisia ovat olleet yhdessä. Norma Jeane kertoo työstään seuraavasti:

”Teen Radioplane Co.:ssa, Metropolitanin [myöhemmin Burbankin] lentoasemalla, töitä 10 t. päivässä. Melkein kaiken minkä ansaitsen pistän säästöön (että voin osaltani olla maksamassa tulevaa kotiamme sodan jälkeen). Työ ei ole ollenkaan helppoa sillä olen koko päivän jaloillani ja kävelyä on aika tavalla. Olin jo menossa armeijan siviilipalvelustyöhön, paperit oli täytetty ja kaikki oli valmista, kun sain tietää että minulla siellä olisi työtovereina PELKKIÄ armeijan kavereita.”

2.3.3 Työ vai koti?

Työ Radioplanella oli raskasta, mutta eräänä päivänä työntekijät saivat hieman vaihtelua: joukko armeijan elokuvayksikön kuvaajia saapui valokuvaamaan naisia sotaponnistuksissa. (Spoto, 1993, s. 84). Tämä sattui tapahtumaan päivän jälkeen, kun Norma Jeane oli tullut matkaltaan kotiin (Morgan, 2007, s. 55). Kuvaajien joukossa ollut David Conover halusi ottaa Norma Jeanesta lisää kuvia studiossaan Sunset Boulevardilla, ja Norma Jeane suostui (Spoto, 1993, s. 84). Norma Jeane ei aluksi uskonut Conoverin väitteitä siitä, että hänestä tulisi hyvä malli, mutta nähtyään kuvat ja verrattuaan mallin viiden dollarin tuntipalkkaa tehdastyön kymmeneen työtuntiin ja huomattavasti pienempään palkkaan, Norma Jeane totesi ehdotuksen järkeväksi (Morgan, 2007, s. 55).

Norma Jeane alkoi siis mallintöiden myötä pitää työssäkäynnistä aivan eri tavalla. Winkler toteaa, että vaikka naiset itse pitivät työssäkäynnistä, he pitivät myös kiinni perinteisistä arvoista. Koti ja perhe olivat etusijalla. Suurin osa naisista kuitenkin halusi jatkaa työssäkäyntiä sodan jälkeenkin, miesten palattua rintamalta. Tämä ei aina ollut yksinkertaista. Kotiin palanneilla aviomiehillä saattoi olla asiasta aivan toinen mielipide. (Winkler, 1986, ss. 55–56.)

Jim ei aluksi ollut vastahakoinen, vaan totesi mallintyön olevan helpompaa kuin tehdastyön (Morgan, 2007, s. 55). Sen sijaan anoppi, Ethel Dougherty, ei hyväksynyt miniänsä uutta työtä, vaan piti sitä naimisissa olevalle naiselle sopimattomana (Spoto, 1993, s. 85). Jim teki kuitenkin selväksi Norma Jeanelle, että sodan loputtua he perustaisivat perheen (Morgan, 2007, s. 55). Guilesin (1969, s. 51) mukaan Norma Jeane teki välillä kahta työtä yhtä aikaa: ensin oman vuoronsa Radioplanella ja sitten mallikursseja Hollywoodissa. Tällöin hän söi matkan varrella. Kesäkuussa 1945 Norma Jeane kirjoitti Gracelle ja kertoi lopettaneensa työt Radioplanella vuoden alussa, sillä tehdastyö rasitti häntä (Morgan, 2007, s. 55). Samoihin aikoihin hän sai tarpeekseen anoppinsa paheksunnasta ja muutti Ana Lowerin luokse (Spoto, 1993, s. 85–86). Anoppi epäili Norma Jeanen viettävän liikaa aikaa muiden miesten kanssa ja syytti lisäksi tätä koiransa Muggsien hylkäämisestä (Morgan, 2007, s. 56). Spoton

(1993, s. 86) mukaan Norma Jeane käsitti avioliittonsa käytännössä sortuneen, kun Jim kirjoitti Norma Jeanelle seuraavasti:

”Ei siinä mallihommassa mitään, mutta kun minä pääsen täältä pois me perustamme perheen ja silloin sinun täytyy rauhoittua. Ihmisellä voi olla vain yksi ammatti eikä nainen voi olla kahdessa paikassa samaan aikaan.”

Lerner (1971) huomauttaa, että vaikka naiset pääsivätkin sota-aikana yhä enenevässä määrin töihin, tällä ei juuri ollut vaikutusta heidän poliittisiin vaikutusmahdollisuuksiinsa sodan jälkeen. Työssäkäynnillä oli kuitenkin suuri merkitys näiden naisten tulevaisuudensuunnitelmiin ja päämääriin. Siitä huolimatta suuri osa naisista palasi kiltisti kotiin tuottamaan lapsia miesten tultua sodasta. Sodan jälkeen syntyvyys oli suurta. (Lerner, 1971, s. 177.)

Norma Jeane teki oman ratkaisunsa, kun hän elokuussa hakeutui Blue Book Modeling Agencya johtavan Emmeline Snivelyn puheille (Morgan, 2007, s. 58). Snively ilmoitti tarjoavansa mallikoulutusta sekä antavansa henkilökohtaista opetusta niissä taidoissa, joita malli tarvitsi, ja juuri tätä Norma Jeane tahtoi (Spoto, 1993, s. 86).

3 Nuori tähtönen: 1946–1953

3.1 Liiton loppu

Sodan jälkeiset vuodet 1945–1949 olivat aikaa, jolloin Yhdysvalloilla oli kiinnostusta maan sisäiseen jälleenrakentamiseen ja ulkomailta vetäytymiseen. Toisin kuitenkin kävi, sillä Yhdysvallan suhteet Neuvostoliittoon kiristyivät entisestään. Neuvostoliitto kasvatti valtaansa Itä-Euroopassa, mikä aiheutti erityistä uhkaa katoliselle kirkolle. Katolinen kirkko toimikin Yhdysvalloissa erityisen antikommunistisena. Yhdysvallat joutui osittain ottamaan sitä poliittista valtaa, joka oli aiemmin kuulunut muille vahvoille valtioille, esimerkiksi Iso-Britannialle. Vuonna 1947 Yhdysvaltojen puolustusjärjestelmää uudistettiin kovalla kädellä, minkä seurauksena perustettiin muun muassa CIA. Samoihin aikoihin Yhdysvallat alkoi antaa Marshall –avustusta Eurooppaan, jossa kärsittiin Toisen maailmansodan aiheuttamista seurauksista. (Jenkins, 2003, ss. 231–232.)

Yhdysvaltalaisen varakkuus kasvoi sodan jälkeen 1950-luvulla. Rekisterissä olevien autojen määrä lisääntyi tuolloin 21 miljoonalla, ja kotinsa omistavien yhdysvaltalaisen määrä lisääntyi samassa ajassa yhdeksällä miljoonalla. Uusi valtatieverkosto rakennettiin vastaamaan autojen määrän kasvua. Television suosio oli räjähdysmäistä: vuonna 1946 käytössä oli 7000 televisiota, kun vuonna 1960 niitä oli yli 50 miljoonaa. Tämän seurauksena pakastetut, niin kutsutut tv-valmisateriat (tv dinners) tulivat markkinoille vuonna 1954, ja vuonna 1956 yhdysvaltalaiset käyttivät keskimäärin enemmän aikaa television ääressä kuin työnteossa. Kaiken kaikkiaan Yhdysvalloista tuli uudenlainen kulutusyhteiskunta. (Levine & Papatotiriou, 2005, s. 76.)

Sodan jälkeen myös asuminen muuttui. Uusia esikaupunkialueita rakennettiin sodasta palanneita miehiä ja heidän perheitään varten. Ennen Toista maailmansotaa talosta vaadittava ennakkomaksu oli monille perheille liian korkea. Sodan jälkeen, kun miehiä haluttiin kotiuttaa ja sopeuttaa yhteiskunnan tuottaviksi jäseniksi, taloja saattoi saada pelkällä lainarahalla, jonka takasi hallitus.

Syntyi ihanne esikaupunkielämästä, jossa samanlaiset talot pikku pihoineen ja kauniine aitoineen seisoivat vierä vieressä katujen varsilla. Näillä alueilla lapsien olisi turvallista kasvaa, ja vaikka talo ei ollut varsinainen linna, se oli kuitenkin oma talo. Talossa oli yleensä olohuone, keittiö, kaksi makuuhuonetta ja kylpyhuone. Yläkertaan saattoi rakentaa jopa kaksi huonetta lisää sekä toisen kylpyhuoneen. Talon varusteluun sisältyi jääkaappi, liesi, pyykinpesukone, takka sekä seitsemäntuumainen televisio. (Brooks, 2009, ss. 26–28.)

Haaveiliko Jim Dougherty tämän kaltaisesta esikaupunkielämästä vaimonsa ja tulevien lastensa kanssa? Mikäli haaveili, hänen vaimonsa ei jakanut miehensä unelmia.

Norma Jeane teki edelleen mallintöitä, mutta haaveili näyttelijänurasta. Hän pääsi 20th Century Foxille koekuvaukseen, minkä seurauksena oli työsopimus. Sen mukaan hän saisi puolen vuoden ajalta 75 dollaria viikossa, oli töitä tai ei. Tämän jälkeen studio voisi halutessaan uusia hänen sopimuksensa jälleen puoleksi vuodeksi, jolloin palkka kaksinkertaistuisi. Koska Norma Jeane oli 20-vuotiaana liian nuori allekirjoittamaan sopimusta itse, Grace Goddard tuli apuun. Sitten ongelmana olikin enää ainoastaan nimi: Norma Jeane Dougherty ei ollut mikään tulevan tähden nimi. 20th Century Foxin Ben Lyon ehdotti ystävällisesti Marilynä, koska nuori näyttelijänalku muistutti hänen mielestään aiemmin vaikuttanutta näyttelijätärtä, Marilyn Milleriä. Norma Jeane halusi äitinsä tyttönimen, Monroen. (Spoto, 1993, ss. 100–103.)

Kun Marilyn Monroe sai sopimuksen 20th Century Foxilta, hänen päivärytminsä muuttui säännölliseksi. Hän meni aamulla kahdeksaksi studion oppitunneille, jotka koostuivat pantomiimistä, tanssista, näyttelemisestä, musiikista ja puheopinnoista. Silloin tällöin hän oli valokuvattavana tai sai pieniä esiintymistilaisuuksia. Brittinäyttelijä Alan Young, johon Marilyn tutustui studioilla, vei kerran Marilynin Brown Derbyyn drinkkeille, mutta kun kävi ilmi, ettei kumpikaan heistä juuri juonut alkoholia, he päätyivät tilaamaan kaakaota. (Morgan, 2007, ss. 66–67.)

Avioero tuli voimaan syyskuussa 1946. Marilynin sisko Berniece Miracle oli tällöin tyttärensä Mona Raen kanssa vierailulla Los Angelesissa. Marilyn asui Grace Goddardin tädin, Ana Lowerin luona, jossa myös Marilynin ja Berniecen äiti Gladys asui tilapäisesti. Avioeroa juhlittiin ravintolapäivällisellä, ja paikalla olivat eronneen rouvan lisäksi Grace ja Doc Goddard, Gracen sisko Enid Knebelkamp miehineen, Gladys, Ana-täti sekä Berniece ja Mona Rae. Berniecen ollessa kylässä koko joukko kävi muutenkin ravintoloissa. Erään kerran he menivät Pacific Seasiin syömään, ja ilta oli siinäkin mielessä onnistunut, että Gladys jopa hymyili (Taraborrelli, 2009, s. 126). Yleensäkin syöminen Ana-tädin luona oli varsin vapaata: kukaan ei valmistanut varsinaisia aterioita, vaan kukin söi milloin söi. Jokainen laittoi itselleen jotain helppoa ja nopeaa, kuten voileipiä tai muroja, sillä kenelläkään ei tuntunut riittävän energiaa ruoanvalmistukseen. Usein he päätyivät edulliseen ravintolaan. Kerran Marilyn vei siskonsa 20th Century Foxille, ja he söivät lounasta studion kanttiinissa. Toisen kerran he kävivät juomassa Coca-Colaa Ambassador-hotellin kahvilassa. (Miracle & Miracle, 2003, ss. 71, 81, 89–91.)

3.2 Hampurilaiset vai näyttelemisenopinnot

Avioeron virallistamisen jälkeen Marilyn muutti Kelton Drivelle. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun hän asui yksin. Marilyn alkoi käydä tiuhaan Schwab's Drugstoressa, joka oli suosittu kahvila ja toiveikkaan elokuvaväen tapaamispaikka. (Morgan, 2007, s. 68.) Istuessaan kerran Schwab's Drugstoressa lounaalla Marilyn kuuli eräältä toiselta näyttelijältä, että Marxin veljekset etsivät nuorta kaunista naista seuraavaan elokuvaansa (Barris, 2003, s. 85). Schwab'sista sai lounasta, aikakauslehtiä ja apteekkituotteita. Marilyn tutustui Schwab'sissa myös kolumnisti Sidney Skolskyyn, josta tuli Marilynin ystävä. (Woodard, 2004, s. 58.)

3.2.1 Ruoan valintaan vaikuttavista tekijöistä

Rozin kuvaa, mitkä epäsuorat sosiokulttuuriset vaikutteet säätelevät syömistämme. Tällaiset vaikutteet ovat usein ympäröivän kulttuurin ja ympäristön tulosta. Ruoan saatavuus sekä sen hinta ovat merkittäviä epäsuoria sosiokulttuurisia vaikutteita, jotka määrittelevät, mitä syömme. Ihminen saattaa jopa valita ruokansa sen mukaan, mikä on halpaa ja hyvin saatavilla, vaikkei se kuuluisikaan hänen lempiruokiinsa. (Rozin, 1996, ss. 86, 89.)

Kun 20th Century Fox ei halunnut jatkaa Marilynin sopimusta, hän jäi työttömäksi eikä hänellä aina ollut varaa ruokaan tai vuokraan (Morgan, 2007, s. 70). Monroe kuvailee, kuinka eli valokuvamallin niukalla palkalla hyvinkin vaatimattomasti:

”Sen verran kuitenkin ansaitsin, että rahat riittivät vuokraan ja yhteen ateriaan päivässä, vaikka syöminen joskus jäi vähälle. Mutta vähät siitä. Kun on nuori ja terve, pieni nälkä ei haittaa.”

Monroe jatkaa kuvaamalla yksinäisyyttään kävellessään iltaisin ruokapaikasta kotiin. (Monroe, 1975, s. 31.)

Victor (1999, s. 109) kuvailee, kuinka Marilynillä ei niukkoina aikoina ollut varaa syödä kunnolla. Vuonna 1948 Marilyn kertoi laulunopettajalleen Fred Kargerille syövänsä aamupalaksi kahvia ja greipin sekä lounaaksi raejuustoa. Rahaa häneltä kului joinain päivinä vain hieman yli dollari koko päivän ruokiin. Surkeimpina aikoina Marilynillä ei ollut varaa juuri muuhun kuin maapähkinävoihin ja raa-kaan jauhelihaan. Riesen & Hitchensin (1987, s. 163) mukaan Marilyn söi lisäksi hot dogeja, chiliä ja keksejä. Guilesin (1969, s. 83) mukaan Marilyn kertoi Fred Kargerille hakevansa ruokaa studiota vastapäätä olevasta paikasta ja syövänsä sen kotona mustan kahvin kanssa. Karger ihmetteli, söikö Marilyn todellakin jatkuvasti niin, ja kutsui tämän äitinsä luokse syömään. Anne Karger piti Marilynistä ja alkoi myös osaltaan huolehtia hänestä: hän varmisti aina, että Ma-

rilyn söi kunnolla ja sai tarpeeksi lepoa. (Guiles, 1969, s. 83, 88; Victor, 1999, ss. 109–110.)

Pian tämän ensimmäisen yhteisen illallisen jälkeen Marilyn oli rakastunut Kargeriin. Kargerin äiti hyväksyi Marilynin täysin ja Karger alkoi seurustella Marilynin kanssa, vaikkei ollutkaan täysin tosissaan. Karger piti jouluaattona juhlat Columbian musiikkiosaston työntekijöille, ja kaateli itselleen tiuhaan drinkkejä. Marilyn joi vain ginger alea, koska hänen mielestään jommankumman heistä piti olla tarpeeksi selvä löytääkseen kotiin. (Guiles, 1969, s. 84.)

Rahalle oli muutakin käyttöä kuin ruoka. Monroe (1975, s. 39) kuvaa tilannetta seuraavasti:

”Puhetaidon opettaja ottaa dollarin tunnilta. Dollarilla saisit sukkaparin ja hampurilaisen. Mutta sukat ja hampurilaiset eivät tee kenestäkään näyttelijätärtä. Lausunnan tunnit saattavat tehdä. Siispä paljassäärin ja vatsa tyhjänä yrität korostaa konsonantteja ja muistaa aspiraation.”

Myös Barrisin (2003, s. 70) mukaan Marilyn alkoi jättää aterioita väliin aloitettuaan näyttötelemisen opinnot. Opintoja hän ei lopettanut, vaikka rahaa ei riittänyt ruokaan, sillä ne veisivät hänet ruokaa todennäköisemmin tähteyteen (Barris, 2003, s. 73). Guiles (1969, s. 76) kertoo Marilynin selvinneen niinkin vähällä kuin 30 sentillä päivässä ja eläneen lähes pelkästään hot dogeilla ja kahvilla. 30 senttiä 1940-1950 –lukujen taitteessa on kuitenkin arvoltaan ollut hieman eri kuin 30 senttiä nykypäivänä. Silti on ilmiselvää, ettei Marilynillä tuolloin juuri ollut ylimääräistä rahaa käytettävissään. Hän söi usein ruokansa ”pystybaareissa” (Monroe, 1975, s. 41).

Rozinin mukaan erilaiset normit, uskomukset ja asenteet vaikuttavat siihen, miten ihminen syö. Nämä ihanteet ovat useimmiten sosiokulttuurisen ympäristön tulosta. Tietynlainen vartalo on ihanne, johon pyritään, joten ruoan kulutusta säädellään sen mukaan. Ihannevartalo symbolisoi osittain myös tervettä elämäntapaa. (Rozin, 1996, ss. 87–88.)

Monroe (1975, s. 39) kuvailee, kuinka ankeaa työttömän näyttelijän arki voi joskus olla:

”Istut yksin huoneessasi ja ulkona on pimeää. Autot vierivät pitkin Sunset Boulevardia, valot välkkyen ne matelevat kuin loputon kovakuoriaisten jono. Kuulet moottorin surinan, kuulet pyörien vinkunan asfalttiin. Sinun on nälkä, mutta vakuutat itsellesi: –On parempi olla syömättä. Kun vatsa on litteä kuin pyykkilauta, niin mikäpä parempi!”

3.2.2 Ylellisyyden makua

Nuorella, kauniilla näyttelijättäreellä oli toki mahdollisuus saada joku tarjoamaan ateria itselleen. Monroe (1975, s. 47) kertoo, kuinka rikkaan herran tarjoamasta kunnan ateriasta piti ottaa ilo irti:

”Ajelin heidän loistoautoissaan ja istuin heidän kanssaan upeissa ravintoloissa, missä sitten söin kuin hevonen korvatakseni koko viikon niukat pystybaariateriat.”

Marilyn ei kuitenkaan halunnut ryhtyä rikkaan herran elätiksi, eikä hän suostunut tekemään mitä hyvänsä rahasta. Hän ei ollut ostettavissa. Monroe (1975, 48) kuvaa tilannetta seuraavasti:

”En ottanut heiltä rahaa enkä päästänyt heitä ovestani sisään, mutta ajelin edelleen loistoautoissa ja istuin heidän vierellään loistoravintoloissa. Kun pysytteli näkysällä, oli aina olemassa pienoinen työnsaannin toive, ja sai ainakin olla rauhassa muilta naistenmetsästäjiltä. Sitä paitsi ruokakysymys oli tärkeä. En ollut turhankaino ilmaisten aterioiden suhteen. Ruoka ei sisällynyt ostohintaan.”

Marilyn kuitenkin jollain tavalla ystäväystyi erään herran, Joe Schenkin kanssa. Schenk oli 69-vuotias, ja hänellä oli valtaa 20th Century Foxissa. Marilyn alkoi viettää aikaa Schenkin kotona, jonne häntä houkutti erityisesti erinomainen ruoka. Myös Schenk kielsi väitteet siitä, että suhde olisi ollut jotain muuta kuin ystä-

vyyssuhde. Myös hän mainitsi hyvän ruoan, joka veti Marilynä puoleensa. (Morgan, 2007, ss. 72–73.)

Monroe (1975, s. 62) kertoo, kuinka Schenk kutsui hänet luokseen päivälliselle:

”Mr. Schenk oli näet kerran kutsunut minut päivälliselle Beverly Hillsin palatsiinsa. Senjälkeen hänelle oli tullut tavaksi kutsia minut parina, kolmena iltana viikossa. Muutaman ensimmäisen kerran minä menin senvuoksi, että Mr. Schenk oli eräs yhtiöni johtajista. Senjälkeen minä menin senvuoksi että pidin hänestä. Sitä paitsi ruoka oli erinomaista, ja pöydän ääreen koontui aina minulle tärkeitä henkilöitä. Ei varsinaisia näkyviä kutsuilla kävijöitä, vaan Mr. Schenkin henkilökohtaisia ystäviä.”

3.2.3 Studion kanttiinit ja edulliset ravintolat

Marilyn sai lyhyen sopimuksen Columbia-elokuvastudioille, ja siellä työskennellessään hän söi Columbian ruokalassa. Bill Pursel, johon Marilyn oli tutustunut avioeronsa aikaan Las Vegasissa, saapui Los Angelesiin ja vanhat ystävät kävivät syömässä, uimassa ja viettivät muutenkin aikaa yhdessä. Santa Monican uimarannalla he nauttivat hot dogeja ja cokista. (Morgan, 2007, s. 75.)

Vuonna 1949 Marilyn poseerasi ilmeisesti rahapulassa alastomana valokuvaaja Tom Kelleylle. Kelley'n vaimo Natalie oli avustamassa kuvauksissa, joiden tuloksena on sarja kauniita kuvia alastomasta Marilynistä punaista samettia vasten. Marilyn kirjoitti nimekseen Mona Monroe, ja kuvausten jälkeen Marilyn, Tom Kelley ja Natalie Kelley menivät yhdessä Barney's Beaneryyn Santa Monica Boulevardille syömään chiliä ja kahvia. (Zolotow, 1964, ss. 92–93; Woodard, 2004, s. 68–69.)

Saman vuoden maaliskuussa Marilyn vuokrasi pienen asunnon hotelli Beverly Carltonista Olympic Boulevardilta (nykyinen Avalon –hotelli). Asunnossa oli yksi makuuhuone ja keittokomero. Marilyn maalautti kaksi seinää harmaiksi, yhden tummanpunaiseksi ja yhden hän jätti valkoiseksi. Tosiasiassa Marilyn vietti paljon aikaa Johnny Hyden kotona. Hyde, joka oli elokuva-alan agentti, rakastui

Marilyniin. Marilynkin rakasti Johnnyä muttei ollut rakastunut häneen, ja kieltäytyi sen vuoksi Hyden kosinnoista. Hyde laitatti upean North Palm Drivella sijainneen talonsa ruokailutilan muistuttamaan Romanoff's –ravintolaa. Aamuvarhaisella Marilyn kävi hölkkäämässä Beverly Hillsin kaduilla. (Woodard, 2004, ss. 66–67.)

Elokuvaa tehdessään Marilyn söi usein myös studioilla. Esimerkiksi Kaikki Eevasta –elokuvan kuvausten aikana hän istui ainakin kerran samassa pöydässä George Sandersin kanssa (Monroe, 1975, s. 96). Marilyn söi edelleen myös edullisissa ravintoloissa: eräänä iltana Marilyn, Natasha Lytess ja Shelley Winters menivät Dolores' Drive-In Restaurantiin Sunset Boulevardilla ja herkuttelivat hampurilaisilla ja suklaapirtelöillä. (Woodard, 2004, s. 78.)

Monroe (1975, s. 113) mainitsee istuneensa eräänä iltana päivällisellä pienessä italialaisessa ravintolassa kahden ystävänsä kanssa, joista toinen oli ohjaaja ja toinen kirjailija. Nimiä ei mainita, mutta on mahdollista, että nämä miehet olivat Arthur Miller ja Elia Kazan. Spoton (1993, s. 155) mukaan Kazan vieraili ystävänsä Millerin kanssa studioilla, ja he kohtasivat Marilynin.

3.3 Ura urkenee

Vuonna 1951 Marilynin elokuvaaura oli nousussa, ja tämä näkyi myös ruokapöydässä. Hänen tyypillinen aamupalansa tuona vuonna koostui lämpimästä maidosta, kahdesta raa'asta kananmunasta ja sherrytujauksesta, jotka vaahdotettiin sekaisin. Hän sai lisäravinteita vitamiini- ja kivennäisainepillereistä. Lounasta hän ei syönyt ollenkaan, mutta studiolta lähtiessään hän kävi kaupassa. Päivälliseksi hän söi pihvin, lammasta tai maksaa sekä raakoja porkkanoita. Marilyn totesi olevansa varmaankin osittain kani, sillä hän saattoi syödä neljä tai viisi raakaa porkkanaa lihan kanssa kyllästymättä niihin. (Riese & Hitchens, 1987, s. 163; Zolotow, 1964, s. 130.)

Ruoan valintaan liittyy olennaisesti myös se, mistä ruoista pitää. Aina ihminen ei kuitenkaan valitse syötävää sen mukaan, mikä maistuu tai näyttää parhaimmal-

ta. Aistiarvion lisäksi ihminen arvioi ruoan positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia esimerkiksi terveyteen. Ihminen pyrkii siis syömään maistuvaa ruokaa, jonka vaikutus on jollain tavalla positiivinen. (Rozin, 1996, s. 89.)

Victor (1999, 110) kertoo Marilynin sanoneen vuonna 1953 erään lehden haastattelussa seuraavaa kuuluisuuden vaikutuksesta syömiseen:

"I've turned anemic since all this happened – I have to drink raw liver juice and stir uncooked eggs into my milk. And I eat steak for breakfast every morning."

Morganin (2007, s. 134) mukaan lääkäri Elliott Corday määräsi Marilynille rauhapitoisen ruokavalion, johon kuului raakaa jauhettua maksaa, jonka makua Marilyn yritti peittää limenmehulla ja Worcestershire-kastikkeella.

4 Toinen avioliitto: 1954

4.1 Joe ja Marilyn sokkotreffeillä

Joe DiMaggio ja Marilyn Monroe tapasivat ensimmäisen kerran sokkotreffeillä 8.3.1952 ravintola Villa Novassa Sunset Boulevardilla (nykyinen Rainbow Bar & Grill). Marilyn rentoutui kotonaan farkut päällä ja martini kädessä, kun puhelin soi. Marilynä oi odotettu jo tunti, ja soittaja halusi tietää, oliko Marilyn unohtanut koko treffit. Paikan päällä Marilyn tapasi Joe DiMaggion, joka oli tyylikkäämpi, rauhallisempi ja miellyttävämpi, kuin Marilyn oli odottanut. He söivät anjoviksia pimentokastikkeessa, spaghettia valkosipulilla ja oliiviöljyllä, vasikkascaloppinia viinikastikkeessa sekä espressoja. Seuraavan kahden viikon ajan he kävivät usein syömässä yhdessä. Toisilla treffeillä he kävivät drive-in –ravintolassa hampurilaisilla, ja myöhemmin he herkuttelivat pihveillä ja pastalla. Kiitospäivälistä he söivät Brown Derbyssä. (Morgan, 2007, s. 118; Guiles, 1969, s. 124–125; Riese & Hitchens, 1987, s. 163., Spoto, 1993, s. 171; Zolotow, 1964, s.169; Woodard, 2004, ss. 82, 90.)

Joe DiMaggio tuli tapaamaan Marilynä Niagaran kuvauspaikalle, ja he söivät päivällistä hieman sivummalla olevassa rauhallisessa ravintolassa nimeltä Shimshacks. Muuten Marilyn yleensä söi toisten näyttelijöiden kanssa. Eräs heidän suosimansa ravintola oli Red Coach Inn, jossa näyttelijät saivat syödä rauhassa. Ravintolan työntekijä Joseph Jacob muisteli myöhemmin Marilynä lämmöllä ja kertoi hänen ainakin juoneen vodkamartinin. (Morgan, 2007, ss. 122–123.)

Vuonna 1952 Marilyn pääsi toden teolla herkuttelemaan ruoalla. Hänen lempialkuruokiinsa kuuluivat pienet tuorejuustolla ja kaviaarilla täytetyt tomaatit, ja syntymäpäiviään hän juhlisti pihvillä hotelli Bel-Airissa. Elokuvan kuvauspaikalla hän sai energiaa keitetyistä kananmunista. Kuvatessaan hieman myöhemmin elokuvaa Joki jolta ei ole paluuta Marilyn herkutteli hummerilla. Oliiveja hän sen sijaan inhosi. (Riese & Hitchens, 1987, s. 163.)

Herrat pitävät vaaleaverisistä oli se elokuva, joka viimeistään nosti Marilynin tähdeksi. Hän ystäväystyi kuvausten aikana toisen naispääosan esittäjän, Jane Russellin kanssa. Marilyn seurusteli tuolloin Joe DiMaggion kanssa, ja Russell puolestaan oli naimisissa, joten naiset keskustelivat rakkaudesta ja avioliitosta. Marilyn pohti, miten pystyisi yhdistämään uran ja kodin. Russell totesi, että kotiin palatessaan hän heitti työasiat mielestään. Hänen mielestään kotona piti myös ehdottomasti olla hyvä kokki ja taloudenhoitaja. Russell huomasi, että Marilyn unohti joskus syödä, ja ainakin kerran hän tõi studion kanttiinista Marilynille hampurilaisia ja maitoa. (Zolotow, 1964, ss. 196–197.)

Syyskuussa 1952 Marilyn muutti Castilian Drivelle, ja Joe DiMaggio vietti paljon aikaa Marilynin kotona. He kutsuivat ystäviään sekä DiMaggion perhettä kylään ja tarjosivat illallista. Marilyn kiinnostui ruoanlaitosta tuntiessaan olevansa osa perhettä. Hän innostui opettelemaan pihvin paistamista, spaghetin keittämistä ja salaatin valmistamista. (Morgan, 2007, s. 124.)

Joe DiMaggio tuli kalastajaperheestä, ja vei Marilyninkin kalaan Joki jolta ei ole paluuta –elokuvan kuvauspaikalla Kanadassa (Guiles, 1969, s. 138). Tarina ei kuitenkaan kerro, mitä kaloille tapahtui tämän jälkeen, tai kertoiko Marilyn Joelle kalastaneensa jo ensimmäisen aviomiehensä kanssa.

Keväällä 1953 Marilyn muutti Doheny Drivelle. Marilyn ja Joe seurustelivat edelleen ja kävivät syömässä mm. Bruce Wong's Ming Roomissa. Kesäkuussa Marilyn ja Jane Russell saivat kunnian painaa käden- ja jalanjälkensä Grauman's Chinese Theaterin edustalle. Tämän jälkeen Marilyn, Joe DiMaggio sekä Jane Russell puolisoineen menivät Chasen'siin, joka kuului Marilynin lempiravintoloihin. (Woodard, 2004, ss. 92, 95.)

Syksyllä 1953 Grace Goddard, joka oli ollut paitsi Marilynin äidin paras ystävä, myös Marilynin laillinen huoltaja ja läheinen ystävä, kuoli sairastettuaan jo jonkin aikaa syöpää. (Taraborrelli, 2009, s. 226.) Goddard oli huolehtinut myös Marilynin asioista, ja Joe DiMaggio ehdotti, että Marilyn palkkaisi tilalle Inez Melsonin. Melson yllättyi Marilynin vaatimattomasta asunnosta sekä siitä, ettei Mari-

lynillä ollut taloudenhoitajaa. Marilyn tarjosi Melsonille teetä ja keitti sen sitten itse pienessä keittiössään. (Banner, 2011, s. 10.)

Marilyn ja Joe DiMaggio lähtivät 23.12.1953 joulun viettoon DiMaggion perheen kotiin Beach Streetille San Franciscoon. Marilyn oli uupunut tiukasta työtahdistasta, ja Joe halusi viedä hänet pois Hollywoodista rauhallisempaan ympäristöön. Joen sisko Marie DiMaggio asui edelleen vanhempiensa luona ja piti kodista huolta. Marie DiMaggion mukaan Marilyn oli kätevä keittiössä ja tarjoutui heti paikalla auttamaan esimerkiksi astioiden pesemisessä. Marilyn myös valmisti aamiaista kaikille, ja keitti kahvia niille jotka sitä halusivat, vaikka hän itse joikin teetä maidon kanssa. (Morgan, 2007, s. 134–135.)

Uudenvuodenaattona Marilyn ja Joe DiMaggio söivät DiMaggion perheravintolassa. Illallisen jälkeen Joe DiMaggio kosi Marilynä, joka vastasi myöntävästi. He sopivat pitävänsä hääsunnitelmat salaisina ja kertovansa vain läheisimmille ystävilleen. Marilyn osti häitä varten puvun, joka ei ollut tyyppillinen valkoinen hääpuku. Marilyn tiedotti häistään studiolle vasta häpäivänään 14.1.1954. Siitä huolimatta paikalle, San Franciscon kaupungintalon liepeille, kertyi runsas joukko ihmisiä. (Morgan, 2007, ss. 135, 137.)

Häpäivänään Marilyn antoi lausunnon, jossa kertoi aikovansa jatkaa näyttelemistä, mutta myös odottavan innolla kotirouvan roolia (Guiles, 1969, s. 146). Häällallisella Marilyn söi mediumiksi kypsennetyn pihvin (Victor, 1999, s. 110). Pian häiden jälkeen pariskunta matkusti Honolulun kautta Tokioon (Spoto, 1993, s. 211; Zolotow, 1964, ss. 238–239). Aineistosta ei käy ilmi, mitä he Japanissa ollessaan söivät, mutta voidaan olettaa, että heille tarjottiin japanilaisen keittiön antimia. Marilyn jatkoi matkaa Koreaan esiintymään amerikkalaisille sotilaille (Spoto 1993, s. 212).

Koreassa Marilyn söi niin kenraalien kuin tavallisten sotilaidenkin kanssa. Illallinen kenraalin kanssa oli erittäin hieno, mutta Marilyn oli tyytyväisempi saadessaan syödä tavallisten miesten kanssa. He herkuttelivat paistetulla kanalla ja pihveillä. Marilyn söi Koreassa myös juustovoileipiä. (Guiles, 1969, s. 150; Riese & Hitchens, 1987, s. 163.)

Korean matkan jälkeen pariskunta palasi San Franciscoon. Marie DiMaggio hoiti taloutta, eikä se häirinnyt Marilynä. Joe DiMaggio puolestaan vietti joka päivä ainakin tunnin perheensä ravintolassa Fisherman's Wharfissa. Marilyn oli joskus hänen mukanaan. He viettivät muutenkin aikaa yhdessä ja kävivät muun muassa pienessä kylässä, jossa Joe DiMaggio oli syntynyt. (Guiles, 1969, s. 151–152.)

4.2 Italialaisvaikutteita

Kulttuuriset ja historialliset syyt vaikuttavat ruoan saatavuuteen ja sen hintaan, mutta ne vaikuttavat myös siihen, millaista ruokaa on totuttu syömään. Tällöin puhutaan ruokakulttuurista. Ruokakulttuuriin kuuluvat olennaisesti tietyt perusraaka-aineet, tietynlaiset maut, sekä tietyt ruoanvalmistusmenetelmät ja ruokailukäytännöt. Eri kulttuurien välillä erot voivat olla hyvinkin suuret. Myös ruoan merkitys voi vaihdella. Aterialla on yleensä jonkinlainen rakenne; esimerkiksi italialaiseen kulttuuriin kuuluu syöminen ns. pitkän kaavan mukaan. Tarjolla on siis useita ruokalajeja ja ruokapöydässä viihdytään pitkään. Ruokakulttuuri myös osittain sitoo ihmiset yhteen. (Rozin, 1996, s. 90; Fieldhouse, 1996, s. 52.)

Ruokakulttuurille tyypilliset ruoat riippuvat saatavilla olevista peruselintarvikkeista, olivatpa ne sitten luonnosta kerättyjä raaka-aineita tai nykyään yleisesti teollisesti tuotettuja tuotteita. Näitä ruoka-aineita muokataan erilaisin ruoanvalmistusmenetelmin, kunnes tuloksena on ruokalaji. Ruoanvalmistusohjeet voivat olla kirjoitettuja tai suullisia ohjeita. Valmistetut ruokalajit tarjotaan kulttuuriin sopivien tapojen ja käytäntöjen mukaisesti oikeaan aikaan ja nautitaan sosiaalisesti hyväksytyllä tavalla. (Fieldhouse, 1996, s. 75.)

Toisessa avioliitossaan Marilyn osoitti jälleen taipumusta laittaa ruokaa miehensä maun tai kulttuurin mukaisesti. Victorin (1999, s. 61) mukaan avioliitto Joe DiMaggion kanssa oli aikaa, jolloin Marilyn oppi eniten ruoanlaitosta. DiMaggion perhe opetti erityisesti italialaisten ruokien, esimerkiksi erilaisten pastaruokien, valmistamista. Marilyn oli kasvanut lama-ajan lapsena, eikä hänellä ollut vakaita

kotioloja tai äitiä, joka olisi opettanut ruoanvalmistusta tyttärelleen. Kenties DiMaggion perhe osittain korvasi tätä puutetta. (Victor, 1999, s. 61.)

Marilyn ja Joe DiMaggio muuttivat North Palm Drivelle Beverly Hillsiin, kun Marilyn alkoi kuvata seuraavaa elokuvaansa Rytmiä veressä. He vuokrasivat talon, jonka edelliset vuokralaiset olivat jättäneet hirveään kuntoon. Marilyn oli erityisen huolissaan keittiöstä:

”The kitchen’s so dirty, it must be full of germs! It will be terrible for Joe’s ulcers!”

Inez Melson saapui sihteerinsä kanssa siivoamaan keittiötä, kun talo oli tyhjillään. Marilyn ilahtui tästä niin, että kutsui Melsonin uuden talon ensimmäiselle illalliselle, jonka hän valmisti omin käsin. (Guiles, 1969, s. 153.)

Näihin aikoihin Marilyn vastaili haastattelussa kysymyksiin kotielämästään. Hän kertoi tekevänsä itse kaikki kotityöt kotiapulaisen vapaapäivinä. Kun haastattelijä kysyi, oliko Joe DiMaggio onnistunut kesyttämään hänet kotirouvaksi, Marilyn vastasi ”joissain määrin”. Marilyn kertoi, että vaikka he nyt asuivat vuokratessa talossa, heidän suunnitelmissaan oli jonain päivänä rakennuttaa oma talo maaseudulle, kauas kaikesta. Talon tulisi olla suuri ja siihen pitäisi kuulua runsas puutarha. Haastattelijä kyseli Marilyniltä myös ruoanlaitosta:

”How about cooking? Do you do any yourself?”

’Oh, of course I cook. And Joe loves it. I’m especially and expert with steaks. I broil them to perfection, and steak is now Joe’s favorite dish.’”

(Carpozi, 1961, ss. 127–128.)

4.3 Hellan ja nyrkin välissä

Marilyn Monroen ja Joe DiMaggion avioliitossa oli eräs selkeä ristiriita: vaimon paikka. Joe DiMaggio oli perinteitä kunnioittava mies, joka mielellään olisi ha-

lunnut vaimonsa jäävän kotirouvaksi. DiMaggio itse oli jättänyt taakseen menestyksekkään uran baseball-pelaajana. Marilyn oli kuitenkin juuri päässyt maistamaan tähteyttä, eikä hänellä ollut aikomustakaan jättäytyä pois töistä. Marilyn oli myös DiMaggiota melkein 12 vuotta nuorempi, ja kenties senkään vuoksi häntä ei kiinnostanut vetäytyminen kotiin samalla tavoin kuin DiMaggiota. (Spoto, 1993, ss. 224–226.)

Tilanne kärjistyi pariskunnan ollessa New Yorkissa. Marilyn kuvasi Kesäleskielokuvaa, johon sisältyy kuuluisa kohtaus, jossa Marilynin valkean mekon helmat hulmahtavat ylös. Itse elokuvassa tästä ei itse asiassa näy paljoa, mutta tilanne on ikuistettu useisiin valokuviin. Paikan päällä olikin suuri väkijoukko kuvaamassa ja hurraamassa, kun Marilynin helmat nousivat yhä uudelleen. Myös DiMaggio sattui paikan päälle, eikä ollenkaan ilahtunut näkemästään. Myöhemmin pariskunnan hotellihuoneesta kuului rajua riitelyä. Seuraavana päivänä Marilynin olkapäässä oli ruhjeita. (Spoto, 1993, ss. 227–228.)

Perheväkivalta on aiheena herkkä ja vaikea käsitellä, sillä siihen liittyy paljon erilaisia, ristiriitaisia tunteita. Perheväkivaltaa on vaikea selittää aukottomasti. Eshleman (1991) luettelee Gellesin ja Strausin muotoilemia erilaisia myyttejä, joita perheväkivaltaan yleensä liitetään. Ensimmäinen myytti on se, että perheväkivalta itsessään on myytti – tai toisaalta että perheväkivalta olisi erityisen runsaassa kasvussa. Toisen myytin mukaan väkivaltaa harjoittava on poikkeuksesta häiriintynyt tai jopa psykoottinen, kun taas väkivallan kohde on viaton uhri. Kolmas myytti liittyy perheväkivallan lähinnä köyhiin vähemmistöihin. Neljännen myytin mukaan perheväkivallan taustalla on aina päihteiden väärinkäyttöä. Viides myytti väittää, että kaikki lapsina perheväkivaltaa kokeneet käyttävät sitä itse aikuisina. Kuudes myytti esittää, että väkivallan kohteena olevat naiset itse asiassa nauttivat siitä. Seitsemännen ja viimeisen myytin mukaan väkivalta liittyy voimakkaisiin tunteisiin, kuten rakkauteen. (Eshleman, 1991, ss. 495–496.)

Joe DiMaggion ja Marilyn Monroen tapauksessa ei tarkalleen tiedetä, kuinka usein perheväkivaltaa esiintyi tai millaista se tarkemmin ottaen oli. Voidaan kuitenkin todeta, että sitä esiintyi ainakin Kesälesken kuuluisan helmakohtauksen kuvaamisen jälkeen Joe DiMaggion ja Marilyn Monroen hotellihuoneessa. Joe

DiMaggion väkivaltaisuutta on pyritty selittämään edellä mainittujen myyttien avulla. On vedottu hänen italialaistaustansa ja siihen liittyvään miehen macho-rooliin sekä siihen, että DiMaggio olisi ollut jollain tavalla häiriintynyt ja Marilyn sen sijaan pelkkä viaton uhri. Useimmiten tapausta kuitenkin selitetään tunteiden voimakkuudella. Näiden tulkintojen mukaan DiMaggio rakasti Marilynä syvästi, mutta oli myös erittäin mustasukkainen.

Joe DiMaggio ja Marilyn olivat molemmat kotonaan sinä lokakuun aamuna, jolloin Marilyn vahvasti erohuhut. DiMaggio laittoi itkevälle Marilynille appelsiinimehua, ja vaati tätä juomaan sen. Avioeron jälkeen Marilynillä oli ongelmia myös 20th Century Foxin kanssa, joka vaati Marilynä tekemään elokuvan, jota hän ei halunnut tehdä. Marilyn reagoi stressiin vetäytymällä kotiinsa ja mutustelemalla kaiken aikaa. (Guiles, 1969, s. 158, 164.)

Marraskuussa 1954 Marilynin kunniaksi pidettiin juhlat Romanoff's –ravintolassa. Marilyn herkutteli chateaubriandilla ja samppanjalla ja tanssi ihailemansa Clark Gablen kanssa. Noin viikkoa myöhemmin Marilyn liittyi Joe DiMaggion ja tämän Dominic-veljen seuraan Joen syntymäpäiväjuhille Villa Capri –nimisessä ravintolassa. (Woodard, 2004, s. 101.)

5 New York, New Marilyn: 1955

5.1 Greenet ja Strasbergit

Marilyn oli vähitellen turhautunut rooleihin, joita studio hänelle tarjosi, ja halusi näyttellä monipuolisemmin. Hän oli näyttelijänä kunnianhimoinen ja halusi kehittyä paremmaksi. Marilyn halusi myös oikeuden valita elokuvansa ja ohjaajansa. Kun studio ei ottanut Marilynä vakavasti, hän päätti lähteä Hollywoodista. (Spoto, 1993, s. 238.)

Marilyn ystävä, valokuvaaja Milton Greene, tuli Hollywoodiin loppuvuodesta 1954. Hänellä oli mukanaan uuden tuotantoyhtiön, Marilyn Monroe Productionsin, perustamiseen tarvittavat alustavat paperit. Marilyn tunsi, että muuttamalla New Yorkiin ja perustamalla tuotantoyhtiön Greenen kanssa hän pystyisi paremmin toteuttamaan itseään. Studiot käytännössä omistivat näyttelijät, ja pysyivät sijoittamaan heidät haluamiinsa elokuvaan. Nykyään näin ei enää ole, ja Marilyn oli tässä hieman edellä aikaansa. (Spoto, 1993, ss. 238–240.)

Marilyn Monroe jätti Los Angelesin taakseen joulukuussa 1954. Hän asui ensin Milton Greenen, tämän vaimon Aryn ja heidän pienen Joshua-poikansa kanssa Greenejen tilavassa talossa Westonissa, Connecticutissa. Pian Marilynille hankittiin kuitenkin oma huoneisto Manhattanilla sijaitsevasta Waldorf Towersista. Marilynin raha-asiat, kuten laskujen maksaminen ja ruokaostokset, olivat Milton Greenen vastuulla. (Guiles, 1969, ss. 164–166; Haspiel, 2006, s. 62; Morgan, 2007, ss. 148–149, 151.)

Haspielin (2006) mukaan Marilynin Waldorf Towersin asunnossa ei ollut varsinaista eteistä, vaan ovesta tultiin suoraan olohuoneeseen. Olohuoneen lisäksi asunnossa oli ovesta katsottuna oikealla sijaitseva makuuhuone, kylpyhuone ja Haspielin kuvauksen mukaan erittäin tylsä keittiö. (Haspiel, 2006, ss. 66–67.)

Amy Greene muisteli Marilynin nauttineen hot dogeista, kaviaarista ja samppanjasta (Victor, 1999, s. 110). Haspiel (2006, s. 57) kertoo Marilynin lähteneen kerran pyöräretkelle Coney Islandille ja aikoneen syödä Nathan'sin hot dogeja. Guilesin (1969, s. 169) mukaan Marilyn ei käynyt juurikaan ravintoloissa vaan ystäviensä luona syömässä. Eräällä päivällisellä hän tapasi tuottaja-ohjaaja Cheryl Crawfordin, joka suositteli Marilynille Actor's Studiota.

Lee ja Paula Strasberg johtivat Actor's Studiota, joka keskittyi erityisesti metodinäyttelemiseen. Marilyn aloitti Lee Strasbergin yksityisoppilaana, ja seurasi myös Actor's Studion tunteja. Strasbergit ottivat Marilynin siipiensä suojaan ja uskoivat hänen kykyihinsä näyttelijänä. (Morgan, 2007, s.149; Spoto, 1993, ss. 245–246.)

Yksityistuntiansa jälkeen Marilyn jäi usein illalliselle Strasbergien luokse. Paula Strasberg vastasi ruoanlaitosta, mutta Strasbergeilla oli myös jamaikalainen kokki Ethel. Paula Strasberg paneutui yhä enemmän niin Marilynin kuin tyttärensäkin valmentamiseen. Sunnuntaibrunsseista tuli jonkinlainen tapa: ihmisiä ei varsinaisesti kutsuttu syömään, vaan he ilmaantuivat paikalle. (Strasberg, 1993, ss. 55, 80, 86, 88.)

Marilyn sai Actor's Studiolta tehtäväkseen harjoitella erästä kohtausta näyttelijä Phil Rothin kanssa. He sopivat tapaamisesta Rothin asunnolla. Marilyn saapui, mutta hämmentyi asunnon epäsiisteydestä. Hän kommentoi Rothille, että tämän asunto kaipasi naisen kosketusta, ja tarttui itse luutaan ja roskakoriin. Marilyn lakaisi lattiat, tyhjensi tuhkakupit ja järjesti ympäriinsä lojuvat paperit siisteihin pinoihin. (Guiles, 1969, s. 174.)

Toisen kerran Marilynin piti esittää Actor's Studiolla kissanpoikasta. Lexington avenuelta 93. ja 94. katujen välissä oli pieni ruokakauppa, jossa Marilyn silloin tällöin kävi. Kaupassa oli kissanpentuja, ja Marilyn lainasi yhden ja vei sen kotiinsa tarkastellakseen kissan liikehdintää ja käyttäytymistä. (Haspiel, 2006, s. 100).

Strasbergit vuokrasivat kesäksi talon Fire Islandilta, jonne he matkustivat perjantaisin. Marilyn tuli usein mukaan, ja hän nukkui samassa huoneessa Susan Strasbergin kanssa. Lee Strasberg grillasi viikonloppuisin, ja paikalla oli aina vieraita syömässä niin grilliruokiakin kuin sunnuntaibrunssin antimia. Susan Strasberg muistelee:

"Salads, corn on the cob dripping with butter, baked potatoes with sour cream and chives, cream cheese and lox with bagels and bialys for Sunday morning brunch, and my father's famous ice-cream sodas. Like everything he did, there was a discipline to his method. First the milk, then the soda, followed by the syrup, then stir. Next came the ice cream and the rest of the soda. It was like a scene, filled with hot apple pies, boxes of cookies, Zabar's salamis, Sacher tortes, and Danishes."

Eräänä iltana Marilyn ilmoitti valmistavansa illallisen. Susan Strasbergin mukaan Marilyn oli yksinkertaisuudesta pitävä kokki, ja jopa hän mainitsee papujen ja porkkanan yhdistelmän. Sinä iltana Marilyn aikoi kuitenkin valmistaa ruokaa broilerista. Hän valmistautui ruoanlaittoon siemailemalla samppanjaa, pukemalla päälleen esiliinan ja tanssahtelemalla keittiöön. Pian ilo kuitenkin muuttui kauhunkiljahdukseksi, joka sai Strasbergit ryntäämään huolestuneena keittiöön:

"What – are you all right? Did you cut yourself?"

She pointed accusingly at the counter. Her body trembled. 'It looks like a chicken.'

'Darling...' My father walked over to it, looked, and affirmed, *'It is a chicken.'*

'It looks like a bird, Lee.' This in a wail.

'It is a bird. At least I hope so.' Pop ignored her hysteria.

'Sit down, Marilyn.' My mother ran to her. *'Breathe, relax.'* She demonstrated a long *'Aah.'*

'Just a second, darling, let her talk. So it's a bird, and...?' Pop waited.

'And I can't cook it if it looks like a chicken. The poor thing was alive and they killed it, it had a mother. I can only cook it if it's cut up in pieces so I won't recognize it.'

Susan Strasberg muistelee, kuinka he sen jälkeen kaikki yhdessä paloittelivat broileria, ”kunnes se ei enää näyttänyt miltään, jolla oli ollut äiti”. Myöhemmin Marilyn pohti suhdettaan eläimiin, ja totesi pitävänsä eläimistä enemmän kuin useimmista tapaamistaan miehistä. Strasbergin mukaan Marilyn piti eläintarhassa hylkeistä, mutta kiintyi erityisesti naarasleijona Juneen, joka antoi Marilynin jopa silittää häntäänsä. Marilyn pohti, suhtautuiko eläimiin liiankin tunteenomaisesti. Hän myös kertoi kuulleensa ihmisen olevan lempeämpi, jos tämä ei syönyt lihaa, mutta muisteli sitten Hitlerinkin olleen kasvissyöjä. (Strasberg, 1993, ss. 43, 50–52.)

5.2 Rostenit – ja eräs vanha tuttava

5.2.1 Rostenit

Norman Rosten kuvailee omaa ensitapaamistaan Marilynin kanssa 1950-luvun puolivälissä. Kummankin yhteinen ystävä, valokuvaaja Sam Shaw ilmaantui eräänä päivänä Rostenien oven taakse mukanaan nuori, meikitön nainen, jonka hiukset olivat huolimattomasti märät. Shaw esitteli tytön ja Rosten luuli tytön nimen olevan Marion. Rostenin vaimo Hedda tervehti vieraita ja meni sitten keittiön puolelle. ”Marion” istui tuoliin, kiinnostui runokirjasta, hymyili ujosti mutta silmät leikkivät ilkkurisina. Hän kuunteli enemmän kuin puhui. Hedda Rosten toi tarjolle kakkua ja kahvia ja jäi juttelemaan ”Marionin” kanssa. ”Marion” kertoi, ettei ollut syntyperäinen newyorkilainen, vaan oli muuttanut kaupunkiin noin kuukausi sitten ja opiskeli nyt Actor’s Studiossa. Hedda Rosten tiedusteli, oliko tyttö kenties näytellyt teatterissa, johon tämä vastasi näytelleensä joissain elokuvissa. Hedda kysyi tytön taiteilijanimeä, johon tämä vastasi ujosti: ”Marilyn Monroe”. (Rosten, 1973, ss. 11–12.)

Rostenit ystäväystyivät Marilynin kanssa nopeasti ja kutsuivat hänet vuokratulle kesämökille Long Islandille. Ajaessaan autoa Marilyn kyydissä Norman Rosten tajusi, kuinka kuuluisa Marilyn oikeastaan oli: hänet tunnistettiin kaikkialla, ja ohikulkijat huutelivat tervehdyksiä Marilynille. Maine ei kuitenkaan ollut kihanta-

nut Marilynille päähän. Vaikka matkaeväänä olikin samppanjaa, Marilyn joi sitä paperimukista, ja perillä hän auttoi keittiössä. Marilyn valmisti spaghetta ja auttoi avaamaan simpukoita. Hän halusi myös aina pestä astiat. (Rosten, 1973, ss. 15–16.)

5.2.2 Hollywoodiin – ja takaisin New Yorkiin

Vuonna 1956 Marilyn ja Greenet vuokrasivat Beverly Glen Boulevardilta talon siksi aikaa, kun Marilyn kuvasi Bussipysäkkiä. Marilynin ja Greenejen henkilökuntaan talossa kuuluivat aviopari Kitty ja Clyde. Marilyn oli laihtunut ja söi lähinnä raakoja pihvejä ja samppanjaa. Bussipysäkin kuvausten jälkeen ohjaaja Joshua Logan vei Marilynin juhlaillalliselle tuottaja William Goetzin kotiin. (Guiles, 1969, s. 190–191, 194; Woodard, 2004, s. 106.)

Marilyn muutti takaisin New Yorkiin Sutton Placelle keväällä 1956. Marilynin piti huolehtia erään toisenkin ruokailusta: hänellä oli mukanaan kissa nimeltä Mitsou, joka odotti pentuja. Marilyn kiinnostui kissan odotusajasta, muttei saanut pentujen syntyessä apua eläinlääkäreiltä, jotka luulivat, että joku vain teeskenteli olevansa Marilyn. Viimein eräs eläinlääkäri, jolle Marilyn ei heti kertonut nimeään, neuvoi antamaan kissanpennuille vuohenmaitoa emon oman maidon lisäksi. Mitsou sai kaikkiaan kahdeksan pentua Marilynin eteisessä, ja Marilyn seurasi toimitusta polvillaan. (Guiles, 1969, 201–202.)

Tämä lista on ilmeisesti Marilynin tekemä muistilista uutta asuntoa varten:

ask for Kitty & or Clyde

my white dishes – all of them from Westport

my old silver candle holders

my paintings two – dutch woman big one and drunken angels

get firewood – what about silverware

buy – white toilet seat

buy – hamper & or gold thing for bathroom & or thing for back of door for towels, bottles, etc

buy – lamps for bedroom – also shades take Kirt with me

buy foot stool & coffee table (ask M. Moumulion)

buy bar buy mirror at L. & Taylors

buy two chairs – classic – for in front of piano, also serves for extra guest chairs

buy brass ash trays one for M. one for L. one for me

buy chandeliers – one for hall – one for dining area – take back the two glass silver things

buy twelve linen napkins – silverware – for 12

buy birthday present for Helen –

have Kirt paint places for chandeliers also were railing broke

have Milton & Kirt put pictures in hallway – help me arrange room & place

have Kirt saw off legs of brass candle holders

dry clean comforter

have wash – bathroom rugs

send out laundry

Call Moumolion

guest towels

paintings 2

coffee table

-- glass bar

(Monroe, 2010, ss. 200–201.)

Marilyn suunnitteli ilmeisesi myös juhlia kaiken muuttotouhun keskellä, sillä hän teki toisenkin listan:

champagne? at least some kind of wine with dinner

buy – liquor – scotch – gin – vermouth –

ordores [hors d'oeuvres] – caviar – others?

two roasts – 1 prime ribs of beef – 1 turkey
have Hedda make dressing
large mixed green salad with endive hearts – avocado? (Also aspic?)
vegetables – frozen peas or in pod? – not done too well – Kitty's squash?
or something
Potatoes – of some kind – ? ask Kitty
Celery hearts – olives – scallions? – Radishes
ask Hedda about fruit & ice cream for dessert – choc & vanilla
Coffee & cookies & danish pastry for later
Birthday cake for Helen –
Geo. Leslie & me 2
Hedda & Norman 2
Ettore & Jessie 2
Helen & Isadore 2
George Brusilla [Braziller] & wife 2
Guy & friend with guitar 2

Murray Hill – 25400
french prov. white
marble top 2 sizes
coffee table
buy for less than he says
Lloyds 116 E 60th

Bloomingdales
Wine glasses 12
linen napkins
6 or more guest towels

Ivory-flakes or snow
Rinse Blue detergent

5.2.3 Miller jälleen

1940-luvun lopulla Yhdysvaltoihin oli hiipinyt epäilyksen ilmapiiri, joka henkilöityi senaattori Joseph McCarthyyn. Hänestä tuli Yhdysvaltojen kommunismivainojen keulakuva, eikä Hollywoodkaan säästynyt epäilyiltä. Vuonna 1947 House Committee on Un-American Activities (HUAC) alkoi tutkia kommunismin levittäytymistä elokuvateollisuuteen. Tarkoituksena oli saada ihmisiä nimeämään toisiaan kommunisteiksi. Osa kuulustelluista oli HUAC:in toiminnan puolella, osa sitä vastaan. Hollywood jakautui kahtia kommunismikysymyksessä: konservatiivien näkökulmasta katsottuna HUAC oli oikeassa, kun taas liberaalit asettuivat vastustamaan ja kyseenalaistamaan HUAC:in toimia. Tapahtumat inspiroivat Arthur Milleriä kirjoittamaan näytelmän Tulikoe. (Levine & Papatotiriou, 2005, ss. 41, 43–45.)

Marilyn oli tavannut Arthur Millerin jo vuonna 1951, mutta New Yorkissa he tutustuivat uudelleen Rostenien kautta. Miller oli kuitenkin naimisissa, eikä Marilyn halunnut särkeä heidän avioliittoaan. (Spoto, 1993, ss. 253–254.)

Miller palasi nimien nimeämisen teemaan uudelleen vuonna 1955 näytelmässään Näköala sillalta, ja seuraavana vuonna hänet kutsuttiin HUAC:in kuulusteltavaksi (Levine & Papatotiriou, 2005, s. 47.) Miller tarvitsi passin ulkomaanmatkaa varten, mistä media tietenkin kiinnostui. Miller vastasi aikovansa matkustaa Iso-Britanniaan neuvottelemaan eräästä tuotannosta. Hän lisäsi aikovansa matkustaa naisen kanssa, joka tuolloin olisi hänen vaimonsa. Tämä julkinen ilmoitus oli Millerin kosinta. Tämän jälkeen pariskunta kävi yhdessä vierailulla Millerin vanhempien sekä tuttavapariskunta Untermeyerien luona. Marilyn valmisti borsch-keittoa sekä kinkkua mausteneilikalla ja aprikooseilla. (Morgan, 2007, s. 157.)

6 Kolmas avioliitto: 1956–1960

6.1 Juutalaisuus Yhdysvalloissa

Juutalaiset ovat eräs Yhdysvaltojen vähemmistöistä. 2000-luvun alussa heitä oli noin kuusi miljoonaa, mikä on noin 2 % koko väestöstä. Suuri osa juutalaisista kuuluu ylempään keskiluokkaan, eivätkä juutalaiset huolimatta joistain perinteistään eroa käytännössä kovinkaan radikaalisti ei-juutalaisesta ylempään keskiluokan väestöstä. Silti juutalaisuus voi olla merkittävä identiteetti, eikä juutalaisuuden määrittäminen ole aina kovinkaan yksinkertaista. (Raphael, 2003, ss.1–2.)

Juutalaiseksi voi syntyä tai kääntyä. Juutalaisuuteen kääntynyt lasketaan yhtä juutalaiseksi kuin synnynnäinen juutalainenkin. Tämän hetken amerikanjuutalaisista noin puolet on uskonnollisia, ja alle puolet kuuluu johonkin synagogaan. Synagogaan kuuluminen on yleisempää perheissä, joissa on lapsia. Vaikkei kuuluisikaan synagogaan, saattaa olla uskonnollinen ja viettää esimerkiksi juutalaisia juhlia. On kuitenkin syntyperältään juutalaisia ihmisiä (jewish), jotka eivät harjoita juutalaista uskoa (judaism). (Raphael, 2003, ss.2–3, 10.)

Victorin (1999, s. 61) Marilyn valmisti Arthur Millerille kaikenlaisia juutalaisia herkkuja tutustuttuaan juutalaisuuteen kääntymisensä myötä perinteisiin. Riese & Hitchens (1987, s. 163) mainitsevat ainakin borschkeiton, kanakeiton sekä matzopalloset.

Rosten (1973, ss. 37–38) muistelee Marilynin ja Arthur Millerin juutalaista hääseremoniaa. Rabbi Robert Goldberg oli viikkoja aiemmin opastanut Marilynä juutalaisuuteen. Rostenin mukaan Marilyn oli tosissaan kääntyessään juutalaiseksi. Marilynä ei haitannut se, ettei Miller itse ollut kovinkaan uskonnollinen. Itse hääjuhla sujui hienosti. Rostenin mukaan Marilyn lupasi Arthur Millerille muutakin:

"I'll cook noodles like your mother."

6.2 Onnellisia aikoja

Millerit lähtivät pian Englantiin, missä Marilyn kuvasi uutta elokuvaansa Prinssiä ja revyytyttöä. Kuvausten alkuaikana Marilyn heräsi yleensä viideltä, minkä jälkeen autonkuljettaja vei hänet studiolle. Studioilla Marilyn söi aamupalan ja valmistautui kuvauksiin. (Rosten, 1973, s. 42.)

Kuvausten alussa Millerit vaikuttivat hyvin rakastuneilta. Lehdistötilaisuuksia pidettiin useampia, ja erään päätteeksi Daily Sketch –lehti antoi Marilynille lahjaksi polkupyörän. Toisen lehdistötilaisuuden jälkeen Marilyn lähti Arthur Millerin kanssa lounaalle. He söivät lohta, kalkkunaa sekä hedelmiä, ja suutelivat toisiinsa ruokalajien välissä. (Morgan, 2007, ss. 190–191.)

6.2.1 Kesän iloja – ja vähän surujakin

Kesällä 1957 Marilyn ja Arthur Miller hankkivat Amagansettistä itselleen kesäpaikan. Rosten (1973, s. 50) muistelee, kuinka hän sai käyttää Millerien New Yorkin asuntoa, kun nämä eivät olleet paikalla. Eräänkin kerran häntä odotti Marilynin kirjoittama lappunen, joka alkoi sanoilla:

*"Dear Norman,
There is a homemade strawberry short cake in the Fridge, Also milk – help yourself."*

Toisen kerran Rosten oli käymässä Millereillä, kun Marilyn tuli sisään valittaen näyttävänsä hirveältä. Hän oli kiireinen, muttei liian kiireinen tarjotakseen Rostenille syötävää:

"How about you – can I fix you a drink? Or some milk? There's cake in the kitchen and ice cream."

(Rosten, 1973, s. 61.)

Marilyn piti edelleen yhteyttä siskoonsa Bernieceen ja tämän perheeseen. Erään puhelun aikana Marilyn pyysi siskoaan käymään ja kertoi, ettei ollut nyt töissä vaan keskittyi kodinhoitoon ja Arthuriin. Hän myös pyysi, että Berniece opettaisi hänet tekemään viikunapiirasta. Marilyn muisteli puhelimesta, kuinka siskokset yrittivät kuivata viikunoita Ana-täidin luona, ja Bernice oli päättänyt kehittää hyvän viikunapiirakan ohjeen. (Miracle & Miracle, 2003, ss. 130–131.)

Arthur Miller kiinnitti huomiota Marilynin herkkyyteen, joka ilmeni erityisesti eläimien kohdalla. Miller kirjoitti tapahtumien pohjalta novellin *Please Don't Kill Anything*, jossa mies ja vaimo ovat kävelemässä rannalla ja kohtaavat kalastajia. Kalastajat heittävät alimittaiset sintit rannalle, jossa ne sätkivät. Vaimo hätäntyy ja ryhtyy pelastamaan kaloja heittäen niitä takaisin mereen. Hän syyllistää miehensäkin mukaan, ja vaikka mies ensin ajattelee, että vaimon tulisi tottua eläinten kuolemaan, hän on lopulta iloinen siitä, että he pelastivat kalat. Toisen kerran Connecticutissa Marilyn järkyttyi, kun maitotilan omistaja oli viemässä sonnivasikkaa teurastamolle. Marilyn hätäntyi ja olisi halunnut pelastaa vasikan, mutta totesi lopulta, ettei voinut pelastaa kaikkia maailman sonnivasikoita maitotiloilta. Näistä tapauksista huolimatta Marilyn kuitenkin söi edelleen lihaa ja käytti myös turkiksia. (Guiles, 1969, ss. 223, 225–226.)

Connecticutin maalaistalon lisäksi Millerit hankkivat Manhattanilta asunnon osoitteesta 444 East 57th Street. (Guiles, 1969, s.228.) Marilyn soitti siskolleen Bernicelle ja kertoi uudesta asunnosta. Hän myös mainitsi leikkaneensa haavan sormeensa paloitellessaan kinkkua, mitä Berniecen mies jälkeinpäin ihmetteli, sillä eihän juutalaisten pitäisi syödä kinkkua (Miracle & Miracle, 2003, ss. 133–134).

Marilyn paneutui kotirouvan rooliinsa myös Manhattanilla. Hän valmisti joka aamu aamiaisen miehelleen ja kokeili muutenkin eri ruokalajien valmistusta. Hän myös etsi kaupoista Arthur Millerin lempiruokia. (Morgan, 2007, s. 208.)

Marilyn ja Arthur Miller yrittivät myös saada lapsia. Aineistosta nousi ristiriitaisia tietoja siitä, saiko Marilyn keskenmenon Iso-Britanniassa Prinssin ja revyytytön

kuvausten aikaan (Banner, 2011, s. 47; Spoto, 1993, s. 296). Yhtä mieltä ollaan kuitenkin siitä, että kesällä 1957 Marilyn kärsi kohdunulkoisesta raskaudesta, joka ei tietenkään voinut edetä pitemmälle (Banner, 2011, s. 47; Spoto, 1993, s. 309). Piukkojen paikkojen kuvausten aikana Marilyn oli myös raskaana, mutta tämäkin päättyi kuvausten jälkeen keskenmenoon (Banner, 2011, s. 47; Spoto, 1993, s. 318–319). Marilyn oli kuitenkin läheinen muun muassa Arthur Millerin lasten Janen ja Robertin kanssa (Banner, 2011, ss. 213–214; Spoto, 1993, ss. 308–309).

6.2.2 Perehtymistä ruoanlaittoon

Marilyn siis keskittyi kodin luomiseen. Hänestä kehittyi melko hyvä puutarhuri ja kokki. Marilyn ja Ladies Home Journal –lehden Mary Bass kirjoittelivat toisilleen kirjeitä muun muassa ruoanvalmistuksesta. Bass lähetti erään syyskuisen kirjeen mukana ohjeet kahteen ruokalajiin:

”Here are the recipes for bouillabaisse and Beef Burgundy. I think the bouillabaisse is pretty clear, but on the Beef Burgundy I would ask the butcher to cut the sirloin in the pencil-size strips. Saves a lot of time. I hope you have a cookbook that will tell you what the word ‘roux’ means. If not, you simply melt the butter in the juices made by browning the beef and gradually add the flour, stirring to avoid lumps. I know I was thrown by the word ‘roux’ when I encountered recipes and didn’t realize how simple it really was. This recipe is for a crowd – sixteen people, so if you want to prepare it for fewer, just cut it in half. Both freeze beautifully.”

Bassin bouillabaissen ohjeesta ei näy kaikkea:

”Get 1 ¼ pounds shrimps -- about 1 ¼ pounds scallops (about 16), 3-4 lobsters -- 3 fillets flounder or sole. Wash, shell and -- Put flounder or sole on top of double -- boiling water, cover and cook until fish is -- 30-40 minutes. Set aside to cool. Split the -- half. Cut off tail and claws. In a large -- cup olive oil or salad oil and when hot add -- onion, 1 ½ cups chopped celery and 2-3 -- minced. Cook until delicately browned. -- chopped

parsley, 2 #2 cans tomatoes, 4 -- spoon each of thyme, paprika and -- glutamate, ½ teaspoon --"

Marilyn vastasi kirjeeseen joulukuun alussa ja pahoitteli vastauksen viivästymistä. Hän oli kuitenkin mitä ilmeisimmin ottanut Bassin ohjeet käyttöön, sillä hän kirjoitti:

"Thanks millions for the recipes. Everybody thinks I am a marvelous cook, thanks to you."

Kirjeenvaihdossa Marilyn paljasti myös olevansa kiinnostunut keittokirjan kirjoittamisesta. (Banner, 2011, ss. 22, 213, 220–221.)

Norman Rosten muisteli, kuinka Marilyn harjoitteli ruoanvalmistusta, ja hän vaimonsa Heddan kanssa sai usein toimia Marilynin koekaniinina:

"She was practicing cooking. My wife and I would sometimes come by at her apartment and be dutiful food testers. Cookbook stuff mostly. Stews. Wild omelettes. Roast beef. I remember a stunning bouillabaisse. Salads of strange ingredients: sometimes lettuce with no oil and vinegar, while I swear once it was all vinegar with shreds of lettuce. Or sauce with meat instead of meat with sauce. However, she was very good at desserts, and her color schemes (peas and carrots), if not striking, managed to be consistent.

At one time, in Manhattan alone, she lured me up to be the guinea pig. Poets are always hungry, more or less. And I didn't mind.

'You're a real friend to do this,' she said, using pepper and salt and dill weed and God knows what else on a simmering dish. 'How does it taste?'

'Uh, well...'

'Too spicy?'

'Yes, now that you mention it.'

'Oh, dear. Let me tone it down.'

She held a small humming sort of machine over the steaming bowl. 'I'm cooling it off,' she said.

'What the hell is that thing?'

'A portable hair dryer.'

(Rosten, 1973, s. 30–31.)

Marilyn kirjoitti itselleen muistiin muutamia ruokaohjeita. Tässä on hänen ohjeensa täytetylle broilerille tai kalkkunalle:

"No garlic

sourdough

french bread – soak in cold water wring out

then shred

for chicken giblets – boil in water – 5-10 min.

liver heart then chop

1 whole or ½ onion – chop & parsley four stalk celery chop together

following spices – put in rosemary

thyme – bay leaf – oregano – poultry seasoning – salt – pepper –

grated Parmesan cheese – 1 handful

½ lb. – ¼ lb. ground round – put in frying pan – brown (no oil) then mix

raisin 1 ½ cups or more

walnuts

chestnuts

peanuts

1 cup chop nuts

1 or 2 hard boiled eggs – chopped

mix together

salt & pepper inside chicken or turkey – outside same and butter

sew up or clamp birds

*put chicken or turkey in 350° oven
roasting chicken cooks 3 or 4 lbs or larger 30 min to 1 lb.*

*Vinegar
oil
onion
spices
brown chicken or pheasant*

*let cook in own juice
add little water as you go
½ glass vinegar – put in when half done
cooks 2 hours
put potatoes
mushroom – button canned
peas – fresh*

(Monroe, 2010, ss. 204–207.)

Jon Whitcomb haastatteli Marilynä Cosmopolitan-lehteen. Marilyn kertoi pystyvän ehkä kerran vuodessa, esimerkiksi uutenavuotena, valmistamaan ruokaa neljälletoista hengelle. Whitcomb kysyi, kuinka Marilyn oppi laittamaan ruokaa.

”I started from scratch. In fact, from below scratch. I bought a book called The Joy of Cooking. Maybe it’s joyous, but I notice that some people seem to find cooking quite tedious.”

Marilyn jatkaa, että lapsena hän sai oppia monia muita kotitaloustöitä, mutta ruoan lähelle häntä ei päästetty. Ruokaa pidettiin niin arvokkaana.

”So that’s why I say I started from below scratch. There were no dishes I was wonderful at. Now, when I go to the supermarket, I know just what I want. I make a list before.”

Marilyn jatkaa kertoen leivän leipomisesta:

"My favorite cooking is baking. I'm very good at baking bread."

Whitcomb kysyi Marilyniltä, eikö leivän leipominen ole melko edistynyttä ruoanlaittoa. Marilyn vastasi noudattavansa keittokirjan ohjetta. Eräessä toisessa asiassa hän ei ole keittokirjaansa yhtä tyytyväinen:

"For homemade noodles, I roll the dough out very thin, then I slice it into narrow strips – like this – then, the book says, 'Wait till they dry.' We were expecting guests for dinner. I waited and waited. The noodles didn't dry. The guests arrived; I gave them a drink; I said, 'You have to wait dinner until the noodles dry. Then we'll eat.' I had to give them another drink. In desperation, I went and got my little portable hairdryer and turned it on. It blew the noodles off the counter, and I had to gather them all up and try again. This time I put my hand over the strips, with my fingers outspread, and aimed the dryer through them. Well... the noodles finally dried. So they do leave out a few instructions. I've wanted to write in and ask, 'Please, let people know how long it takes to dry noodles.' But I never did."

Marilyn kertoi myös olevansa innostunut puutarhanhoidosta jopa siinä määrin, että hän tilaa itselleen puutarhalehteä. Hän kasvatti itse sekä kukkia että vihannuksia, ja ylpeili vihreällä peukalollaan. (Whitcomb, s. 56.)

Lokakuussa 1957 Millerit palkkasivat taloudenhoitajakseen italialaissukuisen Lena Pepitonen. Pepitonen mukaan hän saapui paikalle sovittuna aamuna, ja luuli Marilynin juovan tomaattimehua. Marilyn kuitenkin paljasti, että lasissa oli Bloody Mary. Marilyn muisteli, kuinka Joe DiMaggio oli aikoinaan vienyt hänet erinomaisiin italialaisravintoloihin, ja halusi tietää, osasiko Pepitone valmistaa italialaista ruokaa. Pepitone kuvaili Marilynille, kuinka hän valmisti lasagnea, minkä jälkeen paikka oli hänen. (Pepitone & Stadiem, 1979, ss. 11, 17, 19.)

Pepitone (1979, ss. 26–27, 47) jatkaa, että Marilynillä oli kuitenkin jo toinenkin kokki, afrikkalaisamerikkalainen Hattie. Hattie piti Arthur Millerin lapsia varten keittiön kaapeissa muun muassa hampurilaisia, coca colaa sekä karkkia. Pepitone kuvailee asunnon keittiötä sopivaksi pienelle perheelle: pieni vanha jääkaappi, liesi, muttei astianpesukonetta. Hattie piti yllä järjestystä keittiössä ja valmisti Marilynille aamiaista:

”Three poached eggs, toast, and a Bloody Mary,’ Hattie said. ‘Same thing every day, except when she doesn’t get up till lunch.’”

Muuten Pepitone kuvailee Hattieta varsin perinteiseksi amerikkalaiseksi ruoanvalmistajaksi. Millerit pitivät Hattien ruoista, vaikkakin söivät useimmiten erikseen. Marilyn söi mielellään pihvejä ja lammasta sekä niiden lisukkeena raejuustoa. (Pepitone & Stadiem, 1979, s. 53.)

Pepitone (1979, s. 44) muistelee, kuinka hän pääsi valmistamaan ruokaa Hattien vapaapäivänä. Marilynin teki mieli italialaista ruokaa, joten Pepitone valmisti ”yksinkertaisen aterian”:

”Spaghetti with fresh tomato sauce, chicken cacciatore, and salad”

Pepitone (1979, s. 53) ei ole turhan vaatimaton kuvaillessaan, kuinka Marilyn ei voinut saada tarpeekseen italialaisesta ruoasta:

”My cooking became a highlight in her life: spaghetti, lasagna, sausages, and peppers were treats to her, just as candy and soda pop are to little children. Gradually, my specialties became part of her daily diet, and she even devoured cold leftovers with gusto. ‘Don’t throw anything away,’ she always said.”

Pepitone (1979, ss. 130–131) väittää Marilynin lohduttautuneen epätoivon hetkinään ruoalla:

”One day she had three eggs and toast, three hamburgers, three plates of home fries, two chocolate milk shakes, a big veal cutlet, two helpings of eggplant parmigiana, and four cups of chocolate pudding, all washed down with champagne –”

6.3 Idylli särkyy

Marilynin seuraava elokuva oli Billy Wilderin ohjaama *Piukat paikat*. Kuvausten aikana näyttelijät söivät usein yhdessä Formosa Cafessa, joka oli aivan studioiden vieressä. Marilyn ja elokuvaa varten naiseksi pukeutunut Tony Curtis kävivät yhdessä naistenhuoneessa kokeilemassa, tunnistettaisiinko Curtis liian helposti mieheksi vai hämäisivätkö meikki, vaatteet ja eleet tarpeeksi. (Morgan, 2007, s. 215.)

Guilesin (1969, s. 236) mukaan Marilyn asui Piukkojen paikkojen kuvausten aikaan asui Beverly Hills Hotelissa. Victor (1999, ss. 32, 34, 36) ja Riese & Hitchens (1987, ss. 42, 47) mainitsevat sekä Beverly Hills Hotelin että Hotel Bel-Airin Marilynin tuolloisena majapaikkana. (Woodard, 2004, s. 86) mainitsee vain Hotel Bel-Airin. Marilyn joka tapauksessa asui Beverly Hills Hotelissa Arthur Millerin kanssa Lemmenloukun kuvauksien aikana. (Guiles, 1969, s. 248; Riese & Hitchens, 1987, s. 47; Victor, 1999, s. 34, 36; Woodard, 2004, s. 114.)

Rostenin (1973, s. 80) mukaan Millerit menivät katsomaan Yves Montandin esitystä, minkä jälkeen he jatkoivat yhdessä illalliselle ja sieltä Millereiden asuntoon yömyssylle.

Lemmenloukun kuvausten aikaan Millerit ja Montandit söivät joka ilta yhdessä jommankumman pariskunnan huoneistossa Marilynin ja Yvesin palattua kuvauksista. Tarjolla oli ainakin spaghettiannoksia ja lammasta. (Spoto, 1993, s. 324.) Kerran, kun Montandin vaimo Simone Signoret oli Ranskassa kuvaamassa elokuvaa, Miller ilmoitti lähtevänsä New Yorkiin (Guiles, 1969, ss. 252–253). Millereiden avioliitto oli tässä vaiheessa jo hajoamassa, eikä asiaa auttanut se,

että kahdestaan jääneet Marilyn ja Yves kokivat yhdessä romanssin (Spoto, 1993, ss. 328–329).

Arthur Miller kirjoitti elokuvan *Sopeutumattomat* käsikirjoituksen lahjaksi vaimolleen. Hän aloitti työnsä pariskunnan ollessa onnellinen, mutta kuvausten alkuaessa tilanne oli toinen. (Spoto, 1993, s. 337.)

Sopeutumattomien kuvausten alussa Marilyn heräsi tyypillisesti puolen seitsemän ja seitsemän välillä. Mikäli hän oli nukkunut erityisen huonosti, hän nousi vasta puolen yhdeksän ja yhdeksän välillä. Sen jälkeen hän joi aamukahvin, ja Ralph Roberts tuli hieromaan häntä. Sitten vuorossa oli meikkaus ja kampaus. Riesen & Hitchensin (1987, s. 163) mukaan Marilyn söi kuvausten aikana borschkeittoa ja joi piimää. (Guiles, 1969, s. 266.)

Avioliitto ei ollut pelastettavissa, vaan Millerit päätyivät avioeroon. Millerien avioeron jälkeen Rostenit pysyivät Marilynin ystävinä ja kutsuivat hänet illalliselle (Rosten, 1973, s. 90). Uudenvuodenaattona vuonna 1960 Marilyn söi spaghattia italialaisilla makkaroidella (Riese & Hitchens, 1987, s. 163.)

7 Viimeiset vuodet: 1961–1962

7.1 Vaikeita aikoja

1960-luvulla Yhdysvaltain ulkopolitiikkaa leimasi kylmä sota sekä Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton välinen kilpavarustelu. Yhdysvallat oli jo aiemmin pyrkinyt puhdistautumaan kommunismista, joka nähtiin nimenomaan Neuvostoliitolle, viholliselle, tyypillisenä. Neuvostoliitto onnistui jo vuonna 1957 laukaisemaan avaruuteen miehittämättömän Sputnik-satelliitin, mikä osoitti sillä olevan tietoa ja taitoa niin tekniikasta kuin avaruudesta. Näiden kahden osa-alueen yhdistäminen ja sitä kautta hyökkääminen sai Yhdysvallat kauhistumaan. Niinpä se aloitti oman avaruusohjelmansa. Neuvostoliitto oli kuitenkin edellä, ja vuonna 1961 se onnistui ensimmäisenä toteuttamaan miehitetyn avaruuslennon, kun Juri Gagarin kiersi Maan. Yhdysvallat voittivat kuitenkin kilpajuoksun Kuuhun vuonna 1969. (Jenkins, 2003, s. 256.)

Kuubassa kuohui, eikä Yhdysvallat jättänyt tätä huomiotta. Tammikuussa 1959 Fidel Castro syöksi Kuuban diktaattorin vallasta, ja pian tämän jälkeen Kuuba liittoutui Neuvostoliiton kanssa ja omaksui kommunismin. Yhdysvallat ei pitänyt siitä, että Neuvostoliiton yhteistyökumppani oli näin lähellä, ja pelkäsi kommunismin leviävän muihinkin Väli- ja Etelä-Amerikan maihin. Yhdysvalta katkaisi diplomaattisuhteet Kuubaan vuonna 1961, ja saman vuoden huhtikuussa tapahtui Sikojenlahden hyökkäys. (Jenkins, 2003, s. 257.)

Marilyn matkusti 20.1.1961 Meksikoon avioeroa varten. Päivä oli presidentti Kennedyn virkaanastujaispäivä, ja silloin median ja kansan kiinnostus oli kohdistunut Kennedyyn eikä Marilynin eroon. Kun Marilynia haastateltiin aiheesta, hän vastaili melko lyhyesti ja vaikutti väsyneeltä. Hän koetti keventää tilannetta sanomalla, että voisi kylläkin mielellään syödä lautasellisen tacoja ja enchiladoja, sillä Meksikossa ei juuri ollut jäänyt aikaa syömiseen. (Spoto, 1993, s. 354.)

Avioeron jälkeen Marilyn voi aluksi melko huonosti. Hän ei jaksanut käydä Strasbergeilla vaan pysytteli kotonaan ja mitä ilmeisemmin väärinkäytti lääkkeitä. Pat Newcomb yritti piristää Marilynä viemällä hänet Staten Islandin lautalle ja tarjoamalla hot dogeja, mistä Marilyn piti. (Guiles, 1969, s. 291.)

Marilynin New Yorkin analyytikko Marianne Kris huolestui myös Marilynin jaksamisesta. Hän ehdotti Marilynille, että tämä menisi sairaalaan yksityisosastolle lepäämään: Marilynin ei tarvitsisi huolehtia mistään, vaan kaikki mukavuudet hoidettaisiin hänen puolestaan. Marilyn suostui. Hän ei kuitenkaan päätenyt edellä kuvaillun kaltaiseen paikkaan, vaan psykiatriselle osastolle. Hänet suljettiin selliä muistuttavaan huoneeseen, joka oli tarkoitettu pahimmin järkyttyneille potilaille. Marilyn järkyttyi tilanteesta, minkä seurauksena sairaalan henkilökunta vakuuttui siitä, että hän todellakin oli psykoottinen. Kauhistuttavaa kokemusta kesti muutaman päivän ajan, kunnes Marilyn sai yhteyden ensin Strasbergeihin ja sitten Joe DiMaggioon. DiMaggio järjesti Marilynin pois osastolta, jonne hän ei selvästikään kuulunut, ja järjesti hänelle yksityishuoneen toisesta, mukavammasta sairaalasta. DiMaggio kävi Marilynin luona joka päivä, ja Marilyn toipui sairaalassa kolmisen viikkoa. (Spoto, 1993, s. 355–357.)

Marilyn lomaili Joe DiMaggion kanssa Floridassa. Pian tämän jälkeen hän muutti takaisin Los Angelesiin. Hän täytti 35 vuotta ja juhlisti sitä illallisella ystäviensä kanssa. Myöhemmin kesäkuussa hän palasi New Yorkiin sappirakon poistoa varten. (Spoto, 1993, ss. 361–363.)

Guiles (1969) kuvaa, kuinka Hollywood oli Marilynille vuonna 1961 erilainen kuin aikaisemmin. Marilyn muutti Doheny Drivelle ja toi mukanaan suurimman osan kirjoistaan. Marilynin Hollywood koostui lääkäreistä ja hampurilaisravintoloista. Guilesin mukaan

”Food was no longer something planned in advance for friends at her apartment or country house: it was caught on the run between visits to her internist, her analyst, or her drug store.”

(Guiles, 1969, s. 299.)

Marilyn oli New Yorkissa tottunut deli-tyyppisiin ravintoloihin. Los Angelesissa vastaavia olivat ainakin Greenblatt's ja Canter's, jotka ovat edelleen toiminnassa. Marilyn piti erityisesti pastramista ruisleivällä vahvan sinapin kera. (Woodard, 2004, s. 121.)

Syksyllä 1961 Marilyn muutti Doheny Drivelle samaan taloon, jossa oli aieminkin asunut. Marilynin ystäviin kuului hänen hierojansa Ralph Roberts, jonka kanssa hän vietti aikaa grillaten ja jutellen. Ystävyys loppui (vaikkei Marilyn olisi sitä tahtonutkaan), kun Marilynin uusi psykiatri Ralph Greenson väitti, että useat Marilynin ystävät käyttivät häntä vain hyväkseen, ja Marilynin tulisi luottaa vain häneen. Greensonin suhde Marilynin oli läheisempi kuin terapeutin ja potilaan suhde yleensä on: Greenson toivotti Marilynin tervetulleeksi kotiinsa, esitteli hänet perheelleen ja kannusti lapsiaan ystäväystymään Marilynin kanssa. Marilyn oli mukana jopa Greensonin perheen joulupäivällisellä Joe DiMaggion kanssa, jonka ystävyys oli jälleen voimissaan. Greenson palkkasi Marilynin kotiapulaiseksi tuttavansa Eunice Murrayn, joka piakkoin alkoi etsiä Marilynille uutta kotia. (Morgan, 2007, ss. 262, 265, 267.)

Rosten muistelee, kuinka Marilyn kutsui hänet ja Heddan psykoanalyytikko Ralph Greensonin luokse eräänä sunnuntai-iltapäivänä. Greenson soitti viulua eräessä harrastelijakvartetissa. Marilyn oli innoissaan. Greenson otti Rostenit lämpimästi vastaan. Kahvin, kakkujen ja keskustelun jälkeen oli kamarimusiikin vuoro. (Rosten, 1973, ss. 98–99.)

Joulun Marilyn vietti yhdessä Joe DiMaggion kanssa. Heidän suhteensa oli jälleen lämmennyt, ja he olivat hyviä ystäviä. Joe DiMaggio ilmaantui Marilyn luokse joulua edeltävällä viikolla, ja Marilyn tarjosi hänelle teetä. He valmistelivat joulua yhdessä käymällä Los Angelesin vanhimmassa osassa sijaitsevalla Olvera Streetillä, joka on täynnä pieniä meksikolaispuoteja. He ostivat meksikolaisia joulukuusenkoristeita ja hankkivat myös pienen joulukuusen. Joulupäivänä he vierailivat yhdessä ystävien luona. Uutenavuotena Marilyn ja Joe paah-toivat kastanjoita ja kohottivat samppanjamaljat uudelle vuodelle. (Murray & Shade, 1975, ss. 26–28.)

7.2 12305 5th Helena Drive

Marilynin ensimmäinen täysin oma talo sijaitsi osoitteessa 12305 5th Helena Drive. Se oli yksikerroksinen talo, jonka pihassa oli uima-allas. Marilyn päätti, että keittiö piti uusia kokonaan, ja koko talo sisustettaisiin meksikolaiseen tyyliin. (Morgan, 2007, s. 267.)

Brentwoodin alueella sijaitsevassa talossa oli kolme makuuhuonetta ja kaksi kylpyhuonetta. Sen sijainti oli hyvä, sillä se ei ollut kaukana studioilta ja Green-sonin vastaanotolta. Talo tarjosi Marilynille yksityisyyttä, sillä 5th Helena Drive on lyhyt katu, jonka päässä talo sijaitsee. Kaikkiaan kadun varrella on neljä taloa, joiden asukkaiden taustat Marilyn tarkistutti ennen muuttoaan. L:n muotoinen talo on rakennettu vuonna 1929. Marilyn piti siitä, että talossa oli asuttu ennenkin. Keittiöön hän halusi värikkyttä ja meksikolaistyyliä. (Vitacco-Robles, 1999, ss. 16–18, 20.)

Marilyn kertoi haastattelussa, ettei ollut aiemmin voinut kuvitellakaan ostavansa taloa yksin. Hän totesi kuitenkin, että koska joka tapauksessa oli aina ollut yksin, niin miksi hän ei voisi ostaa taloakin. Talon hinta oli 77500 dollaria, joista Marilyn maksoi ennakoon 42500. Marilyn sai viidentoista vuoden asuntolainan, ja maksoi 320 dollaria kuussa. Mikäli Marilyn jatkaisi samaan tyyliin, talo olisi maksettu kokonaan 1.2.1977, jolloin Marilyn olisi 50-vuotias. (Vitacco-Robles, 1999, s. 19.) Talo oli viimeksi myynnissä kesällä 2010.

7.3 Tulevaisuus on olemassa, enkä malta odottaa, että pääsen sinne

Marilyn matkusti New Yorkiin presidentti Kennedyn juhliin. Edellisenä päivänä hän istui ystäviensä kanssa drinkeillä Savoy-Plaza –hotellissa. Hänet kutsuttiin illalliselle, mutta hän kieltäytyi. Guilesin mukaan Marilyn ajatteli ystävien sääli-vän häntä, jos he kutsuivat hänet viime hetkellä luokseen syömään. Tätä hän ei halunnut, vaan meni kotiinsa ja söi mieluummin jotain jääkaapista. (Guiles, 1969, ss. 305–306.)

Marilynin viimeinen työpäivä oli hänen 36. syntymäpäivänsä 1.6.1962. Juhlan kunniaksi paikalle oli tuotu kakku Farmer's Marketista. Marilyn teki ensin täyden työpäivän, ja vasta puoli kuuden aikaan illalla kakku tuotiin esiin ja syntymäpäivien juhlinta alkoi. (Guiles, 1969, s. 310; Morgan, 2007, s. 275.)

7.3.1 Katse menneisyyteen – ja tulevaan

George Barris saapui haastattelemaan Marilynä kesäkuussa 1962. Marilyn avasi oven aamutakissaan ja samppanjalasi kädessä. Barris oli tuonut Marilynille pullollisen tämän lempisamppanjaa, Dom Perignonia. Marilyn kutsui Barrisin sisään ja kysyi, mitä tämä halusi juoda. Barris valitsi samppanjan sijaan oluen. Marilyn asui yksin uudessa kodissaan, ja hänellä oli paljon suunnitelmia:

"I want to give small dinner parties for my friends where we can relax and have some good times."

Marilyn kuitenkin myönsi, että olisi mieluummin naimisissa ja äiti, muttei kaikkea voinut saada. Hän totesi, että elämässä piti sopeutua asioihin, vaikkei hän pitänyt yksin asumisesta. (Barris, 2003, s. 141, 143.)

Marilyn kertoi Barrisille, ettei ollut mikään yökerhoissa kävijä, vaan istui mieluummin iltaa ystävien kanssa:

"We just sit around, have a few drinks, something to eat, listen to good music and just relax."

(Barris, 2003, s. 125.)

Barrisin (2003, s. 132) mukaan Marilyn kuvaili ruokailutottumuksiaan seuraavasti:

"I love food as long as it has flavor. It's flavorless food I can't stand. I usually have a steak and a green salad for my dinner, also for breakfast"

when I'm really hungry. I keep away from pastries – I used to love them, and ice cream, too. I skip all desserts unless it's fruit. I just don't like the taste of pastries. As a kid I did, but now I hate it – and as for candy, I can take it or leave it, usually leave it. But I love champagne – just give me champagne and good food, and I'm in heaven and love. That's what makes the world go round.”

Tämän perusteella Marilynille olisi ainakin viimeisinä vuosina maistunut hyvä ruoka ja samppanja, muttei niinkään makeat herkut.

Victorin (1999, 110) mukaan Marilynin tyypillinen aamupala vuonna 1962 sisälsi kovaksikeitettyjä munia ja paahtoleipää. Edellisvuonna aamupala oli koostunut lähinnä öljyssä kypsennetystä munanvalkuaisista. Marilyn käski taloudenhoitajaansa Eunice Murrayta säästämään jääneet keltaiset joulun kahvikakkuja varten. Jos Marilynin jääkaapin oven avasi, jääkaapista saattoi löytyä savustettua sampea, ruisleipää, bageleita, tuorejuustoa, lohta sekä samppanjaa. Lounaaksi Marilyn söi usein pihvin, mutta kerran eväsretkellä hän söi kylmiä paistivoileipiä. Hän piti edelleen italialaisesta ruoasta, erityisesti fettuccini Leonista ja vasikka-piccatasta. (Riese & Hitchens, 1987, s. 163.)

7.3.2 Viimeiset päivät

3. elokuuta 1962 Barris (2003, s. 133) kysyi Marilynin viikonloppusuunnitelmia, johon tämä vastasi rentoutuvansa, käyvänsä ulkona syömässä ja luultavasti menevänsä Lawfordeille lauantai-illan vakiojuhliin. Saman päivän aamuna Marilyn oli syönyt aamupalaksi kahvia ja greipin, jotka hän oli laittanut itse (Guiles, 1969, s. 320). Pat Newcomb tuli myöhemmin päivällä Marilynin seuraksi, ja koska talossa ei ollut juuri mitään syötävää, he söivät päivällistä lähistöllä sijaitsevassa ranskalaisessa ravintolassa, La Scalassa (Guiles, 1969, s. 321; Morgan, 2007, s. 281).

Elokuun neljännen päivän aamuna Marilyn oli hieman hapan, koska yökylään jäänyt Pat Newcomb oli nukkunut erinomaisen pitkään. Marilyn itse kärsi koko

elämänsä unettomuudesta. Aamupalakseen Marilyn oli juonut hedelmämehua. Tämä ilmeisesti jäi hänen viimeiseksi ateriakseen. (Morgan, 2007, s. 281.)

8 Pohdintaa

8.1 Yhteenveto

Kaiken kaikkiaan Marilyn Monroe suhde ruokaan muuttui jonkin verran näiden 20 aikuisvuoden aikana, jotka tämä tutkielma kattaa (ks. Taulukko 1). Tämä on varsin luonnollista, sillä tuskin kenenkään suhde ruokaan pysyy kahtakymmentä vuotta täysin muuttumattomana. Kiinnostukset, elämäntilanteet ja muut ruokailuun ja ruoanvalmistukseen liittyvät asiat muuttuvat. Kenties myös uusia raaka-aineita tulee saataville, ja eri ruoat ovat muodissa eri aikoihin.

Taulukko 1. Marilyn Monroen ruokasuhteen tärkeimmät ominaispiirteet eri elämänvaiheissa.

Ensimmäinen avioliitto 1942–1946	- ei olemassa olevia ruoanlaittotoitoja → ruoanvalmistuksen opetteleminen → erehdykset - metsästys ja kalastus - riistaruoat
Nuori tähtönen 1946–1953	- ei juurikaan rahaa ruokaan - edulliset ravintolat - studion kanttiinin ruoka - herrojen tarjoamat illalliset - rautapitoinen ruokavalio
Toinen avioliitto 1954	- ravintolailalliset - hienommat ruokalajit - italialaisvaikutteinen ruoka - italialaisvaikutteisten ruokien valmistuksen opetteleminen
New York, New Marilyn 1955	- ruokailu ystävien kotona - Strasbergin keittiön antimet
Kolmas avioliitto 1956–1960	- juutalaiset ruokalajit - kiinnostus ruoanlaittoon ja kotiin - ruoanvalmistustaitojen hioutuminen
Viimeiset vuodet 1960–1962	- nopeat ateriat - illanistujaiset omassa talossa - ei juuri makeita herkkuja

Marilynille hyvin tyypillistä on se, että hän pyrki miellyttämään aviomiehensä ruoan kautta. Kenties hän myös haki jonkinlaista yhteyttä miestensä perheisiin ja kulttuuriin. Ensimmäisessä avioliitossaan hän valmisti paljon riistaruokia sekä kävi itsekin kalassa, toisen puolisonsa vuoksi hän kiinnostui italialaisesta ruoasta ja kolmannen avioliittonsa aikana hän opetteli valmistamaan perinteisiä juutalaisia ruokia. Fjellströmin (2009, s. 19) mukaan ruokaan liittyy sosiologisia ja kulttuurisia merkityksiä, jotka vahvistavat tunnettamme siitä, millaiseen kulttuuriin ja yhteisöön kuulumme ja keitä olemme. Kenties Marilyn haki nimenomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta opitellessaan valmistamaan sellaisia ruokia, joihin hänen aviomiehensä olivat tottuneet. Tällä tavoin hän mahdollisesti pyrki vahvistamaan käsitystään siitä, kuka hän itse oli ja minne hän kuului. Marilynin lapsuus oli rikkinäinen, ja on mahdollista, ettei hän tuolloin tuntenut kuuluvansa juuri minnekään. Kenties hän aikuisenakin haki hyväksyntää ja paikkaansa maailmassa osittain myös ruoan välityksellä.

Marilyn myös suhtautui vaimona ja erityisesti kotirouvana olemiseen hieman eri tavoin eri avioliittojensa aikana. Bird (1979) määrittelee kahdeksan erilaista kotirouvan roolia. Hänen mukaansa vaimo voi olla perinteinen kodinluoja, jolloin kumpikin puoliso on sitä mieltä, että vaimon tehtävä on huolehtia kodista eikä käydä töissä, ja molemmat ovat tällaiseen tilanteeseen tyytyväisiä. Vastustelevat kotirouvat puolestaan haluaisivat pysyä kotirouvina, mutta heidän miehensä haluavat syystä tai toisesta vaimon käyvän töissä. Alistuvat kotirouvat puolestaan haluaisivat käydä töissä, mutta puoliso tahtoo vaimon pysyvän kotona. Vastahakoiset kotirouvat puolestaan haluaisivat käydä töissä ja heidän puolisonsakin toivoisi vaimon työskentelevän, mutta silti jokin estää. Usein syynä on esimerkiksi koulutuksen puute. Vastahakoiset työssäkäyvät vaimot puolestaan ovat edellisten vastakohta: kumpikin puoliso toivoo, ettei vaimon tarvitsisi työskennellä, mutta vaimo kuitenkin käy töissä. Alistuvat työssäkäyvät vaimot haluaisivat lopettaa työnteon ja jäädä kotirouviksi, mutta heidän puolisonsa on asiasta eri mieltä. Vastustelevat työssäkäyvät vaimot puolestaan ovat perinteitä vastaan kapinoivia naisia: he haluavat käydä töissä ja käyvätkin, vaikka heidän puolisonsa ei pidä siitä. Mikäli vaimo on nykyaikainen työssäkäyvä vaimo, tilanne on hyvä: kumpikin puoliso on sitä mieltä, että vaimon on hyvä käydä töissä, ja molemmat ovat tyytyväisiä vaimon työssäkäyntiin. (Bird, 1979, ss. 26–33)

Ensimmäisen liittonsa aikana Marilyn oli kenties eniten vastustelevan työssäkäyvän vaimon roolissa. Aluksi Doughertyllä ei ollut mitään sitä vastaan, että vaimokin työskenteli, mutta kun hän oletti vaimon lopettavan työt ja perustavan hänen kanssaan perheen sodan loputtua, ilmeni ongelmia. Samantyyppisiä piirteitä oli Marilynin toisessa avioliitossa: Joe DiMaggio ei pitänyt Marilynin työstä vaan olisi halunnut tämän jäävän kotiin. Marilyn kuitenkin sitkeästi teki, mitä tahtoikin tehdä, ja niin liitto päättyi eroon. Kolmannen liiton aikana Arthur Millerillä ei tuntunut olevan mitään sitä vastaan, että hänen vaimonsa työskenteli. Marilyn itse kuitenkin halusi vuonna 1957 jättäytyä vähäksi aikaa pois töistä, jotta hän pystyisi olemaan mahdollisimman hyvä kotirouva ja mahdollisesti perustamaan perheen Millerin kanssa. Millerillä ei tuntunut olevan mitään tätäkään vastaan. Vuonna 1957 Marilyn oli siis perinteinen kodinluoja, mutta työskennellessään nykyaikainen työssäkäyvä vaimo. On huomattava, että Marilyn yritti kenties miellyttää miehiään ruoalla, mutta työssäkäynnin suhteen hän päätti itse, mitä teki.

Näiden avioliittoaikojen välille mahtui tietenkin myös yksinolon kausia. Ensimmäisen avioliiton jälkeen Marilyn aloitteli uransa, eikä hänellä ollut paljon rahaa käytettävissään. Hän söi hyvin niukasti, ja nautti muiden tarjoamista aterioista. Hän käytti rahansa mieluummin opintoihin ja muihin työnsaantia edistäviin asioihin ja näki tarvittaessa vähän nälkääkin. Toisen avioliittonsa jälkeen hän puolestaan oli jo uransa huipulla. Hän muutti New Yorkiin, jossa hän nautti ylellisyydestä, tutustui juutalaiseen ruokaperinteeseen, ja jollain tavalla kenties etsi itselleen perhettä. Kolmannen avioliittonsa jälkeen Marilyn palasi Los Angelesiin, osti talon ja suunnitteli kutsuvansa ystäviään sinne kylään ja pitävänsä grillijuhlia, kunhan talo ensin olisi remontoitu.

Vaikka Marilyn Monroe kuuluu maailman tunnetuimpien elokuvatahtien joukkoon, hän ei koskaan tarkastellun kirjallisuuden perusteella viettänyt mahtipontista luksuselämää. Toki hänellä oli taloudenhoitajia ja hän nautti muutenkin kuuluisuuden suomista vapauksista, mutta silti hän kaipasi ja eli myös tavallista arkea. Hän ei koskaan rakennuttanut itselleen suurellista palatsia Beverly Hillsiin, palkannut huippukokkeja toteuttamaan juhlaillallisia tai muutenkaan vaati-

nut, että häntä olisi tullut kohdella kuin kuningatarta. Hän saattoi käydä itse ruokaostoksilla ja valmistaa ruokaa. Toki hän herkutteli muun muassa samppanjalla ja söi myös ravintoloissa, mutta täytyy ottaa huomioon, että Yhdysvalloissa ulkona syöminen on muutenkin paljon yleisempää kuin Suomessa.

On mielenkiintoista huomioida myös, mitä aineistosta ei noussut esiin. Olisi voinut olettaa, että naispuoleisen, erityisen kauniina pidetyn elokuvanäyttelijän suhdetta ruokaan olisi edes osittain saattanut värittää tarve pysyä tietyn kauneusihanteen mukaisena. Toisin sanottuna ei olisi ollut yllättävää, mikäli aineistosta olisi käynyt ilmi, että Marilyn oli vahti painoan tarkasti ja oli jatkuvilla laihdutuskuureilla. Fallonin ja Rozinin mukaan (Rozin, 1996, s. 87 mukaan) länsimaiset naiset sisäistävät yleensä kauneusihanteen, joka on huomattavasti keskivertonaista hoikempi, ja tätä kauneusihannetta pidetään erittäin tärkeänä asiana. Rodinin mukaan (Rozin, 1996, s. 87 mukaan) tästä seuraa se, että naiset pelkäävät lihomista, huolestuvat syömisestä ja kiinnittävät erityisen tarkkaa huomiota siihen, miten paljon he syövät. Aineistosta ei ilmennyt, että Marilyn olisi juurikaan käyttäytynyt näin. Marilynä pidettiin seksikkäänä ja ihailtavana muun muassa hänen vartalonsa muodokkuuden vuoksi, ja hänellä oli varsin kapea vyötärö. Victorin (1999, s. 185) mukaan Marilynin vartalon niin kutsutut strategiset mitat olivat vuonna 1945 tuumissa mitattuina 36-24-34 (sentteinä noin 91-61-86) ja hän painoi 118 paunaa eli noin 53,5 kilogrammaa. Marilyn oli 5 jalkaa ja 5 ½ tuumaa eli noin 166 senttimetriä pitkä. Aikuisena hänen painonsa vaihteli noin kymmenellä kilolla. Painavimmillaan hän oli vuonna 1960 painaessaan 140 paunaa eli noin 63,5 kilogrammaa. (Victor, 1999, s. 185.)

8.2 Luotettavuustarkastelua

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, kuinka Marilyn Monroen suhde ruokaan näyttäytyy hänestä kirjoitetussa kirjallisuudessa. Tähän tavoitteeseen päästäkseen pitää tarkastella kirjallisuuden luotettavuutta. Näin olen tehnyt jo luvussa 1.2, joka käsittelee kirjallisuuden valintaa. Tässä luvussa esiteltiin tilanne ennen aineiston analyysiä ja tutkimuksen tekemistä, joten nyt analyysin ja tutkimuksen jälkeen palaan pikaisesti tarkastelemaan kirjallisuuden luotettavuutta uudelleen.

Olin osannut ennakkotietojeni avulla valita luotettavuudeltaan varsin onnistuneen aineiston. En joutunut karsimaan yhtään teosta pois sen takia, ettei teksti vaikuttanut luotettavalta tai että tutkimuksen tekemisen aikana olisi paljastunut jotain uutta, joka olisi kumonnut jonkin teoksen luotettavuuden. Käsitellessäni yleisesti epäilyttäväksi luokiteltua Pepitonon teosta keskityin ainoastaan teoksen ruokakuvauksiin. Ne ovat todennäköisimmin kirjan totuudenmukaisinta antia, ja niistäkin olen jättänyt pois muutamia, jotka ovat ristiriidassa muiden lähteiden kanssa tai jotka muuten vaikuttavat epäuskottavilta. Olen luonnollisesti merkinnyt tutkielmaani lähteet, joten on tutkielmaa lukiessa on helppo selvittää, mitkä tiedot ovat peräisin Pepitonelta.

My Storya eli Nuoruuttani-kirjaa, Barrisin teosta sekä Marilynin antamia haastatteluja analysoidessani pohdin sitä, missä vaiheessa Marilynin elämää haastattelut on annettu tai Nuoruuteni kirjoitettu. Näissä lähteissä Marilyn reflektoi niin menneisyyttään, itseään kuin tulevaisuuttaankin. Vilkon (1997) mukaan yksilö arvioi elämäänsä jatkuvasti jäsentämällä elämänkulkunsa tapahtumia. Tämän toiminnan alitajuisena tarkoituksena on muovata kuvaa itsestä yksilönä ja tuoda elämään mielekkyyttä. Näin toimiessa yksilö voi myös tarkastella, missä vaiheessa elämäänsä hän nyt on ja jonkin verran myös ennakoida tulevaisuuttaan. Minäkuva puolestaan ohjaa elämäkerran kerrontaa. (Vilko, 1997, s. 77.)

Kun tarkastellaan Marilynin antamia haastatteluja hänen elämänsä eri vaiheissa, voidaan huomata, että niiden sisällöt vaihtelevat tietyiltä osin huomattavasti. Uransa alkuvaiheissa Marilyn saattoi mainita molempien vanhempiansa kuol-

leen. Tämä on tulkittu haluksi suojella mielenterveydeltään järkkynyttä äitiä toimittajien hyökkäyksiltä. Barrisille Marilyn kertoo avoimesti äitinsä olevan elossa ja mainitsee jopa isänsä nimen, vaikkei häntä koskaan tuntenutkaan (Barris, 2003, ss. 4–5). Tässä haastattelussa, kuten myös muutamissa muissa viimeisten aikojen haastatteluissa Marilyn myös tuntuu katsovan taaksepäin ja jäsentävän elämäänsä. Hän kuitenkin katsoo myös tulevaisuuteen.

Tutkimuksen tekemisen aikana ilmestyi muutama uusi Marilynistä kirjoitettu teos, joihin perehdyin. Niistä joitain pystyin käyttämään aineistona, joten aineistoni oli lopulta hieman laajempi, kuin alunperin suunnittelin. Vanhimmat lähteet ovat 1950- ja 1960 –luvulta.

Kirjallisuutta analysoidessani huomasin, että eri kirjailijoilla on varsin erilainen tapa merkitä lähteet. Aina ei siis ollut mahdollisuutta selvittää, mihin lähteeseen vaikkapa joku elämäkerturi pohjaa tietyn väitteen tekstissään. Tällöin yritin saada väitteelle vahvistusta muista teoksista, mikä useimmiten onnistuikin.

8.3 Lopuksi

Mitä Marilynille olisi käynyt, jos hän ei olisi kuollut elokuussa 1962? Kuinka hänen suhteensa ruokaan olisi kehittynyt? Kirjoittaessani tätä tutkielmaa olen leikitellyt tällä ajatuksella. Marilyn oli ehkä hieman edellä aikaansa, ja niin ihmisten kuin eläintenkin oikeudet olivat hänelle tärkeitä. Kenties hippiliikkeen ja kasvisyönnin yleistyessä Marilynkin olisi luopunut lihasta ja alkanut puhua aktiivisesti eläinten oikeuksien puolesta. Näinhän on toiminut mm. ranskalainen Marilynin verrattava seksisymboli ja näyttelijä Brigitte Bardot. Marilyn rakasti myös lapsia ja suri, kun ei voinut saada omia. Mahdollisesti hän olisi saattanut adoptoida lapsen ja kasvattaa tämän yksin. Liikkeellä on huhuja, joiden mukaan Marilyn olisi Meksikon-matkallaan käynyt orpokodissa ja valinnut sieltä itselleen adoptiolapsen (esimerkiksi Guiles, 1969, s. 302). Mikäli näin olisi käynyt, lapsen oma kulttuuri olisi saattanut näkyä myös Marilynin ruokapöydässä. Etelä-Kaliforniassa meksikolaisen ruoan vaikutus on muutenkin suuri, joten ehkä Ma-

rilynkin olisi syönyt yhä enenevässä määrin tortilloita ja papuja. Nykyaikana pinnalla ovat niin luomu- kuin lähiruokakin. Olisiko Marilynkin luomuruoan puolestapuhuja?

Marilyn Monroen suhde ruokaan ei toivottavasti tämän tutkimuksen jälkeen näyttäydy irrallisena tai epäolennaisena tutkimusaiheena. Tutkimuksen taustalla oli halu tarkastella myös tietynlaisen yksilön elämää tietynlaisessa yhteiskunnassa. Millainen on tämän yksilön asema, ja millaisessa yhteiskunnassa hän elää? Millaista ruokaa hän syö? Millaisia ruokailuun liittyviä tapoja häneltä odotetaan? Mikä on hänen suhteensa ruokaan?

Näitä kysymyksiä lähtökohtana käyttäen voitaisiin tehdä (ja varmasti on tehtykin) muitakin tutkimuksia, joissa tarkastellaan tietyn yksilön suhdetta ruokaan tietyissä yhteiskunnassa. Suurperheen vanhimman lapsen suhde ruokaan 1920-luvun Italiassa, parisuhteessa elävän lapsettoman 40-vuotiaan miehen suhde ruokaan 1990-luvun Suomessa, Ranskan Aurinkokuninkaan Ludwig XIV:n suhde ruokaan tai 2010-luvun virolaismummon suhde ruokaan olisivat kaikki varmasti hyvin mielenkiintoisia tutkimuskohteita. Toisaalta tutkimusta voisi laajentaa ruoasta muuhun arkeen: kuinka yksilö yhteiskunnassaan suhtautuu sivoamiseen, mitä perhe hänelle merkitsee, mikä on hänen paikkansa kuluttajana. Juuri tästähän kotitaloustieteessä pohjimmiltaan on kyse.

Lähteet

- Banner, L. (2011). *MM – Personal*. New York: Abrams.
- Barris, G. (2003). *Marilyn. Her Life In Her Own Words*. New York: Kensington Publishing Corp.
- Bird, C. (1979). *The Two-Paycheck Marriage. How Women at Work Are Changing Life in America*. New York: Rawson, Wade Publishers, Inc.
- Brooks, V. D. (2009). *Boomers. The Cold-War Generation Grows Up*. Chicago: Ivan R. Dee.
- Carpozi, G. (1961). *Marilyn Monroe. "Her Own Story"*. New York: Belmont Books.
- Carroll, W. (2008.) *Marilyn Monroe (Norma Jeane Dougherty)*. New Mexico: Coda Publications.
- Dougherty, J. (1953). Marilyn Monroe Was My Wife. *Photoplay March 1954*.
- Dougherty, J. & Van Savage, LC. (2001). *To Norma Jeane with Love, Jimmie*. Missouri: BeachHouse Books.
- Eshleman, J. R. (1991). *The Family*. Boston: Allyn and Bacon.
- Fieldhouse, P. (1996). *Food and Nutrition. Customs and Culture*. London: Chapman & Hall.
- Fingerroos, O. & Peltonen, U-M. (2006). Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U-M. Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologia kysymyksiä (7–24)*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Fingerroos, O. & Haanpää, R. (2006). Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U-M. Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologia kysymyksiä (25–48)*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Fjellström, C. (2009). Food's Cultural System Of Knowledge – Meals As A Cultural and Social Arena. Teoksessa H. Janhonen-Abuquah & P. Palojoki (toim.), *Food In Comtemporary Society (19–22)*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Guiles, F. L. (1969). *Norma Jean*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Haspiel, J. (2006). *Marilyn. The Ultimate Look At The Legend*. London: Blake Publishing Ltd.
- Jenkins, P. (2003). *A History of the United States*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Kalela, J. (2002). *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lerner, G. (1971). *The Woman in American History*. Menlo Park, California: Addison-Wesley Publishing Company.
- Leskelä-Kärki, M. (2001). Kerrottu elämä. Naishistorioitsija ja toisen ihmisen historian kirjoittamisen ongelmia. Teoksessa J. Kalela & I. Lindroos (toim.),

- Jokapäiväinen historia (98–120). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Levine, P. & Papasotiriou, H. (2005). *America since 1945*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mennell, S., Murcott, A. & van Otterloo, A. H. (1992). *The Sociology of Food. Eating, Diet and Culture*. London: Sage Publications.
- Miracle, B. & Miracle, M. (2003). *My Sister Marilyn*. United States: iUniverse, Inc.
- Monroe, M. (1975). *Nuoruuteni*. Helsinki: Otava.
- Monroe, M. (2010). *Välähdyksiä, sirpaleita*. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Morgan, M. (2007). *Marilyn Monroe. Private and Undisclosed*. New York: Carroll & Graf.
- Murray, E. & Shade, R. (1975). *Marilyn: The Last Months*. New York: Pyramid Books.
- Ogden, J. (2010). *The Psychology of Eating: From Healthy to Disordered Behavior*. Chichester, West Sussex, United Kingdom; Malden, Massachusetts, United States: Wiley-Blackwell.
- Peltonen, M. (1999). *Mikrohistoriasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pepitone, L. & Stadiem, W. (1979). *Marilyn Monroe Confidential*. New York: Simon and Schuster.
- Pohjola, M. Haastateltu 23.2.2011.
- Raphael, M. (2003). *Judaism In America*. New York: Columbia University Press.
- Riese, R. & Hitchens, N. (1987). *The Unabridged Marilyn*. London: Transworld Publishers Ltd.
- Rosten, N. (1973). *Marilyn: An Untold Story*. New York: New American Library.
- Rozin, P. (1996). The socio-cultural context of eating and food choice. Teoksessa H. L. Meiselman & H. J. H. MacFie (toim.), *Food Choice, Acceptance and Consumption* (83–104). London: Chapman & Hall.
- Spoto, D. (1993). *Marilyn Monroe*. Helsinki: Tammi.
- Strasberg, S. (1993). *Marilyn and Me. Sisters, Rivals, Friends*. New York: Warner Books.
- Taraborrelli, J. R. (2009). *The Secret Life of Marilyn Monroe*. United Kingdom: Sidgwick & Jackson.
- Victor, A. (1999). *The Marilyn Encyclopedia*. New York: Overlook Press.
- Vilkko, A. (1997). *Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Whitcomb, J. (1960, December). Marilyn Monroe – The Sex Symbol Versus The Good Wife. *Cosmopolitan*, 149, 53–57.
- Winkler, A. (1986). *Home Front U.S.A.: America During World War II*. Illinois: Harlan Davidson Inc.

- Woodard, E. (2004). *Hometown Girl*. United States of America: HG Press.
- Zolotow, M. (1964). *Marilyn Monroen elämä*. Keuruu: Otava.

Liitteet

Liite 1: James Dougherty

Liite 2: Joe DiMaggio

Liite 3: Arthur Miller

Liite 4: Kodit

Liite 5: Ravintolat

LIITE 1

James Dougherty syntyi 12.4.1921. Hänellä oli kaksi isoveljeä, Tom ja Marion, sekä sisko Billie. Doughertyt olivat melko köyhiä, kuten suuri osa ihmisistä siihen aikaan. Jim Dougherty oppi lapsena taitavaksi ampujaksi osittain sen takia, että panokset olivat niin kalliita, että oli lähes pakko osua kerrasta. Koko perhe teki töitä elättääkseen itsensä ja sai vuokrattua talon Van Nuysistä, Los Angelesin liepeiltä. Dougherty kuvailee, kuinka köyhät ajat vain lujittivat perhettä. Hänen mukaansa perhe, avioliitto ja lapset ovat olleet aina hänelle tärkeitä.

Koulussa Jim Dougherty oli suosittu ja rakasti esiintymistä. Opiskellessaan Van Nuys High Schoolissa hän näytteli (muun muassa Jane Russellin kanssa, joka kävi samaa koulua) ja urheili. Vuonna 1937 Dougherty oli 16-vuotias, omisti auton, oli suosittu oppilas ja oppilaskunnan puheenjohtaja ja kävi paljon ulkona tyttöjen kanssa.

Koulun jälkeen Dougherty ei lähtenyt opiskelemaan vaan meni töihin auttaakseen perhettään taloudellisesti. Hän teki ensin töitä hautausurakoitsijalle, mutta sai sitten työpaikan Lockheedista, joka valmisti lentokoneita. Työmatkallaan hän sai kyyditä naapurin tytöt, Norma Jeanen ja Beben, kotiin koulusta.

Erottuaan Norma Jeanesta Dougherty meni uudelleen naimisiin Patricia Scomanin kanssa. He saivat kolme tytärtä. Vaimo oli kuitenkin erittäin mustasukkainen Norma Jeanesta, minkä vuoksi Dougherty muun muassa tuhosi Norma Jeanen kirjoittamat rakkauskirjeet. Patricia ei myöskään tahtonut Doughertyn enää koskaan puhuvan ensimmäisestä vaimostaan.

Dougherty työskenteli 25 vuotta Los Angelesin poliisivoimissa. Vuonna 1972 Doughertyt erosivat, ja vuonna 1974 Dougherty jäi eläkkeelle. Dougherty on antanut haastatteluja Marilynistä ja myös kirjoittanut hänestä. Hän meni kolmannen kerran naimisiin Rita-nimisen naisen kanssa. Dougherty kuoli v. 2005.

(Dougherty & Van Savage, 2001, ss. 4–7, 9, 12, 115, 159, 161, 163–165, 167, 187, 188.)

LIITE 2

Joseph Paul DiMaggio syntyi 25.11.1914 Martinezissa Pohjois-Kaliforniassa. Hänen vanhempansa, Giuseppe ja Rosalie DiMaggio olivat sisilialaisia, ja perheessä oli yhteensä yhdeksän lasta, joista Joe oli kahdeksas. Kun Joe oli vuoden ikäinen, perhe muutti San Franciscoon, jossa Giuseppe DiMaggiolla oli paremmat mahdollisuudet elättää perheensä kalastuksella ja ravustuksella. Italia-laiseen tyyliin perheessä korostettiin katolista kirkkoa, koulunkäyntiä ja perheen merkitystä.

Joe DiMaggio alkoi lapsena pelata baseballia kahden veljensä kanssa. Hän oli luonteeltaan melko ujo, joten hän omistautui baseballille. Hän jäi koulusta pois noin 16-vuotiaana auttaakseen perhettään taloudellisesti, ja meni töihin appelsiinimehun pullottamoon. Baseball vei kuitenkin voiton, ja vuonna 1936 Joe DiMaggio allekirjoitti sopimuksen New York Yankeesien kanssa. Joe DiMaggio nousi nopeasti yhdeksi tunnetuimmista baseballin pelaajista. Hän ei unohtanut perhettään, vaan osti heille talon San Franciscon Beach Streetiltä.

Vuonna 1939 Joe DiMaggio meni naimisiin Dorothy Olsenin kanssa. He saivat pojan, Joe DiMaggio Jr:n vuonna 1941. DiMaggio olisi halunnut vaimon olevan kotirouva, mutta vaimo halusi työskennellä. Vuonna 1943 Joe DiMaggio värväytyi ilmavoimiin, ja hänet määrättiin valvomaan urheilukoulutusta. Hän vapautui palveluksesta vuonna 1945, jolloin vaimo oli jo hankkinut miehestään avioeron.

DiMaggio jätti aktiivisen urheilu-uran taakseen vuonna 1951, sillä hän kärsi erilaisista terveysongelmista. Joe DiMaggiota on kuvailtu araksi, vetäytyväksi ja hiljaiseksi mieheksi. Kun hänen liittonsa Marilynin kanssa päättyi, hän ei mennyt enää uudelleen naimisiin. Hän ei myöskään koskaan puhunut Marilynistä haastattelijoille tai muille vieraille ihmisille. Joe DiMaggio käytännössä järjesti Marilynin hautajaiset. Hän myös toimitti Marilynin haudalle kukkia joka viikko kahdenkymmenen vuoden ajan, kuten oli kerran Marilynille luvannut. DiMaggio kuoli v. 1999.

(Spoto, 1993, ss. 168–171, 455–456.)

LIITE 3

Arthur Miller syntyi vuonna 1915. Hänen perheensä kärsi lama-aikana, mutta Miller pääsi yliopistoon opiskelemaan. Jo yliopistoaikana hän kirjoitti, ja hänestä tuli yksi Yhdysvaltojen tunnetuimmista näytelmäkirjailijoista.

Miller meni naimisiin Mary Grace Slattery'n kanssa. He saivat kaksi lasta: Jane syntyi 1945 ja Robert 1947. Vuonna 1948 Miller julkaisi Kauppamatkustajan kuoleman, joka sai Pulitzer-palkinnon.

Arthur Miller tapasi Marilynin ensimmäisen kerran vuonna 1951, kun Miller oli käymässä Hollywoodissa. He tunsivat vahvaa vetoa toisiinsa, mutta Miller palasi pian takaisin New Yorkiin vaimonsa luokse. He kohtasivat uudelleen vuonna 1955, kun Marilyn oli muuttanut New Yorkiin. Samoihin aikoihin Miller viimeisteli teostaan Näköala sillalta. Vuonna 1956 Miller matkusti Renoon avioeroa varten.

HUAC kiinnostui Millerin toimista, sillä se epäili Millerillä olevan yhteyksiä kommunisteihin. Milleriä kuulusteltiin, mutta hän kieltäytyi nimeämästä ketään. Samalla paljastui Millerin aikomus kosia Marilynä.

Ollessaan naimisissa Marilynin kanssa Miller ei kirjoittanut yhtä tuotteliaasti kuin aiemmin. Hän kuitenkin paranteli Lemmenloukun käsikirjoitusta ja kirjoitti Sopeutumattomien käsikirjoituksen lahjaksi vaimolleen.

Avioeron jälkeen Miller tunsu syyllisyyttä Marilynin huonosta voinnista ja jopa kuolemasta. Näiden tuntemuksien pohjalta hän kirjoitti näytelmän Jälkeen syntiinlankeemuksen. Vuonna 1961 Miller meni naimisiin valokuvaaja Inge Morathin kanssa, jonka oli tavannut Sopeutumattomien kuvauksissa. He saivat kaksi lasta. Arthur Miller jatkoi kirjoittamista ja julkaisi myös omaelämäkertansa Ajan uurteita vuonna 1987. Arthur Miller kuoli vuonna 2005.

(Victor, 1999, ss. 191–197.)

LIITE 4

Marilyn Monroen kodit v. 1942–1962. ”Los Angeles” kattaa koko Los Angelesin alueen (myös esim. Beverly Hillsin), ei pelkästään sen nimistä kaupunkia.

1942

4524 Vista Del Monte Avenue, Los Angeles: Doughertyjen ensimmäinen koti. Purettu 1986.

1943

14223 Bessemer Street, Los Angeles: pariskunta muutti lähemmäs Doughertyn vanhempia.

323 Metropole Avenue, Catalina: pariskunta muutti kesällä Catalinan saarelle.

1944

5254 Hermitage Street, Los Angeles: Norma Jeane muutti appivanhempiansa luokse Jimin lähtiessä sotaan.

1945

11348 Nebraska Avenue: Ana Lowerin koti, jonne Marilynin lisäksi muuttaa hänen äitinsä Gladys.

1946

3539 Kelton Drive, Los Angeles: Marilyn muuttaa ensimmäisen kerran yksin asumaan.

1215 N. Lodi Place, Los Angeles: YWCA Hollywood Studio Club, joka oli tarkoitettu nuorille naisille, jotka työskentelivät filmitoiminnassa.

1947

8491–99 Fountain Avenue, #F, Los Angeles: Marilyn muutti ystäviensä tyhjään asuntoon El Palaccio Apartmentsiin.

4215 Rowland Street, Los Angeles: Marilyn muutti jälleen yksin asumaan.

1948

141 S. Carolwood Drive, Los Angeles: Schenkin talo, jonka tontilla olevassa rakennuksessa Marilyn joskus yöpyi.

1215 N. Lodi Place, Los Angeles: YWCA Hollywood Studio Club, jossa Marilyn asui jo toistamiseen.

1306 ½ Harper Avenue, Los Angeles: Marilyn asui Natasha Lytessin, näyttelijämisenopettajan, luona.

1949

9400 Olympic Boulevard, Los Angeles: Marilyn vuokraa Beverly Carlton –hotellista yksin. Nykyään Avalon –hotelli.

718 North Palm Drive, Los Angeles: Johnny Hyden koti, jossa Marilynkin asui.

1950

1301 North Harper Avenue, Los Angeles: Marilyn muutti jälleen Lytessin luokse.

1951

8573 North Holloway Drive, Los Angeles: Marilyn muutti Shelley Wintersin kanssa yhteiseen asuntoon.

611 North Crescent Drive, Los Angeles: Marilyn muutti jälleen Lytessin luokse.

1952

1211 Hilldale Avenue, Los Angeles: Marilyn muutti asumaan yksin.

701 Stone Canyon Road, Los Angeles: Marilyn muutti hotelli Bel-Airiin ja maksoi vuokraa siihen aikaan huimat 750 dollaria kuussa.

2393 Castilian Drive, Los Angeles: Outpost Estates, jonne Marilyn muutti syksyllä saadakseen olla rauhassa.

1953

882 Doheny Drive, asunto 4, Los Angeles: Marilyn muutti maaliskuussa kolmen huoneen asuntoon.

1954

2150 Beach Street, San Francisco: Marilyn ja Joe DiMaggio muuttivat DiMaggi-
on perheen kotiin San Franciscoon.

508 North Palm Drive, Los Angeles: DiMaggiot vuokraavat talon.

8338 De Longpre Avenue, Los Angeles: Brandon Hall Apartments, josta Marilyn vuokrasi asunnon avioeron jälkeen.

1428 Crescent Heights Boulevard, Los Angeles: Voltaire Apartments, jossa Marilyn asui hetken ennen lähtöään New Yorkiin. Nykyään La Granville.

1955

Fanton Hill Road, Weston, Connecticut: Milton Greenen koti, jossa Marilyn asui muutettuaan itärannikolle.

East 52nd Street, New York: Gladstone Hotel

301 Park Avenue, New York: Waldorf-Astoria –hotelli tai Waldorf Towers, jonne Marilyn muutti huhtikuussa.

2 Sutton Place, New York: Marilyn muutti omaan asuntoon.

1956

595 North Beverly Glen Boulevard, Los Angeles: Marilyn ja Greenet vuokrasivat talon Los Angelesista Bussipysäkin kuvausten ajaksi.

8221 Sunset Boulevard: Chateau Marmont –hotelli, jossa Marilyn vietti viikonloput Arthur Millerin kanssa.

Roxbury, Connecticut: Arthur Millerin maalaistalo.

1957

Amagansett, Long Island: Millerien maalaistalo

444 East 57th Street, New York: Millerien kaupunkiasunto.

1958

701 Stone Canyon Road, Los Angeles: Hotelli Bel-Air, jossa Millerit asuivat Piukkojen paikkojen kuvausten ajan.

1958–1959

9641 Sunset Boulevard, Los Angeles: Beverly Hills Hotel, jossa Marilyn asui Lemmenloukun kuvausten aikana.

1961

882 Doheny Drive, asunto 3, Los Angeles: Marilyn muutti takaisin tuttuun taloon.

1962

12305 5th Helena Drive, Los Angeles: Marilyn viimeinen koti.

(Morgan, 2007, ss. 68, 72, 74, 151; Victor, 1999, ss. 29, 32, 141, 299; Woodard, 2004, ss. 22, 29, 32–34, 56, 61, 63–64, 66–67, 75, 80–81, 86, 88, 92, 98, 100, 102, 104, 106–109, 112, 114–116, 119, 124–137.)

LIITE 5

Ravintolat, joissa Marilyn söi

Los Angelesin alue

Ambassador Hotel & Coconut Grove, 3400 Wilshire Boulevard: Hollywoodin hienoimpiin kuulunut hotelli ja sen ravintola. Purettu.

Barney's Beanery, 8447 Santa Monica Boulevard: Marilyn söi chiliä ja kahvia alastonkuvausten jälkeen. Avattiin 1927, edelleen toiminnassa.

Beverly Hills Hotel & Polo Lounge, 9641 Sunset Boulevard: Avattiin 1912, edelleen toiminnassa.

Beverly Hilton Hotel & Trader Vic's, 9876 Wilshire Boulevard: Marilynin lempiravintoloita. Edelleen toiminnassa.

Brown Derby, 1628 North Vine Street: Marilyn ja Joe DiMaggio söivät kiitospäivän aterian vuonna 1952. Suljettiin 1958, tuhoutui tulipalossa 1989, ja purettiin 1994.

Bruce Wong's Ming Room, 358 South La Cienega Boulevard: Marilynin ja Joe-DiMaggion suosikkiravintoloita. Kiinalaista ruokaa. Suljettu.

Canter's Delicatessen, 419 Fairfax Boulevard: Avattiin 1931, edelleen toiminnassa.

Chasen's, 9039 Sunset Boulevard: Marilynin suosikkiravintoloita. Avattiin 1936, suljettiin 1995.

Ciro's, 8433 Sunset Boulevard: Yökerho, joka avattiin 1939 ja suljettiin 1959. Nykyään paikalla on Comedy Store.

Clifton's Pacific Seas Cafeteria, 618 South Olive Street: Polynesianlainen ravintola. Suljettu.

Dolores Drive-In, 8801 Sunset Boulevard: Marilyn söi hampurilaisen ja suklaapirtelön. Suljettu.

Florentine Gardens, 5955 Hollywood Boulevard: Doughertyjen hääjuhla. Suljettu, mutta nykyään jälleen tanssiravintola.

Formosa Café, 7156 Santa Monica Boulevard: Marilyn piipahti ravintolassa Piukkojen paikkojen kuvausten aikana. Edelleen toiminnassa.

Greenblatt's Delicatessen, 8001 Sunset Boulevard: Avattiin 1935, edelleen toiminnassa.

Hangman's Tree, osoite tuntematon: Norma Jeane söi hampurilaisia Paul Kantemanin kanssa, ja vaati oikeanlaisen Coca-colan.

Hollywood Roosevelt Hotel & Cinegrill Lounge, 7000 Hollywood Boulevard: Marilyn piti hämyisästä, yksityisestä nurkkapöydästä. Marilynin sanotaan kummittelevan hotellissa. Avattiin 1927, edelleen toiminnassa.

La Scala, 9455 Santa Monica Boulevard: Marilynin lempiravintoloita. Marilyn söi La Scalassa 3.8.1962. Nykyään osoitteessa 434 North Canon Drive.

Lucey's Restaurant, 5444 Melrose Avenue: Keskiajan Italian tunnelmaa henkivä ravintola. Suljettiin ja purettiin 1970-luvulla.

Mocambo, 8588 Sunset Boulevard: Yökerho, jossa Marilyn lupasi käydä joka kerta, mikäli paikka ottaisi esiintyjäksi Ella Fitzgeraldin. Suljettiin 1958.

Musso & Frank Grill, 6667 Hollywood Boulevard: Hollywoodin vanhimpiin kuuluva ravintola, edelleen toiminnassa.

Pacific Seas, osoite tuntematon: Yksi niistä ravintoloista, joissa Marilyn söi, kun Berniece-sisko oli käymässä.

Restaurant LaRue, 8631 Sunset Boulevard: Avattiin 1940, suljettiin 1980.

Romanoff's, 326 North Rodeo Drive & 140 South Rodeo Drive: Marilynin lempiravintoloita. Suljettiin 1970-luvulla.

Schwab's Drugstore/Pharmacy, 8024 Sunset Boulevard: Kahvila, apteekki ja kioski yhdessä. Avattiin 1928, suljettiin 1985 ja purettiin 1990.

Villa Capri, 6735 Yucca Street: Marilyn juhli Joe DiMaggion 40-vuotissyntymäpäiviä italialaisravintolassa. Suljettiin 1982, sittemmin purettu.

Villa Nova, 9015 Sunset Boulevard: Marilynin ja Joen ensitreffiapaikka. Italialainen ravintola. Nykyään osoitteessa, vanhalla paikalla on Rainbow Bar & Grill.

New York

American Restaurant, Lexington Avenue & 92nd Street: Lounaspaikka.

Andros Food Shop, Lexington Avenue 92. ja 93. katujen välissä: Lounaspaikka.

Chez Vito, osoite tuntematon.

El Morocco, 154 East 54th Street: Marilyn söi ravintolassa ensimmäistä, muttei viimeistä kertaa vuonna 1949. Nykyään osoitteessa 3534 Broadway.

Four Seasons, 99 East 52nd Street: New Yorkin hienoimpia ravintoloita, joka kuului Marilynin suosikkeihin. Edelleen toiminnassa.

Howard Johnson's, 46th Street & Broadway.

Jim Downey's, 705 8th Avenue.

Manny Wolf's Chophouse, 3rd Avenue & 50th Street.

Ratner's, Lower East Sidella, tarkempi osoite tuntematon.

Sardi's, 234 West 44th Street: Kuuluisa ravintola, joka kuului Marilynin suosikkeihin. Edelleen toiminnassa.

The Stork Club, 3 East 53rd Street: Ravintola, jossa Marilyn söi usein Joe DiMaggion kanssa. Suljettu.

Toots Shor's, 51st Street, 52nd Street, 33 West 33rd Street: Joe DiMaggion suosikkiravintola, jonne hän vei Marilynin. Suljettu.

21 Club, 21 West 52nd Street: Kallis ja kuuluisa newyorkilainen ravintola. Edelleen toiminnassa.

Whelan's Drugstore, Lexington Avenue & 93rd Street.

San Francisco

DiMaggio's, 245 Jefferson Street: Joe ja Dominic DiMaggion omistama perheravintola. Ravintola vaihtoi omistajaa vuonna 1985. Ilmeisesti suljettu.

Finnocchio's, 506 Broadway: Marilyn kävi katsomassa itseään imitoivan dragartistin esitystä v. 1960.

Nevada

Christmas Tree Inn, 23900 Mount Rose Highway, Reno: Sopeutumattomien väki järjesti Arthur Millerille ja Montgomery Cliftille syntymäpäiväjuhlat.

Country Inn Restaurant, South B Street, Virginia City: Marilyn söi tässä ravintolassa mielellään Sopeutumattomien kuvausten aikana.

Muualla

Fountainebleau Hotel & Club Gigi, 4441 Collins Avenue, Miami, Florida: Marilyn vei entisen appiukkonsa Isadore Millerin syömään vuonna 1962.

Red Coach Inn, Niagara: Marilyn ja Joe DiMaggio söivät tässä ravintolassa.

Shimshacks, Niagara: Toinen Marilynin ja Joe DiMaggion suosimista ravintoloista Niagaran kuvausten aikana.

(Haspiel, 2006, ss. 64, 101, 107, 109, 116–117, 133, 143; Morgan, ss. 53–54, 66–67, 122–123; Taraborrelli, 2009, s. 126; Victor, 1999, ss. 247–250; Woo-

dard, 2004, ss. 31, 34, 40, 58, 65, 69, 77–79, 82, 90, 92–93, 95, 101, 103, 113–116, 121, 123, 147.)